

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Julius 1.

26. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanügyi előadó évi jelentése.

Főtiszt. és mélt. Egyházkerületi Közgyűlés!

Iskoláinkról adandó jelentésemben meglepő alkotásokról és gyökeres reformokról nem szólhatok; inkább a mult tanulásaival és a gyakorlat kritikájával kell foglalkoznom, a miknek hatása alatt zajtalanul, de nem eredménytelenül folyt le az 1895—96. iskolai tanév.

Iskolai téren az is nyereség, ha belátjuk valaminek céltalanságát, vagy lehetetlenségét; ha kételkedünk abban, a miben nagyon biztunk, ha csalódunk, ha lemondunk. S erre a tudatoságra bő alkalmat szolgáltatott a hazai millenáris mozgalmak, különösen az országos közoktatásügyi kiállításon való részvételünk, tanáraink és tanuló növendékeink ott szerzett tapasztalatai, kegyeletes visszapillantásaik az elmúlt idők eseményeire, a mikből mindannyian okultunk, buzdítást és hazafiai lelkesedést meritettünk jövő cselekedeteinkre nézve.

Soha sem ítéltünk elfogulatlanabbul iskoláink állapotairól, mint ma. Ki tudjuk mutatni hibáit, gyarlóságait, az oktatás s általában a nevelés hiányait; belátjuk e bajok okait is, a rendszerben, körülményekben, magunkban, és érezzük szükségét a javításnak jobban, mint valaha.

E gondolatok előrebocsátásával, jelezni kívántam a benyomást, melyet reám iskoláink ez idei tanulmányi rendje, felügyeleti és igazgatási viszonyaik gyakoroltak. S miután az országos középiskolai törvény hatályba lépte óta, a szivesen nyújtott állam-segély folytán, intézeteink rendre izmosodnak s a tanulmányi rendre is kiterjedő állami ellenőrző felügyelet kritikája a magasabb szintjára emelkedést követeli s azt már évek óta jó részben elő is segíti: abban a szerencsés helyzetben érzem magamat, hogy az állami felügyelet gyakorlásával megbízott miniszteri látogatók tapasztalatát és főbb nézeteit is

méltathatom a jelen alkalommal, eloszlatására annak a ránk nézve kedvezőtlen ítéletnek, mely kételkedik felekezeti kriteriumaink tárgyilagosságában, azon a lélektani alapon, hogy mi autonóm voltunkban magunk saját önmagunkról dicséretesnél egyebet nem is mondhatunk.

Következzenek tehát, első sorban, az állami felügyelet gyakorlásával megbízott iskola-látogatók észrevételeiből azok, melyek kollégiumaink jelen állapotaira és tanáraink működésére kellő világosságot vetnek.

I.

A n-enyedi Bethlen-kollégiumnál a kormány megbízottja, Kunc Elek, kir. tanácsos és tankerületi főigazgató, negyedik hivatalos látogatása alkalmával, örömmel fejezte ki elismerését a kollégium ügyeinek intézői iránt.

A főgimnáziumban a fontos nemzeti ügy kellő méltatásban részesül és utolsó látogatása óta sok lényeges javítás történt. Tornacsarnoka épült; az internátus ügyének fejlesztése végett, évi 3000 forinttal lehetővé tette az előljáróság a tanulók teljesebb élelmezését; az országos torna-versenyen való megjelenhetés céljából 800 frtot, könyvtárra 2000 frtot fordított, mely összegben benne van a Basirius Schema studiorum kolloptip példányainak előállítására áraban folyósított 800 frt. is. Az összes szertárak, ugy a mult, mint a jelen évben igen szépen gyarapítottak.

Adminisztrációs szempontból, az évek óta kívánatosnak jelzett külön igazgatósági szobát használatba vétette az előljáróság; az új épület ablakait külső ablakokkal láttatta el, s ha a folyosók beüvegezéséről is gondoskodik, az elhelyezkedés teljesen kielégítő lesz. A tisztaság elég gondosságra vall; az iskolai butorzat elég célszerű, és haladásra mutat, hogy a hosszpadok helyére mindenik tanterembe kétülésű padok állítottak.

A taneszközök leltározva vannak és használatuk az oktatástani követelményeknek megfelelő.

A tanulók megjelenése kedvező benyomást tesz a szemlélőre; egészségesek, rendesek, tiszták. A tanulás helyes vezetése és a fegyelmezés a felsőbb osztályokban biztosan látható; a szorgalmi állapotok is megnyugtatók és elég eredményesek; a magaviselet is jónak mondható, három súlyosabb fegyelmi eset kivételével, melyek azonban kizárást nem vontak magok után. A tanulók szorgalmasan használják a decentralizált ifjúsági könyvtárt, melyben minden szakból vannak kötelező olvasmányok.

A természetrajzi tárgyak sikeresebb tanulása végett a növendékek gyűjteményeket készítenek; tanulmányi kirándulásokat tesznek, illető tanáraik vezetése alatt. Általában véve, az egész adminisztráció kifogástalan. A tanárkari állapotok is normálisak, de többen a tanárok közül túl vannak terhelve, heti 21—22 órával; az igazgatónak is heti 11 óra, adminisztrációs teendői mellett, igen sok.

A leckeórák látogatása alkalmával ismételtten meggyőződött a kormány-képviselője, hogy a tanári kar hivatása magaslatán áll; különben egy pár általánosan elfogadott elvkint említi föl, hogy a nyelveknél szócsoportok készítése ajánlatos, minek állandó munkában voltáról egyik szaktanár felszólalása folytán tudomást szerzett; latin nyelvi órákon preparációkat, tárgyi magyarázatok megvilágítására szolgáló rajzokat, római időszámításra vonatkozó jegyzeteket, stílusgyakorlatokat látott. Az alsó osztályokban a mondatok variáltatása, a középoktatásban a mondatviszonyok szemléltetése biztosítja a kellő eredményt. Az auctorok olvasásánál a grammatizálás másodrendű teendő, a főcél a mű egészének megértése.

Az írásbeli dolgozatokra nézve is előadja megjegyzéseit, s bár ezeknél a mennyiséget illetőleg akadt eltérések az előírt számtól, azokat minőség tekintetében kielégítőknak s kellőleg javítva találta. Befejezésül, konstatálja, hogy általában úgy a tanulmányi, mint az erkölcsi állapotok elég jók, s úgy ismeri a tanári kart, hogy az a folytonos előbbretörekvés útján van.

A kolozsvári kollégiumnál ugyanaz a látogató örömet nyilatkoztatja ki a fölött, hogy a kollégium előjárósága az épület alkalmatlan volta miatt fenforgó hiányok és akadályok el-

hárítására, minden lehető megtenni, igyekeznek, a minnek kiváló jele az, hogy saját anyagi erejét gyöngének tartva, évi fentartási és építési segélyért a közoktatásügyi kormányhoz kérelmet nyújtott be. Anyagi erejének elégtelensége az oka azoknak a sajnos körülményeknek, hogy a tanári létszámot rendes erőkből a kollégium nem gyarapíthatja, s így oly fontos követelménynek, minő a görög-pótló tanfolyam fölállítása, eleget tenni nem tud; osztály-vezetőkül oly tanárokat is kénytelen alkalmazni, a kik az illető osztályokban csak heti 2—3 órán tanítanak. A tanárok tulterhelése nagy és esetleges betegségek előfordulásaival, a helyettesítés nem történhetik a kellő és megkívántató módon. Az osztályok zsúfoltak, szellőztetésük, világításuk, fűtésük nem kielégítő. A szertárak szűkek, gyarapításuk jelen helyükön alig lehetséges. Torna-csarnoka az intézetnek nincs, a testi nevelés háttérbe szorul, s e tekintetben csak az a kedvező, hogy szép, nagy udvara van, a melynek egy része a téli hónapokban korcsolya-pályául szolgál.

A rend és tisztaság, a körülményekhez képest, tűrhető. Tanszerek gyarapítására kellő gond fordítottatik; a tanszerek elhelyezése, a hely szűk volta dacára is, helyes és a leltárak pontosak.

A rendtartás helyesen folyik; kívánatos azonban, hogy az iskolai év megkezdése előtt, módszertani értekezlet is tartassék, hogy a tanmenet közös megállapodás és megbeszélés alapján történjék, mert csak ez által kerülhető ki az, hogy egyes tanárok tárgyaikat túlhamar elvégezzék, a mi rendesen a tanulók tudásának rovására esik.

A tanulók figyelme éber, szorgalma kielégítő, értelmi fejlettsége kedvező eredményre enged következtetést; hazafias és vallásos nevelésükre kellő gond fordítottatik. Magán szorgalom tekintetében is kellően teljesíti az ifjúság kötelességét. A természetrajzból csinos gyűjteményeket készít, a melyekhez az anyagot az ősszel és tavasszal rendezni szokott kirándulásokon gyűjti. A tanulók magán-olvasása szépen fejlődik. E részben lendítő lépést tett az olvasatás és az osztályokban végzett tanulmányok szervezési kapcsolatba hozatalára a tanári kar ama legközelebbi végrehajtás alá jutott határozata által, hogy az ifjúsági könyvtárt osztályok szerint decentralizálta s kezelését az egyes osztályok vezetőire bízta.

A lecke-órák látogatása közben szerzett ta-

pasztaletok előadása kapcsán, több figyelemre méltó oktatástani követelmény került szóba, melyeket aztán a tanári kar saját gyűlésein bővebben megvitatott s magáévá tett.

Mindent összefoglalva, az ifjúság tanulmányi és erkölcsi állapotával a kormány képviselője meg van elégedve, a mi, nézete szerint, a tanári kar odaadó munkásságának köszönhető, és így remélhető, hogy az intézet elhelyezése s ezzel kapcsolatban az internátus, valamint a tanári kar kiegészítése fontos kérdéseinek megoldásával az intézet virulni fog.

A marosvásárhelyi kollégiumnál is a magyar államkormányának ugyanaz a képviselője látogatta meg az intézetet s gyakorolta az állam felügyeleti jogát, a ki az előbb méltatott két kollégiumot látogatta; sajnos, azonban, hogy erről az intézetről az előbbiekhöz hasonló adatokkal nem rendelkezünk, mivel az illető kollégium részéről sem az 1894/5. sem az 1895/6. évi igazgatói zárjelentések, sem a látogatás tényéről felvett jegyzőkönyvek megismételt sürgetésre sem küldettek föl.

Ellenőrző kötelességünkben folyólag, nem hallgathatjuk el, hogy a közoktatási miniszterium (39.840—896. IX./22.) megbizottja jelentései alapján, lesújtó panaszt emelt az intézet közvetlen vezetése s különösen annak igazgatója ellen; a miért Ig.-Tanácsunk feleletre vonta az illető előjáróságot, s utasította a kollégiumok megvizsgálására hivatott bizottságot, hogy e kollégium szellemi és anyagi állapotait, különösen az igazgatás ellen emelt kifogások szempontjából, haladéktalanul vizsgálja meg és eljárása eredményéről tegyen ide jelentést. E jelentés fölerkeztéig az Ig.-Tanács a panaszok érdemében hozandó ítéletét, valamint a közoktatásügyi miniszteriumnak a tett intézkedésekről adandó válasz-feliratát függőben tartja.

(Folytatása következik.)

Papi fizetések ügye a Prot. Közlönyben.

A mióta a Prot. Közl. hivatalos lapja az egyházkerületnek, az azóta abban megjelent papi fizetésekre vonatkozó cikkeket itt összeírom. És magam is elmondom az ügyre vonatkozó véleményemet.

Lehet, hogy a cikkek összeírására azt mondják: ez felesleges fáradság volt, hiszen ott van minden egyes évfolyamnak végén a tartalomjegyzék. Igaz, de ezzel az összeírással sok ideje megkímélődik azoknak, a kik sok évfolyamnak idevonatkozó cikkeit áttekinteni, óhajtják. Meg aztán, időszerűnek is tartom ez összeírást.

1886-ban lett hivatalos közlöny e lap. De ide-

vonatkozó cikkek benne abban az évben nem jelenvén meg, az 1887—1896. évfolyamokról, tehát éppen tiz évről lesz szó.

1887-ik évfolyam: A kepe. Irta Nagy Domokos. 295. lap. A stóla. Irta Surányi Gyula. 204. lap.

1888-ik évfolyam: A papi tekintély csökkenése. Irta dr. Zentai Dániel. 325.

1889-ik évfolyam: A protestans papság anyagi helyzetének javítása, és az egyházi autonomia. Irta Balogh Sándor. 446. 454. 463. lap. Autonomia. Irta Kovács Gyula. 470. lap.

1890-ik évfolyam: Üres hangok közt egy realis óhajítás. Irta Bitay Béla. 99. 106. lap. A papi fizetések javításáról. Irta Bodor Antal. 182. 190. lap. Papi fizetések emeléséről. Irta Bodor Antal. 354. 361. 372. 380. lap. A papi tekintély. Irta Kiss Albert. 153. 163. lap. A papi fizetések javításáról. Irta Péter Albert. 134. 144. 263. 271. 279. lap. Autonomia. Irta Szász Béla. 2. 9. 17. 25. 33. lap. Vitatkozzunk-gondolkozzunk. Irta Vásárhelyi Zsigmond. 225. 235. 245. 255. lap.

1891-ik évfolyam: Stóla. Irta Gönci János. 181. lap. A papi fizetések emeléséről. Irta Péter Albert. 154. 162. 172. lap. Egy falusi református pap könyörgő levele a főtiszteletü zsinathoz. 417. lap.

1892. évfolyam: Fizetés-javítás, kepeváltság. Irta Nagy Mihály, 278. lap. Zsinat előtt. Irta Nemes Árpád. 383. lap.

1893-ik évfolyam: A párbér jogi természete, és a párbér-stóla illetékességi kérdése. Irta Kádár János. 329. 337. 345. lap. Széttétekintés. Irta Vajda Ferenc. 141. 149. lap.

1894-ik évfolyam: Egy pár gondolat a beállandó új helyzettel szemben. Irta Bitay Kálmán. 407. 415. 426. lap. A papság jövője. Irta Vajda Ferenc. 141. 149. lap.

1895. évfolyam: Egyházpolitika. Irta Vadas Albert. 211 lap. Előrehaladás. Irta B. d. 43. lap.

1896-ik évfolyam: Gyenge remény, erős hit. Irta Száraz-Ajtai. 83. lap. A nyolcszáz forintos papi fizetés. Irta Viski Gyula. 237. lap. Papi fizetéseink. Irta Nemes Árpád. 346. lap. A papi fizetések rendezéséről. Irta Nagy Domokos. 335. lap. A kepe. Irta Nagy István. 295. lap. A jelentő iver revíziója. Irta Teleki József. 426. lap. A marosi egyházmegyéből. Irta f. 405. lap. A vajdahunyadi egyházmegyéből. Irta Kállai István. 422. lap.

Ezek azon cikkek és tudósítások, melyek a papi fizetések ügyéről a közelebbi tiz év alatt a Prot. Közlönyben megjelentek.

Legyen szabad, nekem is, ez alkalommal véleményemet elmondani az alábbiakban.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének Budapesten, 1896. évi április 21—25-ik napjain felvett jegyzőkönyve 19. pontja szerint a konvent elfogadta Tisza Kálmán indítványát, mely szerint az illetékes miniszternél kérelmezendő, hogy az állami törvényhozás útján, a 800 fros fizetési minimum kimondásával, a papi fizetéseknél állampénztárból való javítása biztosítandó, a legközelebbi költségvetés egybeállításakor. Ugyancsak a Tisza Kálmán indítványára kimondta a

konvent azt is, hogy egyelőre megelégszik a papi fizetéseknek 600 frtra való pótlásával is. ha most az állampénztár ereje többre nem lenne képes pótolni.

Mikor én ezt elmondtam egy m. kir. erdősnek, a ki egyházmegyei képviselő is, azt felelte: ha a törvényben kimondatik is a 800 frtos minimum, de nem lesz világosan meghatározva, hogy melyik éven kezdve lenne köteles az állam a 800 frtokra pótló összegeket folyosítani, akkor várhatjátok annak eljövételét, mint a zsidók a messiást. Lehet, hogy igazat mondott.

Wlassics egy programbeszédében azt mondta, hogy három év lefolyása alatt meglesz a 600 frta, és tíz év alatt a 800 frtra pótlás.

Én Uram és én istenem! Miért kell arra még hoszszu tíz év? Minden katona kabátjára varassanak egy fölösleges fényes gombbal kevesebbet, és meglesz a 800 frtos papi fizetés két év alatt.

Én uram, és én istenem! Hát 1848-tól fogva azért vártunk türelemmel; a reformáció kezdete óta azért hordoztuk kérges, de erős kezekkel hiven a liberális zászloját, azért támogattuk minden időben a magyar állam igaz érdekeit, és az egyházpolitikában azért mondtunk le, különösen mi erdélyiek, megbecsülhetetlen jövedelmeinkről, hogy most, mint szemérmes koldusoknak, üres tarisznyánkba morzsát dobjanak, és a jól megérdemelt becsületes darab kenyérre még kínos tíz évig várakozunk?

Azt mondta nekem egy ref. vallású kir. táblai bíró, hogy ő nem barátja annak, hogy a protestáns papoknak jó módjuk legyen; mert csak a nyomorgó protestáns pap képes a gályára menni. Én erre azt felelem: azon államhivatalnokoknak, kiknek az iskolákban egyenlő ideig kellett tanulni a pappal, két-három annyi fizetésük van, mint lesz a 600—800 frt fizetésű papnak, és még sincsenek jó módban: hát a papnak az a 600—800 frt. olyan jó módot teremtene? Meg aztán, a protestáns papot nem akadályozandja meg a tisztességes fizetés a gályára-mehetéstől. Ha szükség lesz rá, az örök igazság, az örök szeretet, az ideális célok érdekében elmegy a gályára a koldus pap, és a kincses pap, ha protestáns. Hiszen, az eszményinek a földre várásolására vállalkozott a pap. A ki erre vállalkozott, az minden nap gályán van. Tehát, mi papok mindennap gályán vagyunk, és azon is leszünk, legyünk bár földhez ragadt szegények, avagy duszgazdagok.

Beszéltem egy budapesti tekintélyes kereskedő-cég mivelt főnökével, kinek néhai édes apja lutheránus pap volt. Azt mondta nekem: »elődeitek féltékenyen védték az autonómiát, és ti oda fogjátok dobni az állam pénzéért!« Erre ez a feleletem: Nem dobjuk oda. Nem is fogja kívánni ezt az állam, mert a mi államunk nem zsarnokoskodó, hanem alkotmányos magyar állam. Hogy pedig az állam nem fogja kívánni cserébe autonómiákat, erre nézve előleges biztosíték az a trónbeszéd, melylyel a magyar király a jelenleg folyó magyar országgyűlést megnyitotta.

Ő felsége abban a trónbeszédben, a hirlapok közlései szerint, szórúl-szóra ezt mondta: »Kiváló gondját fogja képezni (t. i. a jelen országgyűlésnek) a lelkeszek anyagi helyzetének javítása is; a mindkét szertartásu

katholikusoknál ez a főpapság közreműködése mellett, a kongrua rendezése alapján fog megtörténni; míg a többi bevett vallásfelekezetek lelkészei javadalmainak kiegészítése tekintetében, az autonom egyházak jogainak épségben tartása mellett, kormányunk önök elé fog javaslatot terjeszteni.«

Tehát »a legelső magyar ember, a király« határozottan kifejezett akarata a papi fizetések ügyének az állam által való rendezése. És határozott akarata: »az autonom egyházak jogainak épségben tartása.« Tudom, hogy a király ígéretét be fogja váltani, és be fogja váltani az országgyűléssel. Alkotmányos királyunk igazságos akaratát, ha az országgyűlés nem teljesitené, akkor ne mondja magát magyarnak ez az országgyűlés.

Én tehát az autonómiát nem félttem; de ennek épségben tartásával, remélem, és várom, hogy az állam minél hamarabb pótolni fogja a papi fizetéseket, a jó módu tagokból álló konvent 600 frtos megelégedettségét figyelmen kívül hagyván, egyenesen 800 frtra.

Az anyaszentegyház kötelessége pedig az, hogy a »kopott« kepet pénzfizetéssé változtassa, még pedig sürgősen, hogy a pap teljes fizetését készpénzben kaphassa.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület már ki is mondta a keperendszer szabályozását, és a mult évi egyházkerületi közgyűlésről Kolozsváron, július 6—8-án felvett jegyzőkönyv 73. pontja szerint utasította az állandó Igazgató-Tanácsot, hogy »az egyházmegyék véleményének bekérése után, a kérdést tanulmányozza, és annak idejében terjesszen javaslatot a közgyűlés elé.« (E tekintetben biztató tájékozódást nyújt a folyó évi egyházkerületi közgyűlésünken felolvasott püspöki jelentés. Szerk.)

Az állandó Igazgató-Tanács már bekérte az egyházmegyék véleményét. A Prot. Közlöny-ből a marosi és vajda-hunyadi egyházmegyék véleménye ismeretes. Az előbbinek ez a véleménye: az állampénztárba fizetessék a kepe értéke; az adóhivataloktól, vagy az egyházi főhatóságtól kapja a pap fizetését, negyedévenkénti részletekben. Az utóbbinak is az a véleménye, hogy évnegyedenként kapja a pap fizetését; de szerinte az egyházközségek pénztárába fizetessék a kepe értéke, a hivek által.

Én uram, és én istenem! Ments meg attól minden papot, hogy az egyház szedje be hiveitől a kepe értéket. Éppen ugyanazon kellemetlenségekkel, és nyomorusággal járna az, mint a kepeszedés. Hiszen, ez esetben a kepe-ügy csak annyiban módosulna, hogy az eddigi tizenkilenc helyett, lenne egy hiányával husz.

Az évnegyedenkénti kifizetést se helyeselhetem. Hiszen, ha évnegyedenként kapjuk a fizetésünket, akkor a legtöbb pap háztartásában folyton budget-zavarok lesznek. Ha a negyedévenkénti fizetések idvesek lennének, bizonyosan a tanárok ekképpen történt fizetését nem változtatták volna havonkéntire.

A kepe-rendezésre vonatkozó véleményem ez

Az állam által eszközözendő fizetés-javításunk tényleges megérkezéséig, a kepe-ügy okvetetlenül rendezendő. Hiveinktől a kepe értékét, az állami adókkal együtt, szedje be az állam; fennhagyván az egyházaknak azon jogot, hogy a mikor kepeváltási alapjaik oda nőnek,

ezen téher levétethessék a hívek vállairól, illetve a hívek helyett, annak idején, a kepe most végleg meghatározott értékét a kepeváltási alapok fizethessék az államkasszájának. Azon egyházközsegekben pedig, a hol a hozandó új törvény életbelépte előtt már teljesen megvan váltva a kepe, ott azután is, az államkasszától függetlenül, fizettetének a papok. Az állam a papi fizetésekre vonatkozó összegeket adja át évenként az egyházi felső hatóságoknak, a honnan aztán előleges havonkinti részletekben kapják fizetésüket a papok, kiknek nyugtáit ellenjegyezve, előre felterjesztenék az esperesek az illetékes egyházi hatóságokhoz. Ezen nyugtákkal okmányolt számadásokban számolnának azután az egyházi főhatóságok évről-évre az államnak.

Tehát, legyen a papi fizetések minimuma 800 frt. a kepe értéke fizetessék az állam pénztárába; a 600 frtos meglegedettség figyelmen kívül hagyásával, ezen 800 frtokat adja át az állam az egyházi felsőbb ható-

ságoknak, honnan előleges havonkinti részletekben kapja fizetését a pap; a 800 frtos papi fizetések pedig lépjenek életbe két év leforgása alatt.

Az államban az egyház a szívet alkotja; mert mint az emberi szervezetben a szív adja az életető vért, úgy az államnak az egyház, s különösen a protestáns egyház, adja a hazafias erényekben gazdag elemeket. Ha a szív szenved, az egész szervezet szenved. Ha az egyház szenved, az egész állam szenved. Ne nézze tehát az állam tovább az egyház szenvedését, hanem jöjjen segítségére gyorsan.

Jövőbe látó képességgel nem bírok. Csalhatatlan se vagyok, mint a római pápa ő szentsége, jó lenne tehát, ha mások is véleményt mondanának addig, a míg el nem késnek velem.

Tíz év óta nagymértékben a »Prot. Közlöny« a papi fizetések ügyének tért engedett. Bizonyosan most is helyet ad az idevonatkozó cikkeknél.

TÁRCA.

Emlékezés Makkai Domokos professzorra.

(Beszéd, az enyedi kollégium évzáró ünnepén, 1897. június 23-án.)

(Folytatás, és vége.)

Régi szabású tanáraink egyre fogynak. Közeleg az idő, a mikor tanügyünk története minden elfogultság nélkül beszélhet, fél lábbal magam is közéjük tartozván, úgy mondom, rólunk. Nem akarom jósolni, csak remélni, hogy a divatos kicsinylés, melylyel innen-onnan ránk jártak, éppen egy helyet fog engedni némi elismerésnek, mint a mily bizonyosan csökkenni fog az új szabású iskola nimbusza is egy jövő nemzedék szemében. A régi professzor, nevelője, pályára vezérője, sőt társadalmi karakter-mintája igyekezett lenni tanítványainak; a talentumokat porba hullni, nem engedte, de lehetőleg magukra hagyta, s nagy bizalmat helyezett önképző munkájukban, mely őket valamire valókká teheti, s még nagyobb bizalmat az iskolai társadalom jellemképző erejében: ezekben rejlett a régi iskola sulypontja. A modern iskola sulypontja az osztályozó tanári tanácskozmányokban van; ideálja a talentumok sokoldalú kicsiszolása, a tanuló mindenre valósága; kézzől-kézre adják az ifjut s egyik kéz sem nyomhat erá karaktert, csak bélyeget a bizonyítványára. A régi tanár olyan volt, a milyen emberré őt a régi iskola élményei képezték, s a milyen vezért maga a hadsereg nevelhet magának. A régi tanárnak önélettrajza a minősítése.

Makkai életrajzából ezen szempont szerint válogatom ki a jellemző adatokat és vonásokat.

1839-ben született Galambodon. Szülői szegény, nemes székelyek, földmives sorban. Anyja is Makkai leány volt s így szülőitől fokozott jellemvonásokat kelle örökölnie. A falusi iskolákban kezdte tanulását; a maros-vásárhelyi kollégiumba tizenhárom éves korában mint maga megjegyzi, »az erőszakos, és gyáva kényuralom sötét napjaiban« került. Izgalmas és tragikus élményei voltak. »Az iskolai épület egyik része, mondja, állandóan meg volt szállva katonasággal, melyet mi olykor kődobással s gúnyos szavakkal bosszantottunk.« Ily közös merényletekben való részesség, s a hozzá szükséges összetartás és közszellem holtig tartó benyomásokat hagyott a serdülő fiu szívében. Aztán látta,

hogy »deákokat hurcoltak el; szuronyok közt vitték el Dósa Elek és Török János, tanárokat.« Törököt, mint összeesküvőt, 1854. március 10-én kivégezték. E napon a tanulók egész nap az osztályokban voltak, mély hallgatásban. Sem tanár, sem növendék egy szót sem szólott. Az, a ki ily jelenettel világosítva s ilyen néma lecke után kezdte tanulni a történelmet: egykor, mint történelem tanára, szükségképp számot vetendő lesz hallgatóinak fantáziájával és érzelmeivel, s érzületök képzésére nagy gondot fordítandó

Iskolai emlékeiről különben így számol be Makkai, önmagáról, és tanulóársáról, barátjáról, Kovács Ödönről szólván: »Sok nélkülözést szenvedtünk; hiányos, olykor rossz tanításban szeszültünk; a puritán egyszerűségen kívül, valami céltudatos nevelésnek, nemesítő izlésnek semmi hatását nem érezhettük, neveletlen, paraszt, vad fickók közt laktunk a kollégiumban. De a felsőbb osztályokban tanáraink közül Hegedüs János, Illyés Bálint, Mentovich Ferenc, Szabó Samu és Dósa Elek lassankint kiemelkedtek szemünk előtt a közönséges emberek sorából, s jóságuk, okos, értelmes tanításuk által eszményképekké váltak előttünk; eszmét, irányt, munkát adtak nekünk. A Szabó Samu vezetése alatt működő önképző társulat éleszté munkakedvünket, nevelte önértzetünket és bátorságunkat.«

Ez időben, joghallgató korában, választá Makkai saját idáljául Dósa Elekét, ezt a kiváló jogtudóst, világos fejű előadót, mesterkéletlen föllépésű, éles eszű, és gyakorlati férfit. Mint jogászt vallá példányképül, mert jogi pályán szeretett volna maradni; de sorsa úgy hozta, hogy theologus s aztán tanár legyen, s Dósanak, főképp mint tanárnak, járhasson a nyomaiban.

Makkainak a Dósa Elekre való emlékezéseiből alakult ki a módszere; a Dósa sikereinek, és tekintélyének titkát törekedett megtalálni, és értékesíteni tanári pályáján. Tantárgyaiban kiszemelni a lényegest, a kimagaslót, a legjellemzőbbet, azt élesen, érdekes, elfelejtethetlen adatokkal, epigrammszerű fordulatokkal, csattanós idézetekkel megvilágosítani, a többit aztán rábizni a diákra, hogy olvassa ki könyvéből, tanulja hozzá olvasmányáiból, gondolja ki a kérdések nyomása alatt: ez volt a tanításmódja. Eszes deáknak

lehetetlen volt nem figyelni előadására. És figyelmes tanítványai mindig számosabban voltak, mint szorgalmasok. Ő maga a figyelmetlent egyszerűen butának tartotta, a szorgalmat pedig csak az eszességgel párosultan tudta méltányolni. Igen vonzó előadásokat tartott, de szoros értelemben nem tanított, nem iskolamesterkedett. A mit elveteményezett, azt hagyta, szabadon tenyészni. Bármily alaposak voltak a saját ismeretei, munkásságának vizsgálati eredményei nem voltak nagyon fényesek. A szorgalmas ismételtetést, a türelmes katekhizálást, a tanulók készültségének, tudásának aprólékoskodó kiismerését nem igen nézte előkelő foglalkozásnak. A tanulót nem zaklatta. Ha valakit mégis különösebben célba látszott venni, az úgy az illetőre, valamint az egész osztályra számított nevelői szándékkal történt. Az alattomossgot és hazudozást, s a tiszteletlen csinyt kiváltképpen üldözte; az őszinteségnek, és bátorságnak még tulajdonságait, elfajzásait is könnyebben nézte el. Történelmi leckéivel mindig tudatosan, és sikeresen ébresztgette a kedélyben a társadalmi erények csiráit: szabadságszeretetet, összetartást, együttes lelkesedést közös jelszavakért, és becsületért. Tudta, hogy ezeknek jó talajuk van az iskolai együttműködés társadalmában is. Ő maga ez erkölcsökben nőtt emberré. Tapintata soha sem hagyta a népszerűséget elpártolni tőle. Nem volt eset rá, még rektor korában sem, hogy vele akadémiai hallgatók is dacoltak, vagy éppen ellene tüntettek volna, hanem mellette, érette mindenre készek. Professzori hivatását magasabb szempontból fogta fel, mintsem hogy apró ellenmondásokat kerülgessen, s értéktelen förtégekkel vesződjék. Róla is igaz, a mit ő oly találóan mond Hegedűsről, hogy »büszke volt a professzorságra; úgy tanulta a történetből s a tapasztalásból, hogy ez a hivatal régebb előkelő, független állást, köztisztelést biztosított azok számára, a kik hivatalukat megérdemelték.« Főleg az enyedi professzorságról, a Párizspápaiak, és Szász Károlyok örökségéről vélekedett így. Mert ehhez a Bethlen-alapítvány kezelésének, a fejedelmi akarat végrehajtásának kötelességei is fűződtek.

A mikor Makkait állására megválasztották: kollégiumunknál épp akkor virágkorát élte a professzori gazdálkodás, s ő e hatalom személyesítőinek auspiciuma alatt jött ide. Az egyik, Hegedűs János, rektor, edzett jellemű, tapasztalt és finom modoru férfi volt, a másik Kasza Dániel, inspektor kiválóan intelligens, előkelő, ellenmondáshoz nem szokott tekintélyű alak. Dr. Kovácsal együtt Makkai is ezek tekintélye és hatalma mellett esett latba. A Kasza halálával a professzori uralom megrendült, s a kollégium, ugyszólván, ostromállapotba került. Az 1873-iki küzdelmes tanár-választás a Kasza helyébe Löte Lajossal és Székely Ferencsel gyarapította a megingott hatalmu pártot, melynek ezután minden akciójából Makkai is híven kivette a részét. Gyanu, vádak és számadási per a multa nézve; a theologia elvitelével való megoldása minden vitás kérdésnek a jövőre nézve: im, ezekkel szemben való erő kifejtésre lönek utalva Hegedűs és hívei. Makkai, a hírlapi térre került harcban, a legelevenebb szellemmel, a legélesebb tollal, ritka harckészséggel és bátorsággal állott helyt. Az ügy, a melyet védelmezett, kétes volt, de nagy szerencséjével lehetett a védelmet támadásra fordítani a gazdasági provizorium személyesítője, Bogdán Lajos gazdagondnok ellen. A védelem és a támadás egyiránt eleme volt Makkainak, s egyiránt alkal-

mat adtak jeles polémikus tulajdonságai kifejtésére. Soha sem töprengő, tévedéseiben is bátor. Soha kétségbe nem esik feladatainak sikere felől. Számításaiban messze lát, tervei mellett véges-végig kitart. Gondolataiban olyan és annyi erő, a milyent országos ügyek is megköszönének; stíljét neves írók sem szégyenlenék. Szeges és kiméletlen, de elmés és fején találja a szeget. A nevetők rendszerint mellette vannak, még a mikor leveretik is, s kétséssé lesz, hogy vajjon leveretett-e? Így vett részt abban az enyedi hadjáratban, mely az elüljáróság, professzori gazdálkodás, helyreállításával végződött 1878-ban.

A második nagy hadjárat, melyben Makkai kiváló szerepet vitt, az 1888—96-iki egyházkerületi, majdnem országos kérdésben folyt, s a felett döntött, hogy maradjon-e az enyedi theologiai akadémia, vagy létre és erőre keljen a kolozsvári? E harcban újra elővette, újra hatalmasan forgatta régi fegyvereit, s a szó szoros értelmében élte szakadtáig viaskodott. Nagy méretekben és kiváló erők, politikai szövetségesek közreműködésével folyt e harcz, de sem őszintébb, sem őzietlenebb bajnoka az enyedi álláspontnak nem volt, Makkainál. S ha ő él és erőben érzi magát: nincs tranzakció ma sem.

Egész tanári pályájának fele idejét e harcok izgalmai közt töltötte. De természetesen a közbeneső béke-évek is, legalább a társalgás számára, fölszinen tartottak, vagy ujan vetettek föl kollegiumi és társadalmi vitás kérdéseket, s Makkai minden körben, úgy tetszik, a legbeszédebb társalgó és vitatkozó volt, mindenesetre sokat, s a legtalálóbbat mondó. Sok tapasztalattal, emberismerettel rendelkezett, kitűnő gyakorlati psycholog volt. Nem tért ki sem a kíváncsiak, sem a kötekedők, sem a hypokriták elől. Annyi természetes megfontoltság, őszöntszerű óvatosság vezette beszédes érintkezéseiben, hogy álláspontját feladni, ritkán kényszerült. Érzékenykedni, nem szokott. Bántalmakat nem könnyen vett föl; a durvaságot is, ha magánál gyengébbtől jött, elütötte szellemes tréfával, ha hozzá hasonló érejtől jött, élesebb vágással. Magánál elmésebbel, szellemesebbel ritkán volt ügye-baja. Sok méltó önértzet és önbizalom lakott benne, Szerénységnek, alázatosságnak nem igen érezte szükségét, a nélkül, hogy ezek hiánya rosszul állott volna neki. Jó izlése megóvta attól, a mit másokon senki sem ismert föl nálanál biztosabban, s nem jellemzett találóbban, a fontoskodástól és gögtől. Elméletek után nem indult; ujtásokkal szemben tartozkodó, inkább ellenző állást fogott. Becsülte azt, lelkesedett azért, a mi szorosabban »a mienk«; egészen annak a körnek élt, a melynek középpontjában forgott. Az itthon eszméje, a legszűkebb haza odaadó szeretete tüzött ki tehetségeinek és munkaerejének méltó célokat; irodalmi tanulmányainak is többnyire ez adott tárgyakat, így Antal János (az utolsó enyedi püspök) életrajzában, s a Párizspápaiakban, vagy Alsófehérmegye monográfiájában. Így alakultak vala életelvi és feladatai, s hű maradt hozzájuk. Elvei és céljai szerint szövődtek baráti viszonyai is. Őt bátran lehetett barátairól ismerni meg, s viszont ezeknek nem válhatott kisebbségükre, ha őket is róla ismerik meg. Kovács Ödönhez való barátsága s egész köréhez való őzietlen ragaszkodása ritka szép példa a maga nemében.

És ha, a mint hiszem, az eddigiekben nem hallgattam el Makkainak gyengeségeit sem: össze kell itt foglalnom tiszta erényeit, igazságszeretetét, háládatosságát, s érzelmei-

ben való következetességét, melyek eszességénél is szeretetre méltóbbá tették őt. Igazságszeretetről magam akarok tanuszkodni. Sokféle hivatalos és magán érintkezésem volt vele. Tanári közös munkánk, az irodalom tanítása volt. Mint igazgatónak és mint tanárnak, vele mint tanártársal és mint rektorprofesszorral, sok együtt intézni valónk. Irányaink különbözők: ő konzervatív, én újító. A kollégium vagyonszerzés jogügyeiben ő egy délpontját túlhaladott hatalmu pártinak, én egy erőre ujan vergődőnek elszánt fegyverhordozója. Az egyházkerületben ő a legintranzigensebb harcos én, pedig opportunistá. Megannyi természetes forrása köztünk az ellentéteknek, s ilyenek valóban nem hiányoztak, még pedig komoly kérdések felett, s egy párszor jóvátételt követelő kifakadással is, de a kiegyenlítődés nyomán következett, úgy hogy elmondhatom, a nap egyszer sem ment le a mi haragunkon. Úgy voltunk, hogy elvek választottak el egymástól, de őszinték maradtunk egymáshoz érzélgés nélkül, s könnyen lehattunk igazságosak és méltányosak. Elveink miatt elmentünk egymás ellenében egész a cserép-szavazatig, de ott aztán megállottunk. Legjobb barátaim is, kegyesebbek és elnézőbbek mindenesetre igen, de igazságosabbak és méltányosabbak sohasem tudtak lenni irántam, mint ő volt hozzám, elvi ellenfél létére.

A háládatosság volt a Makkai idealizmusának alapvonása. Enyedi tanuló, tanárnak, itteni tényezőnek soha egészen le nem róható személyes hálatartozásai vannak: ez előtte gyakorlati erkölcsi elv volt. Azt tartotta, hogy az enyedi kollégium történetének e hála eszméje a világító holdja, mely, lám, szintén »változandó, néha telik, néha fogy« Szerette idézni a régi éneket: »Rettenetes ez világnak mostan minden dolga, csodálatos nagy váksága, hálálatlansága.« Az ő háládatossága pedig teljes, állandó és tevékeny volt oly irányban, a melyben lekötelezettnek tekinthette magát. E motívum nélkül a Makkai életének legizgalmasabb, legküzdelmesebb éveit nem lehetne kellőleg megérteni.

Még csak családi életében mutatom föl becsülésre méltó érzelmi vonásait. Deák korában szerette meg Maros-Vásárhelyt Nagy Antalnak, a példás eletű, most 90 éves nyugalmazott agg, néptanító egyik kedves leányát, Esztert. Makkai az őt jellemző hűséggel őrizte érzelmét s tanárrá választván, egy, munkában töltött éve után, nőül vette választottját. A derék, jó nőt, négy gyermek anyját, 1879-ben elragadta a halál. Az özvegy férj másfél évi gyászolás után, a légyöngédebb és legméltóbb vigasztalót találta föl magának, s árváinak a legjobb mostohát, a megboldogult első feleség testvérhugában, Rózában Ezt a frigyet is, folytatásául az elsőnek, megáldotta az ég a szülői reményeket szépen betöltő derék gyermekekkel. Összesen kilenc gyermekében folytatja életét, hagyván nekik, a természet nem hazug törvényei szerint, örökségül, tehetségekből, akarat-erőből, a köteles apai részt, megtoldva azt a nagyobbaknál, oktatásainak, példaadásának bevégzett nevelő hatásával, a neveltetés, szárnyrabocsátás apai gondjaival, a kisebbeknél a gyöngéd szeretet elfelejhetetlen benyomásaival.

Jó egészségű ember volt az én egykori tanárom, tanártársam, testben és kedélyben egyiránt. Munkásság, mely el nem csigáz, boldogság, mely nem érzeleg, mulatás, mely mámorba nem fullad, mind ráfértek testére, lelkére.

Nem felejttem el egy idézetét az ő életbölcseességének legkedvesebb tárházából, az ő kedvelt költőjétől,

Aranytól. Másra alkalmazta, de nagyon talált ő reá, java korában:

Beh jó, kinek (ugymond) szolgál az egészség,
Barna piros színben a férfiú épség;
Ki érzi, jövendő számos fiak atyja:
Jó kedve az olyat soha el nem hagyja.

Őt nem hagyta el jó kedve, humora akkor sem, a mikor egészsége már nem szolgált. Csak homloka lett árnyékosabb, arca halványabb, szava bágyadtabb, a mi rokonszenvünket pedig részvét kezdte árnyazni. Sokáig környékezte, s váratlan rohammal ragadta ki őt halála az övéi közül, tavaly, augusztus 16-dikán.

Okos, mértékletes ember volt, s igyekvő gazda is, de gyarapodás nélkül. Kedélye, izlése, erkölcsi érzése tették csak gazdaggá, s a kik ezeket tőle törvényesen örökölhették: méltán gyászolhatják elvesztését, de nem mondhatják magukat gyámoltalan árváknak. Váró Ferenc.

Különfélék.

Az általam alapított »Prot. Közl.« 54-ik féléve köszönt be e számmal. Egy néhány közbe eső évet leszámítva, tizennyolc esztendőn keresztül én szerkesztettem tőlem telhető minden buzgalommal és jóakarattal, mindenek felett arra törekedve, hogy tiszteletben tartassék a vélemények korlátlan nyilvánulása, a gondolat-közlés teljes szabadsága, a mely nélkül a sajtó békó a szellemen, rablánc az emberi méltóságon.

Sok megpróbáltatáson ment keresztül e lapocska. Ugy nézem, hogy soha sem volt nehezebb helyzetben, mint jelenleg, midőn valószínűleg igen hamar választania kell a közt, hogy becsülettel éljen, vagy becsülettel meghaljon. Közélednek a leszámolás napjai.

De le kell számolni a nyagilag is. Nem akarom hinni, hogy olvasóim odaadó munkámért anyagi megkárosítással akarjanak nekem fizetni. Szívesen kérem a nagy számu hátrálékosokat, és azokat, kik a lap fennállását óhajtják, hogy utó-és előfizetésüket rendezni sziveskedjenek, hogy legalább ez ne akadályozzon további elhatározásaimban.

Kolozsvártt, jun. 30. 1897.

Szász Gerő.

= **Júniusi számunk el levén foglalva** a hivatalos közleményekkel, a pályázatra szánt cikkek az ezutáni számokban fognak megjelenni, melyek iránt az érdeklődést, nehéz viszonyaink között is, fentartani óhajtjuk és igyekezni fogunk.

= **Bethleni gróf Bethlen Gábor**, egyházkerületünk volt status-kurátora, az »Emke« elnöke, a magyar főrendi ház örökös tagja, volt főispán, és országgyűlési képviselő, folyó hó 25-én, életének 61-ik évében, rövid szenvedés után, keresdi kastélyában meghalt. Benne egy nagy történelmi családnak ivadéka, szívós akaratú, és a magyar nemzeti karaktert sok részben visszatükröző temperamentum költözött vissza atyáihoz. Az ő koporsója, mely nagy veszteséget jelent, sokkal közelebb van mihozzánk, hogysem azokról akarunk megemlékezni, a melyek a meghiggadt történetírás ítélete alá tartoznak. Előttünk ebben a pillanatban csak az áll, a mi benne eminenter dominált nagy

nemzeti öntudat; a magyar állam integritásáért való önzetlen küzdelem: törni, meg nem hajolni. Oly tulajdonok, oly nemes, hazafias erények, a melyek egyedül méltók arra, hogy mindigre követendő példaként maradjanak. Az Ig.-Tanács gondoskodott róla, hogy a folyó hó 27-én történt temetése alkalmával, kiküldött képviselöje által koszoru helyeztessék ravatalára. Pihenése legyen csendes; emlékezte áldott!

= A kegyeletnek, és a tiszteletnek minden jelével illetjük az országos, sőt európai híru tudós, Brassai Sámuel nevét, midőn lapunk hasabjain is megörökítjük emlékezetét száz esztendő életének, melyet folyó hó 24-én végzett be a földön, hogy tovább folytassa az örökkévalóságban. Nem volt tagja felekezetünknek, de felekezet-nélküli sem volt. Sőt a maga vallásos felekezetén túl, tagja volt annak a felekezetnek, mely felül emelkedve az elmulandó világokon, él isten szellemében. Előtte tudomány, a felvilágosodás voltak a léleknek ama kincsek, melyekért méltó élni, küzdeni, szenvedni, és ezt az arany életet, ezt az elmulandó földet szépnek tartani. Ezer életünknek egy tizedét ő maga átélte. Azt a korszakot, mely megaláztatásai mellett, meghozta hazánkhoz az uj életnek, a feltámadásnak nagy napjait, melyeknek eljövésében ő kivette orosz-lány-részét, a szépnek, a jónak a magasztosnak, az eszményinek szentelve, és a nemes szivekbe való átplántálása által. Nem nevezzük őt polihisztornak, zseninek, élő »Konverszations Lexikonnak«; ezek banális frázisok: »egész ember« volt a szó igaz értelmében. És az igaznak emlékezte áldott. Áldott legyen emlékezte!

= A dunamelléki ref. egyházkerület irodalmi bizottsága nevében, dr. Vécsey Tamás, elnök, és Hamar István előadó előfizetési felhívást bocsátottak ki »Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez« című munkára, mely felöleli ez egyházkerület multjára vonatkozó okmányokat; ismerteti a meglevő, egykor virágzó, de most már nem létező gyülekezetek alakulását, történetét, lelkészeinek névsorát, munkásságát, miként változott területe, hol voltak azok a gyülekezetek, a melyek ma már nincsenek, stb. Előfizetési ára 3 frt., mely a püspöki hivatalhoz küldendő (Budapest, Kálvian-tér, 7. sz.). Szívesen kérjük olvasóinkat, hogy fizessenek elő e munkára. Belőle látni fogják, hogy mik voltunk ott egykor, mik vagyunk ma, és mik nem leszünk többé soha. A Budapesten székelő »uj evangyelisták« uj evangyéliumot hirdetvén, ezzel az írott munkával be lesz fejezve az a korszak, mely élőhitben, áldozatkészségben és hazaszeretben mindenha a kálvinistáknak adta e hazában a haza-megmentés teljes dicsőségét: ettől kezdve az ő kezébe kerül a vezetés; az »üdv hadserege« ők lesznek; a »világi papok« fogják felépíteni istennek országát; az anabaptisták, a szocialisták és názárenusok lesznek az igazi hitvédők, és megtartói e nemzetnek, e hazának, mely egykor »Jézus« nevével ment az öldöklő harcok tűzébe, és megtartotta a hazát, most pedig Jézusnak a kereszt-ről lecesepegő vérével, isten kegyelmével, ujjászületéssel, bűnbocsánattal (tán: pápai bűnbocsánattal? Szerk.) és bibliai lókusok morzsolgatásával fogja megváltani a Dévai-Biró Mátyás, a Kálmáncsehi, a Melius kálvini egyházát. Fizessetek elő a könyvre, és ajánljátok lelketöket isten után, az »uj evangyelisták« kegyelmébe.

= Megjelent a »Protestans Pap« című lap XVIII-ik évfolyamának 6-ik száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Leveleim, Sánta Károlytól. Megoldás, Széki Ákostól. Levél a szerkesztőkhöz, ifj. Eötvös Károlytól. Korunk bálványai, Hering Lajostól. Az eskü, Fejes Györgytől. Izsák és fia, Földváry Lászlótól. Vallásos órák, Ladányitól. Halotti beszéd, Grätz Mórtól. Halotti beszéd s ima, Dömény Zoltántól. Törvények és rendeletek tára, Kund Samutól. Irodalom. Egyházi tiszti választások. Papválasztások. Halálozások. Előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 forinttal, negyedévre 1 forinttal. Kaphatók még régibb évfolyamokból teljes példányok, a mult évfolyamból azonban az 1. 2. 3-ik számok teljesen elfogytak.

= Hálás köszönet. Ngs. Telegdy Károly, magyarókeréki földbirtokos és deési kir. törvényszéki bíró ur az 1896. évben 30 frtot, az 1897. évben pedig 20 frtot, összesen 50 frtot szíveskedett gyűjteni a magyarókeréki ev. ref. templom és torony építésére; ngs. Gyarmathy Zsigmond, kir. tanácsos és egyházmegyei főgondnok ur, azon kívül, hogy pénzbeli adománnyal is segítette egyházunkat, összes fogataival egy nap követ hordatott az építkezéshez; Szűcs János és neje, egyszerű vasuti ör, egy feliratos követ ajándékoztak, 25 frt értékben, mely az ujonnan épülő toronyfalában el is helyzetetett; tkts. Pócy Gyuláné, sz. Bokor Kata urnő egy 10 frt értékű urasztali terítőt ajándékozott egyházunknak. A nemes szívű adakozók áldozatkészségükért fogadják egyházam nevében hálás köszönetemet. Magyarókerékén, 1897. június 16. Barabás Árpád, ref. pap.

= Hálás köszönet. Kőröspataki Dömös István és nője Józsa Juliána a kőröspataki ev. ref. egyháznak egy értékes urasztali takarót ajándékoztak; ugy szintén ezen urasztali takaróra Tamási Juliánna, kisdedovó képezdét végzett hajadon, művészileg készített virágokból, nemzeti szalagokkal ékített koszorut. A vallásos buzgóságból származott jó cselekedetért, egyházam nevében, fogadják hálás köszönetemet. Kőröspatak, 1897. jun. 10. Pál Balázs, ref. pap.

Hivatalos rész.

626—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet kis-kendi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: egy hold kerttel, gazdasági épületekkel ellátott négy szobából álló tisztességes lakáson kívül, az ev. ref. egyházközség pénztárából évi 14 frt.; tandij, évi átlagba véve, 60 frt. A polgári községtől iskolai pótdadó évi 45 frt. Államsegély évenként 255 frt. Két és fél hold szántó tiszta jövedelméből évi 26 frt. Összesen 400 frt.

Pályázati határnap: 1897. július 26 Folyamodványok nt. Nemes Árpád, esperes aához, Mező-Bodonba (u. p. M.-Szengyel) küldendők.

Kolozsvárt, 1897. június 25.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

627—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztet m.-bólkényi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Mindennemű gazdasági épülettel ellátott lakás, jó minőségű, tágas kerttel. 2. Államsegély 124 frt. 3. Buza, zab és fakepe, egyházhatalóság becslés szerint, 199 frt 68 1/2 kr. értékben. 4. Munkaváltság 33 frt. 33 kr. 5. Garas és arányosítási pénz 6. frt 33 kr. 6. Tandij 25 frt. 7. 8 hold 143 négyszög öl szántó és kaszáló, 38 frt. 04 kr. tiszta jövedelemmel. Összes fizetés 426 frt. 38 1/2 kr.

Megjegyeztetik, hogy a föld és 50 szekér fa valódi értékét számítva, a fizetés megér 500 forintot; továbbá, hogy a volt tanító áll. anyak-vezető volt s kilátás van, hogy a megválasztandó is megnyeri s így a fizetés ezzel s a más esedékes korpótlékkal is emelkedik.

A folyamodások f. évi aug. 1-ig Tavasz József, görg. egyhm. espereshez, Magyar-Péterlakára, (u. p. Szász-Régen) küldendők be.

Kolozsvárt, 1897. június 25.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

369—1897.

MEGHÍVÓ.

A küküllői ev. ref. egyházmegye, folyó évi július 15-én, d. e. 9 órán kezdve, egyházmegyei általános papi értekezleti gyűlést fog tartani, D.-Sz.-Mártonban, az egyházmegye tanácsstermében, mely gyűlésre t. paptársaimat és az érdeklődőket, van szerencsém, szeretettel meghívni.

V.-Gálfalva, 1897. július 22.

Kovács Elek,
p. értekezleti elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Julius 8.

27. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanügyi előadó évi jelentése.

(Folytatás.)

Fejlettebb viszonyokkal és eleven étellel találkozunk a székely-udvarhelyi ref. kollégiumnál, a hol szintén Kunc Elek, miniszteri megbízott teljesítette már néhány éve az állami felügyelő kötelességét. Ez az intézetünk, nézete szerint, mindinkább közeledik célja megvalósításához.

Az intézet jelenlegi beosztása, egészségügyi szempontból, kívánni valót hagy fenn, a mennyiben a termék nagyság, terjedelem tekintetében nem megfelelők, s a szellőztetés, fűtés, világítás sem történhetik megfelelően; a szertár-helyiség s a természettudományok tanítására szánt terem sem megfelelő, mert a kettő között nincs meg a kényelmes összeköttetés a sikeres experimentálás érdekében; érezhető a rajzterem hiánya is.

A tisztaság türhető, a bútorok használhatók. A felszerelésre, taneszközök és könyvek vásárlására összesen 772 frt. fordított arányosan és célszerű módon.

Az állami segély biztosításával és folyósításával ez az intézetünk is új aerába lép s annak idején az állami tantervhez kell alkalmazkodnia. Addig is, azonban, kívánatos az állandó tanmenet megállapítása.

A tanulók figyelme kifogástalan, szorgalmuk kielégítő; vallási es hazafiui kötelességüknek is eleget tesznek; önképzőköri munkásságuk az iskolai oktatás eredményét helyeselhető módon egészíti ki.

A tanári létszám (nyolc rendes és két helyettes tanár) elégtelen, még három tanszékre van szükség.

A tanításra s annak eredményességére nézve, tizenkilenc oktatástani órán, és az írásbeli dolgozatok átnézése közben szerzett tapasztalatainak előadása rendén, több konkrét vonásu didaktikai elvet érintett és ajánlott a tanárikar figyelmébe.

Általában, arról meg van győződve a miniszteri megbízott, hogy a székely-udvarhelyi ref. főgimnázium évről-évre mind jobban halad, s a kitűzött feladatot mind eredményesebben oldja meg. Reményli, hogy a még fennálló akadályok is az államsegély folyósításával elhárulnak, s így ez intézetünk is a hazai oktatás érdekeit kellően fogja szolgálni.

Helyén valónak találok itt annak a fölemelését, hogy e főgimnáziumnak az állannal kötött szerződését ugyan még nem írta alá a közoktatási miniszter. mindazonáltal főtartási költségekre 6000 frtot, egy torna-csarnok költségeire első részletül 2000 frtot. most egy éve kiutatott és ki is fizettetett.

Ennél fogva abba a kedvező helyzetbe jutott a kollégium, hogy már az 1896/7. iskolai évre olyan tanerőket alkalmazhatott, a kik a szükséges szak- és pedagógiai készültséggel rendelkeznek.

A zilahi kollégiumnál is Kunc Elek, kir. tanácsos és főigazgató, gyakorolta a közoktatásügyi minisztérium megbízásából az állami felügyeletet. Ez évi látogatása alkalmával örvendetes változást látott az államsegély fölemelésében, melyből az intézetnek céljai megvalósítására, főként pedig az általános haladással és emelkedéssel való lépéstartás tekintetében nagy előnyei lesznek. Ez majd lehetővé fogja tenni, hogy az intézet célszerűbb elhelyezést nyerjen, hogy a tanszertárak zsufoltsága megszűnjék, szóval, hogy az intézet ugy ebben a tekintetben, mint a tantermekre, azok fűtésére s világítására vonatkozólag jobb állapotra jusson, minthogy e részben gyökeres változásra, javításra valóban szükség van.

Különben, az intézet helyiségeiben rend és tisztaság uralkodik; a bútorzat az adott viszonyok között, használható. A tanszerek a szemléltető oktatás részére szépen szaporodnak, azon-

ban, a történeti s filologiai gyűjtemény kiegészítése, teljesebb felszerelése mulhatatlanul szükséges.

A főgimnázium, mint államilag segélyezett intézet, az állami tantervet követi, görög-pótló tanfolyama azonban még ez ideig nincs.

Az állami utasítások nem követtetnek mindenben, mert állandó tanmenetet a tanárok nem készítettek, holott pedagógiai szempontból mulhatatlanul szükséges, hogy előre tisztázva legyen az egész évi működés, mert főként ez által érhető el, hogy a tanulók figyelme a tervszerű beosztás következtében folyton éberem tartassék.

A tanulók külsője s egészségí állapota kielégítő. A figyelem osztályonként, különösen az alsóbb osztályokban, még hiányos; helytelen 2—3 tanulónak egyszerre való kiszólitása, mert ez figyelmetlenségre, szórakozottságra vezet. A szorgalom általában kielégítő. Magán-olvasmányok kibóvítésén a tanári kar a könyvtárak rendezésé által igyekszik segíteni.

A tárgy-beosztás rendes, a tanárok óramaximuma 20. A helyettesítés szabályszerűen történik, s az egy e célra rendelt naplóban pontosan vezetetik. A tanárok működésén örömmel látható, hogy kellő eredménnyel használják föl idejüket s betöltik hivatásukat.

A lecke-órák látogatása közben szerzett tapasztalatok előadása rendjén, különösen a magyar, latin, német nyelv, meg a történelem tanítására vonatkozólag, figyelemre méltó oktatási nézetek kerültek szóba, melyeknek gyakorlati alkalmazása a tanulmányi eredményt nagy mértékben fokozhatja és tökéletesítheti.

Egészen véve, eredményeket konstatál a miniszteri megbizott, úgy oktatási, mint fegyelmezési tekintetben.

A még hátra levő szászvárosi és sepsiszentgyörgyi ref. kollégiumoknál a magyar államkormány felügyeleti jogát Elischer József, kir. tanácsos és tankerületi főigazgató, mint miniszteri megbizott, gyakorolja már évek óta. A szóban forgó iskolai évben tett látogatásairól való jegyzőkönyvekből álljanak itt általános tájékozásul a következők.

A szászvárosi államilag segélyezett főgimnáziumunk épülete erős kifogás alá esik. A bejáró és följáró lépcsők tarthatatlan állapotban vannak; a folyósokon oly nagy a léghuzam, hogy a tanárok és tanulók egészségét nagyban veszélyezteti. A tantermek kicsinyek; szűk a természettani és rajz-terem is.

A belakásra rendelt szobák ajtóí és ablakai gyöngék, kicsinyek és kellően felszerelve nincsenek, úgy, hogy a tanulók privátá alkalmával az asztalnál sűrűem állva, inkább háborgatják egymást a tanulásban, mintsen tanulhatnának.

Az udvar nem nyújt elég kényelmet a játékra, s más játéktér nem áll rendelkezésre.

Itt építeni kell föltétlenül.

Erre a célra meg is szavazott a közoktatási miniszterium 35 ezer forintot, melyet hét év alatt évi ötezer forintos részletekben utal ki.

Az építési előírányzat 37 ezer forint, felszerelésre öt ezer forint, összesen 42 ezer forint, a mely összeg, a már megszavazott 35 ezer forintból, a kiutalványozott részek időközí kama-taiból s az első felszerelésre adott 5540 forint álamsegélyből fedezhető lesz.

A tanszertárakban, a könyvtáron kívül, kevés gyarapodás történt. Semmivel sem gyarapítottat a természetrajzi és a földrajzi gyűjtemény. Egy külön földrajz-történelmi szertár létesítése, leltári kezelése egységes, felelős vezetés mellett, okvetlenül szükséges.

A rendes tanárok száma tíz, legalább egygyel szaporítandó, még pedig a latin-magyar nyelvi szakcsoportra. A tárgy-naplok vezetésében és helyettesítések elintézésében fokozottabb éber-séget és pontosságot sürget.

A tanítást szomoruan megzavarta a difteritiz- és a skarlát-járvány, s e miatt a városi hatóság december 6-tól február 15-ig elosztatta az iskolát.

E miatt s a millenárium alkalmából kezdődő nagy szünidő miatt, jóformán alaposan nem is nyilatkozhatik a tanítási és tanulási eredményről, csupán az elvégzett részekről mondhat annyit, hogy valamennyi osztályban az elért eredmény általában véve, kielégítő. A tanárok módszeres eljárása megfelelő, mindnyájan céltudatosan járnak el.

Apróbb hiányokra vonatkoztatott konkrét észrevételeit a tanári kar figyelmébe és méltatásába ajánlja.

(Folytatása következik)

Semper idem.

A napilapok, mint fontos eseményt említik föl, hogy a kultusz-miniszteriumban készen van a katolikus kongruáról szóló törvényjavaslat. Hogy e törvényjavaslat lényege miben áll, azt természetesen még nem tudhatjuk, s így arról sem szólhatunk, hogy mily összeg képezi a katolikus lelkészek fizetésének mini-

mumát, miként fog az emelkedni; de e fontos hírrel kapcsolatosan önként felmerül előttünk a kérdés: hát a protestáns lelkészek fizetésének kipótlásáról szóló törvényjavaslat mikor fog elkészülni? Szeretnők, ha már egyszer arról is írnanak a napi lapok, de bizony azt tapasztaljuk, hogy a mi dolgainkkal, a protestáns egyház kebelében felmerülő lényeges kérdésekkel, nem sokat törődik a napi sajtó, míg egy kath. püspök, vagy csak plébános is, ha már házából kimozdul, vagy a nyilvánosság előtt csak tíz szót szól is, azt már hosszú hírekben közlik s nagyjelentőségű kommentárokkal kísérik.

Természetes, hogy a világ előtt, a közvéleményben az az irányadó, mit a napi lapok irnak; véleményeinket jobbadán mi is azokból alkotjuk meg, legalább a laikus elemnek abból kell megalkotnia, mert a hivatalos vélemények, levelezések tartalmát legtöbb esetben csak akkor tudjuk meg, a mikor már fait accomplival állunk szemben.

Mit jelent ez? Talán nem azt, hogy Magyarország egészen Regnum Marianum lett; hogy katolikus a kormány, katolikus a sajtó, katolikus az uralkodó vallás, és a közönség is? Oh nem, világért sem; hiszen, protestáns a kormány elnöke; protestáns igen sok napi lapnak a szerkesztője; recepta religio a protestáns vallás és itt e haza földjén él ennek négy milliót meghaladó követője.

S mégis, mi az oka, hogy rólunk oly keveset tud a világ, oly keveset foglalkozik a sajtó? Valljuk meg őszintén: az, hogy élehetetlenek vagyunk. A magunk dolgát nem tudjuk elég hiven felkarolni, nyomorúságainkat nem tudjuk elég hiven föltárni; ügyeinket, bajainkat meg egymás közt sem beszéljük meg; vallásunkból meg éppen oly keveset csinálunk, hogy talán egy felekezet sem oly lágyemeleg, mint mi. Nagyjaink, világi méltóságaink, kik állásuknál, hivatásuknál fogva ügyünket évtizedekkel vihetnék elő egy-egy pillanat alatt, szavunknak súlyánál fogva százados mulasztásokat pótolhatnának helyre: nehogy felekezeti érdekeknek láttassanak szolgálni, s nehogy az irántuk táplált jó véleményt elveszítsék, inkább a kath. templomokba mennek imádkozni, sem hogy fontosabb felekezeti érdekeinkért magukat ekszponálják. Pedig, ha érettünk világi nagyjaink nem szállanak síkra, ha ők nem forgatják a fegyvert, és vívják a harcot azzal a nemes elszántsággal, hitbuzgósággal, mint dicső emlékü őseik tevék: bizony, a mi óbégatásainkat nehezen hallják meg illetékes helyen, s ha netalán meghallják is, kevés hitelt adnak neki.

Lám csak, a katolikusok minden dolgukkal milyen nagy port vernek fel. Szent nép, és királyi papság egyiránt talpon van minden nevezetes kérdésnél. Mert kicsoda merné állítani, hogy csak a legközelebbi képviselő-választásokról emlékezzem meg, hogy a néppárt harca és küzdelme csupán a Zichy Nándor ur harca és küzdelme lett volna? És kicsoda hinné el, hogy midőn egy hecc-káplán annyira ekszponálja magát a »szent hitért«, a midőn bujtogat, lázít, arról semmi tudomása ne volna a püspök uraknak? Bizony, csak a vak nem látja a katolicizmus jól szervezett gépezetét, mely szünet nélkül tesz, mozog, ír, beszél, mert ezt kívánja az egyedül üdvözítő egyház. S ime, ott az eredmény.

De, hogy felekezeti elfogultsággal ne vádoltassunk, tekintsük meg a társadalom más osztályait. Ott van a hivatalnoki kar, ott vannak a tanárok, néptanítók. Ime, mily hatalmas mozgalmat indítottak, mennyire felrázták a társadalmat, megnyerték a közvéleményt; de el is érték ám a célt, mert ma holnap néptanító-kántorainknak is jobb fizetésük lesz, mint a papoknak. Nem az irigység szól belőlünk, isten mentsen attól; hiszen, mi minden embert boldognak szeretnénk tudni, és látni, hanem fáj az a méltánytalanság, az a kicsinylés, a mi sokszor éri a protestáns egyházat és papságát.

Mondják talán, hogy amott, a hol javítás történt, a nyomor szembetűnőbb, a helyzet ismertebb, az életpálya fontosabb volt. De, kérdem: igaz e ez? Hát, nem elég ismeretes a protestáns egyház helyzete, külső és belső állapota; hát, egy titkos rendet képez a protestáns papság, melyhez hozzá férni, nem lehet; hát, nem elég fontos, nem elég kultur-missziót teljesítő a protestáns papi pálya? Hiszen, ha van egyház-szervezet, ugy a protestáns egyház-szervezet az, mely a népképviselőten nyugszik, s így annak minden intézménye, minden dolga, baja a hívők által a maga valóságában ismerhető meg. Világi nagyjaink plane nem csak törvényeinket, egyház-szervezetünket ismerik, hanem annak kormányzatában is, mint gondnokok, képviselők, tanácsbírák, tevékeny részt vesznek, legalább is részt kellene venniök. Ha tehát ügyünket még sem méltányolják úgy, a mint az érdemes volna, s annak érdekében nem fejtenek ki oly akciót, mely azt diadalra is juttathatná, bizony, bizony aggódva kérdezzük: hát ezek ülnek-e a Bethlenek, a Bocskayak, a Rákócziak székében? És ha valamely egyház jót, nemeset, igazat akar, ugy mi vagyunk az, mely mindig ugyanazt akartuk, és akarjuk. Hiszen, ma is pro Deo, pro patria et pro libertate küzdünk, harcolunk; az idealizmusért szenvedünk, tűrünk; hát, vajjon e magasztos erények ellentétben állanak a mai kor hazát, és kormányt. megtartó, hangzatos liberálizmusával? Nem, s mégis ez a liberálizmus törvényjavaslatot készít a katolikus kongruáról, de mélyen hallgat a protestáns papi fizetésekről.

Hát, mi ezt véges elmével meg nem érthetjük, az bizonyos; annak a magas állampolitikának a titkaiba be nem pillanthatunk, az is igaz; de az eseményeket madár-tavlatból szemlélve, annyit mégis konstatálhatunk, hogy a protestáns egyház befolyása, tekintélye ereje kezd meggyengülni. És pedig az a sajnos a dologban, hogy nem csak a külső erő, külső tekintély gyengül, hanem a hitnek csodákat mivelő ereje, és hatalma is. Elvégre, még amaz, a külső hatás csökkenése nem volna olyan nagy baj, mert azt igen sokszor egyes korszakok uralkodó eszméi, egyes pártok hatalmi túlsúlya is okozhatják, s így csak idő kérdése, hogy újból visszaálljon a régi helyzet; de mikor a belső, hitbeli erő s a szeretet végtelen hatalma csökken meg, ez már súlyosabb természetű, mert végképpen aláánthatja amazt is. Protestáns egyházunk belső ereje pedig több oldalról ostromoltatik, s különösen az aláhanyatlott év statistikája egy cseppet sem mutat kedvező eredményt. Szaporodtak a vegyes-házasságok s többnyire a katolikusok előnyére; egyes egyházainkból több tért ki, mint a meny-

nyit átvettünk, s mindezek mellé terjednek a legközelebről minket reformátusokat fenyegető szekták, a baptisták, nazarénusok.

A helyzetet korántsem akarjuk roszabbnak feltüntetni, mint a milyen tényleg, sőt lehet, hogy elszigetelt helyzetünkénél, és állásunknál fogva, még meg sem láthattunk mindent: de azt semmi esetre sem lehet tagadni, hogy a protestáns egyház kebelében napi renden lévő, fontos kérdések nincsenek úgy felkarolva, a mint kellene, s azok mellett nem fejt ki elég erélyes akciót sem a papság, sem a világi elem, pedig mindkettőnek egyformán volna feladata és kötelessége.

Mit cselekedjünk tehát?

A világi hatóságok, testületek ügyeik megbeszélése végett, röktön kongresszust tartanak, hol is feltárva minden sebeiket, a sajtó útján megismerheti országvilág. Papi körökben is fölmerült a kongresszus eszméje, hogy pl. az erdélyi egyházkerület papsága, világi elemének színe-java, sőt az egyházak egyszerű küldöttei is gyűljenek össze és tanácskozzanak. Magunk részéről az eszmének nem vagyunk ellenségei, hiszen, ha még a szocialista földmivesek is kongresszust tartanak, a mi kálvinista, papias szerénységünk is talán megengedhetne ennyit magának, mikor éppen saját érdekeinkről van szó: mégis, a jelen körülményeket nem tartjuk olyanoknak, hogy az kellő eredménnyel biztatna. (De azért szeretnék más véleményt is hallani.) Hanem igenis, vannak nekünk arra alkalmas forumaink, testületeink, és szólaltassuk meg azokat. Ott van első sorban az egyházkerületi papi értekezlet, mely a maros-vásárhelyi fényes siker után mélységesen hallgat. Egy ily tekintélyes testület, ha erélyesen emeli fel szavát, lehetetlen, hogy illetékes helyen is arról tudomást ne vegyenek. És az egyházmegyei papi értekezletek, gyűlések is mind megannyi alkalmas hely, hol a napi renden levő kérdések mellett erélyesen sikra lehet szállani.

De minden esetre, elég nagy számú, és tekintélyes világi főurainkat kell megnyernünk, a kiknek ugyszólva kezeik közé van letéve az ország kormányzása, hogy országos gondjaik mellett, fordítsanak egy parányi figyelmet a prot. egyházra és annak papságára is. Arra a protestáns egyházra és papságra, melyet csak az imént, mikor szükségük volt rá, olyan hazafiasnak, olyan szabadelvűnek deklaráltak, hiszen ennek ügye az ók ügye is, a haza ügye is. Most mutassák meg, hogy igazi patrónusok, igazi gondnokok, és eszközöljenek ki egy törvényjavaslatot, melynek címe ez lesz: a protestáns egyházak segélyezése, és a protestáns lelkesítő fizetések kipótlása.

Addig pedig, ne vegyük le a kérdést napi rendről; beszéljünk róla minél többet. Semper idem.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. június 29.

Elnökölt, főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Dénes, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, ig. tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő és Márkus János, titkár, ki a jegyzőkönyvet is vezette.

Elnök aa. az ülést megnyitván, szomorúan jelenti, hogy gróf Bethlen Gábor, egyházkerületi főgondnok aa. folyó hó 25-én, Keresden elhunyt, s 27-én eltemettetett. Ig.-Tanácsunk nevében az elnökség, halála és kegyelete jeléül, diszes koszorut helyeztetett a b. e. főgondnok ravatalára s dr. Vályi Gábor, elnök-helyettes, Kenessey Béla, ig.-tanácsos és dr. Kádár János, s.-titkár aaból alakított küldöttséggel képviseltette magát a gyászszertartáson. Javaslatba hozza egyuttal elnök aa. hogy az elhunyt nővérenek, Máriaffy Albertné grófnőnek, küldjön Ig.-Tanácsunk részvétiratot, s annak idején tegyen előterjesztést a közgyűléshez a megürült főgondnoki állás betöltése iránt. Ig.-Tanácsunk mély részvétellel vette tudomásul elnök aa. bejelentését, és az elnökiileg tett intézkedéseket helyeselve, főt. püspök aa. javaslata értelmében, elhatározza, hogy az elhunyt gróf nővérehez részvétiratot intéz, a megürült főgondnoki állásnak a jövő évi egyházkerületi közgyűlésen leendő betöltése iránt pedig intézkedéseket tesz.

Ezután bemutatta elnök aa. az ülésen kívül elnökiileg elintézett ügyek jegyzékét. A tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

A bálványos-váraljai papválasztás ügyében t. Lőrinc János, sz.-nyiresi pap aának pályázatra bocsátása tárgyában kelt elsőfoku közigazgatási bírósági ítélet ellen a választók egy része által felebbezés adatván be, Ig.-Tanácsunk, mint másodfoku közigazgatási bíróság, az ügyet beható tárgyalás alá vette, s annak eredményében az elsőfoku ítéletet föloldotta, új tárgyalás és ítélethozatalra utasítván az eljáró elsőfoku bíróságot, minthogy a vizsgálat rendjén több lényeges körülményre nézve nem hallgattattak ki a tanuk.

Kolozsvári egyházközségünk előterjesztéséből értesülvén Ig.-Tanácsunk arról, hogy a betöltés alatt álló negyedik papi állomását, Molnár Lőrinc, püspöki titkár aa. meghívása útján óhajtja betölteni: Ig.-Tanácsunknak e meghívás ellen kifogása nincsen, ahhoz maga részéről is hozzá járul, s kilátásba helyezi, hogy a meghívandó lelkész aát. a Szeretetház igazgatásával, kellő tiszteletdíj mellett, meg fogja bizni.

Id. Márton Ferenc és társai, m.-décsei lakosoknak a papi fizetés emelése ellen beadott panasza elutasított, mert a megtartott előleges vizsgálat rendjén kitűnt, hogy a 100 frt. fizetés-pótlás, kellő fedezet és a törvényes formák megtartása mellett, állapított meg, és csak néhány hívünk ellenezte azt, kik rábeszéléssel birtak rá nehányat a panasz aláírására, sőt panaszlók legtöbbször nevét, azok tudta és beleegyezése nélkül, irták alá. Egyuttal komolyan rendre utasította Igazgató-Tanácsunk Márton Ferenc aát. mint az alaptalan panasz szerzőjét.

Lozsárdi egyházközségünk templomépítési terve és költségvetése, a műszaki előadó aa. által javasolt módosításokkal, jóváhagyást nyert és az építkezés foganatosítása engedélyeztetett.

Ugyszintén engedélyezte Ig.-Tanácsunk a nagy-omoni egyház részére az iskola és tanítói lak kijavítását és a költségek részbeni fedezésére kiutalta az egyház község központi kezelés alatt álló 557 frt. 70 krnyi pénzt.

Galaci deszolált egyházközségünknek a br. Wesselényi-család által épített kisdud temploma, az időviszontagságai, és kellő felügyelet hiánya miatt, nagymértékben megrongáltatván, az alig tizenhárom lelket számláló egyház azt helyreállítani, nem tudja, hanem hajlandó volna iskolai, vagy óvodai célokra az államnak átadni, hogy végleg össze ne omoljék. Illetékes esperes aa. idevonatkozó fölterjesztése értelmében elhatározta Igazgató-Tanácsunk, hogy elebb fölkeri br. Wesselényi Miklós aát. a templom helyreállítására, és állandó felügyeltetésére, hogy az az oláhok szándékos, és roszakaratu rongálásának jövőre kitéve ne legyen, s csak ha a báró aa. vonakodnék ezt teljesíteni, adná beleegyezését az állam részére leendő átadásba.

Nem találta teljesíthetőnek Ig. Tanácsunk a tekei lelkész az iránti kérését, hogy a nagyidai egyháztól élvezett kepe megváltásául folyósított 66 frt. 47 kr. kiutalása alkalmával beszüntetett 20 frt. központi járandósága továbbra is folyosittassék, mert e 20 frt. a főnnebb említett 66 frt. 47 krban benne foglaltatik.

Leitner Elek, m.-zsombori gazdatiszt aa. jelentvén, hogy a folytonos esőzések miatt keletkezett egymásutáni árvizek rendkívül nagy károkat okoztak, sőt az épületeket is megrongálták: Maksay János, számvevő aa. a hely színére kiküldetett az épületek biztonsága tekintetéből szükséges intézkedések megtételére, megbízatván egyuttal azzal is, hogy az Almás vize medrének, az érdekeltek által megállapítandó módozat szerinti, mélyítése tárgyában hozandó határozathoz hozzájáruljon.

Zilahi kollégiumunk előjáróságának amaz elhatározását, mely szerint az ujabban megnyert 1000 fr. államsegély terhére, három idősebb tanárának fizetését 1600—1600 frtra, két tanárnak fizetését 1400—1400 frtra emelte, és a fenmaradó 200 frtot iskolai bútorok beszerzésére határozta fordítani, Ig. Tanácsunk jóváhagyó tudomásul vette, azzal a határozott kikötéssel, hogy a főnnebbi fizetésemelések, az államsegély állandó folyósításáig, csak ideiglenes jelleggel bírnak, s az államsegély netaláni megvonása esetére, az illető tanárok, e pótlás erejéig, semminemű igényt sem támaszthatnak a kollégium pénztárával szemben.

Több tárgy nem lévén, elnök aa. az ülést bezárta.

r. s.

Ezek is okmányok.

»Res judicata« előtt állunk.

Folyó hó 5-én levélkét vettem a helybeli posta útján, Pokoly József urtól. A levél »Egy okmány« feliratu nyomtatványt foglalt magában, mely főtiszt. püspök urnak azt a magán-levélét tartalmazza, melyet május 27 én hozzám intézett, és a melyre én is hivatkoztam lemondásomban.

A püspök ur levelének közlésére, természetesen, azért kért, és nyert felhatalmazást Pokoly ur, mert a debreceni »Prot. Lap«, az odavaló »Ellenőr«, a nagyváradi »Ébresztés« és a budapesti »Szabad Sajtó« tudomást vevén lemondásomról, álláspontjukhoz képest, elég keményen megtámadták fakultásunknak, mondjuk, irányát, és kifejezték véleményüket, hogy nekem elégtételt kell kapni. Nó hát, e levélnek közlése válasz e támadásokra és egyszersmind dokumentálása annak, hogy a fakultásban mindenképp rendben vannak; semmi kivánni való fenn nem forog; én voltam igazságtalan, és a lapok támadása méltatlan; és mert a püspök levele öt nap-

pai kelt lemondásom előtt, belőle indokaimról is felvilágosítás szerezhető.

Jól van. Köszönettel tartozom Pokoly urnak, mert ez által én is felhatalmazhatom magamat, hogy közre adjam az én leveletem, melyre a püspök ur azt a feleletet adta, mely most nyilvánosságra hozatott. Az én levelem ez:

Kedves Domokos!

Tudom, hogy igen sok, és fontos dolgaid között e nehány sorommal untatlak, izgatlak. Bocsáss meg. Nem tehetek másképpen. Lehet, hogy ez az utolsó.

A közelebbi szerdán való beszélgetésünk pozitív eredményre nem vezetett. Az én aggodalmaim el nem oszoltak. A te szóbeli nyilatkozataid nekem biztosíték, de a nyilvánosság előtt, a hol a fakultás ügye áll e pillanatban, egészen homályos. Pedig ez a fő.

Én a »Prot. Közl.« 17 ik számában rád hivatkoztam. Reméltem, hogy intencioimat méltányolni fogod. Felhívtam figyelmeket szóval, hogy a mely pillanatban te élére állasz annak a józan gondolkodásnak, mely egyházkerületünket ma áthatja, és a fakultás ügyét ez irányba tereled: te hosszú időkön keresztül vezére vagy, és leszesz annak a higgadt meggyőződésnek, mely mindig irányadónk volt, hogy tenni, munkálkodni kell, de az örültek a boldondok házába valók. Ezzel a vezérséggel egyuttal végképpen utját vágnád annak az iránynak, mely ez idő szerint szegylene a magyar kálvinizmusnak. és a melynek vezetői Szabó Alalár ur, és a mi nagy reményekre jogosított theolog. fakultásunknak egyik tanára, dr. Kecskeméthy ur, kinek működése szálnamat. és gunyt kelt az ahhoz értők ajkára sok aldozattal fölemelt theolog. fakultásunkkal szemben.

Vártam elhatározásodat. Reméltem, hogy igazat adva nekem, elégtételt fogsz szolgáltatni azért a megbotránkoztatató inzultusért, hogy (— — —) aberraciojában azt dobja az egyházkerület érdemetlenül bár, de mégis második hivatalnokának arcába: hogy szavait nem mondottaknak tekinti.

Két hete, hogy itthon vagy. Két hét óta hallgatsz. És én két hét óta keresztül mentem minden lelki gyötrelmeken. Nem magamért, hanem a fakultásért és az egyházkerület békességeért.

Kérlek, Domokos, válts meg a kinszenvedéstől. Ha őket egészen szivedbe fogadtad; ha meg vagy nyugodva, hogy az egyházkerületnek, sőt az egyetemes magyar kálvinizmusnak javára szolgál — az én véleményem szerint — ez a balgatag tévelygés: add értésemre, és én tudni fogom kötelességemet, és a minden nap közelebb jövő közgyűlés előtt már megszabadítlak egy oly tehertől, az én személyemtől, mely a mai viszonyok között immár csak alkalmatlan. Minden esetre, fentartom magamnak a jogot, hogy meggyőződésemmek érvényt szerezzek a protestáns felvilágosodás, hagyományaink, és a józanész nevében.

Felesleges mondanom, hogy én ezt a dolgot elposványosodni, nem engedhetem. A csirkvenicai levéltől maig másfél év telt el, és a seb ma jobban fáj, mint akkor. Nem a magam sebe, hanem az, mely a fakultás eszményén ejtetett. Beszéltem sokat a »Prot. Közlöny«-ben eddig erről. Többet fogok ez után, mert exponáltam magamat, és látva a hangulatot, az én közönségemet meg nem csalhatom.

Domokos! Isten látja lelkeket, nem vágyom a Korionán szerepére megöszült fejjel. Borzadok attól a gondolatától, hogy én támazzak visszavonást az anyaszentegyházban, és szerezzek elégtételt azoknak, kik a fakultás megalapítása ellen küzdöttek és nekünk ellenségeink ma is. Ugy nézem, hogy a dolog sokkal nagyobb, fontosabb, hogy sem a gyonhallgatni lehessen. Ma kaptam egy levelet Püspök-Ladányból, Eröss Lajostól, pap ott, erős meggyőződésű kálvinista pap. Ó közli velem, hogy ő, és a debreceniek, kikkel levelezik, téled várják a megváltást...

Kitartottam püspökséged alatt hívén. Ezek a »futkosó evangyélis ták« elhintették közinkbe a véleménykülönbséget. Békítsd ki, ha tudod, Domokos, az isten ne-

vére kérék. Ha az én negyven esztendőszolgálatom, és irántad való barátságom kevesebb, mint a Kecskeméthy ur »szüességi egylete«: akkor én meghalok; de Heine szerint, minden halott egy életet visz magával. Ez az élet az egyházkerület békessége, nyugalma.

Domokos! Emlékezz meg arról: ha egyik szemed megbotránkoztat, várd ki azt. Ha én vagyok: dobj el engemet; ha nem én vagyok: dobj el a másikat.

Tisztulni kell a látóhatárnak; mert a ki setétben botorkál, elesik.

Nem akartalak meglepni elhatározásommal. Ezért irtam e levelkét. Forró óhajtasom az egyházkerület békéje, nyugalma, boldog felvirágzása. Esményem: a fakultás dicsősége, az a magas színvonal, mely az első ily rangu intézménynek Magyarországon büszkesége és ambíciója kell hogy legyen.

Kérlek, határozz. A mint akaratodat velem tudatod: vagy leszererek, vagy indulok a magam útjára, tekintet nélkül arra, hogy élet, vagy halál.

Szives kézszerítással

Kolozsvárt, május 26. 1897.

Szász Gerő.

*

»Opposita juxta se posita, magis elucescunt.« A püspök ur levelét jövő számunkban mi is közölni fogjuk, hogy tartalmával mindenki megismerkedhessék, és ítélhessen e dolgban saját belátása szerint. Egyelőre, sajnálatomat fejezem ki, hogy a dolgok ide fejlődtek. Pokoly ur is azt mondja hozzám intézett soraiban: »nagyon óhajtanám, ha még most a tizenkettedik órában ketté lehetne ez átkos viszílyt metszeni,« azonban, sem az én sajnálatom, sem az ő ohajtása ezt meg nem teheti. Megteszi az a »Vis major«, melynek neve idő, eszme, szellem. Megtehetné ugyan egyéb máski is; de erről hallgatok.

Arra sem reflektálok, hogy Pokoly ur azzal vádol, hogy lemondásomban »önkényesen és célzatosan« használtam fel egy pár passzust a püspök ur magán leveléből. Az nagyon természetes, hogy egy szép virágos kertből nem szakítunk le minden virágot. Nekem ezek tetszetek; nekem ezek kellettnek. Pokoly urnak amazok. E felett megnyugodhatunk.

De abban téved Pokoly ur, hogy én ígéretet tettem vol: hogy kinyomatott lemondásomból még barátainak sem adok. (Honnan tudja ezt?) Adtam a püspök urnak is. Annit mondtam, hogy ha békésen eligazítható lesz a dolog, magától elesika kiosztás szükségé: azonban ez nem történnén meg, ugyan mi tarthatott volna vissza, hogy barátaimmal meg ne ismertessem indokaimat?

Azt meg éppen nem értem, honnan állítja Pokoly ur, hogy lemondásomat visszavontam?

Egyszer már beadtam lemondásomat márc. 3-ról keltezve. Igaz, ezt visszavontam a püspök ur óhajtása szerint; de a jun. 2-án az Ig.-Tanácshoz beadottat én vissza nem von-

tam. Az Igazg.-Tanács egyszerűen visszaadta, ama leirat kapcsán, melyet lapunk 24 számában »A dalék« címen közöltem is. Ezt a líratot én a közgyűlést megelőző napon, jun. 9-én délelőtt 10 órakor vettem. Dél előtt és dél után értekeztem a püspök urral, de eredményre nem vezetett és így következett be, hogy a gyűlés napján a közgyűlés elnökségéhez a következő beadványt intéztem.

Nagyméltóságu elnök,

Kegyelmes uram!

Több heti lelki zaklatás és gyötrelmem győzött a testen. Nem vagyok ágyban fekvő beteg, de a lelkem fáj

Ha ebből a betegségből van meggyógyulás, azonnal szolgálatára leszek forrón szeretett egyháznak: de most, mély tisztelettel kérem, hogy bárminő egyszerű és igénytelen is legyen állásom, ez ülészakra felmenteni, és helyettesítésemet elrendelni, méltóztassék. Ha netalán a főtiszt. közgyűlés ezt magára nézve alkalmatlannak találná: kész vagyok, állásomat rendelkezésére bocsátani.

Fogadja excellentiád hazafias, legmélyebb tiszteletem kifejezését.

Kolozsvárt, június 10. 1897.

Szász Gerő,

ev. ref. esp. egyházkerületi jegyző.

*

Igaz, hogy e sorokat, mint esperes, és egyházkerületi jegyző irtam alá, de nem azért, mintha én visszavontam volna lemondásomat, vagy mert az Ig.-Tanács nem fogadta el, holott el sem fogadhatta, mert mandatumomat nem töltöttem, hanem a közgyűléstől és míg a közgyűlés nem határozott, joggal jelezhettem állásomat. Igaz, hogy e beadványomban jelezhettem, tán jeleznem is kellett volna, hogy lemondásomat beadtam, és arra célok utolsó passzusommal, melyre fölkérem a közgyűlés figyelmét, és melyre a fősúlyt helyeztem. A közgyűlés azonban nem vette figyelembe beadványom utolsó passzusát, úgy értesültem, hogy fel sem olvasták: »kész vagyok, állásomat rendelkezésére bocsátani«, és helyettest nevezvén ki, a dolgot elintézte. A közgyűlésre nézve ez idő szerint valóban el van intézve; de rám nézve, a mint irtam is 24-ik számunkban, »a dolog ezzel bevégezve nem lehet«.

Tudom, hogy milyen parányi pontocska vagyok én azokhoz a hatalmakhoz(!) képest, melyekkel sorsom szembe hozott. Tudom, hogy minő sors várja az én ideálmusomat. Mindegy. Az emberek elmúlnak: és én az én igazságom győzedelmébe vetett hittel, és meggyőződéssel mulok el. Hanem előbb lassankint elkészitem ennek a dolognak a hűséges képét, hogy legyen emléke annak a nehéz megszületésnek, melyet nagy dicsőséggel, és a protestáns felvilágosodás diadalmával kell hogy expialjon valamikor a fakultás, majd ha kinő a gyermek-korból.

Kolozsvárt, jul. 6. 1897.

Szász Gerő.

TÁRCA.

Jelenet az égben.

»Szól vala az Úr a főangyalnak: Eredj szolgám a földre, tekintsd meg, mit mivel a lélekkel az emberszülte lény. Hallom, a föld salakjában csodás élet pezseg, az ember nagy és dicső, méltó az alkotóhoz. Eredj alá és lásd, miként él, mozog? Mi a köre? Az ember érdekel.«

A főangyal bejárta a föld határát s mikor felgyült az Úr fényes udvara, visszatérvén, így szólt: Uram, a földön mozgalmas élet van, valóban. Megfigyeltem az embert és láttam benne sok ferdeséget is, de láttam észrevételre méltót; méltót az éghez, az eredethez, hozzád. Engedd, azonban, oh uram, hogy szóljon magáról az ember maga; engedd, színed elé bocsátanom őt. Hiszen, önmagáról az ember ugy-

is úgy beszél, hogy ha angyalok, avagy emberek nyelvén szólanánk is, egyre megy.

Jóváhagyólag intett az Úr. És ime, az égi színen megjelent egy földi lény. Arca kifejezésteljes, bátor, s mint ki a szó művészetében jártas, pathétikus hanghordozással beszélt:

Nagy alkotó, ki végetlen űrt kimérted! Engedd, csodálnom fonséged körét. Minő ünnep, minő zengzet, és mennyi elragadó szépség! A menny valóban minden művészetet meghalad. Valamit érték hozzá, a festett mennyet ismerem, sőt szerepeltem, mint Lucifer, mint angyal, mint isten. Oda lenn mi is képzeletet meghaladó dolgokat varázsolunk elé. Alkotók, művészek vagyunk. Életet lehellünk a kőbe, színbe, hangba. Az én deszkáim a világot jelentik.

Bennem megszólalnak az emberi nagy szenvedélyek, az erény és a bűn, a szerelem és a dicsvágy, élv és hatalomszomj, hősi bátorság és elvetemedettség. Könnyeket fakasztok és kacagtatok, lelkesítek és irtózatot keltek. Én az embert álmokba ringatom, feledtetem vele a valót. Hajlékaim tündér-paloták, melyek nyílásain áradatkint zúdul be a tömeg. Jutalmam a taps, az elragadtatás; iszom a dicsőítés kéjes italát. Oh, mily gyönyör! Igaz, hogy a mámor elszáll, a pohár összetörik. Végzetem a fénykörből lelépni a sötét kulisszák mögé, meghalni, élve, elfeledve. Ah, kegyes istenek...

Az angyal csendet intett. Az Úr pedig érdeklő hallgatta vala.

Uj alak jelent meg a fényben.

Dicsőség néked, Eszme! Ha van, mi földet a menyhez, embert istenhez hasonlónak teszen, az a gondolat, az eszme. Ez az én munkám. A meggyújtott fálya vagyok az emberek között és világítok. Megénekelem a dicsőt, bűbajos dalt zengek a szerelemről; suhogtatom a gúny és élc ostorát. Elandalítok, mint a dalos madár, majd fölriasztok. Eszméket dobok a tömeg közé. Szavam ezer szárnyakon repül naponta szét; fegyverem a toll. E fegyvert rettegi a zsarnok. Eszményem a szabadság. Palota és kunyhó egyiránt otthonom. Mindenki ismer, és szeret; mindenki rám ragyogtatja szemsugarát, s halhatatlanítva, istennek ajándékként ünnepel. Így haladok megkoszorozottan, hozsánnával kísérve, virággal hintett úton, a sokaság között, »sirva is, vérezve is ihlett boldogságban, mennyei glóriában...« Isten, mikint szemedből napok, csillagok, üstökösök szikráznak: szelleméből is üszkök pattannak a gyulékony tömegbe, világítani, tüzet gerjeszteni, lángokba hozni a világot, izzóvá hevíteni a kihűlt csillagot: a földet.

Ekkor az angyal elnémitá a szót.

Ujabb jelenés.

Ez hát az ég, az legfőbb forum, a melyhez az emberek appellálni szoktak, s a honnan már nincs fölebbezés. Elöttem állsz hát legfőbb kormányzó, örök bíró, s ki oly sokakat ítélőszékem elő állíték, most magam vagyok idézet alatt. Ugy van, uram, én kormányoztam, bíraskodtam a földön. Üldöztem a gonoszt, védtem a személyt, a tulajdont, a jogot. Oldoztam és kötöztem. Alapelvem a Te tizparancsolatod; templomom a jog palotája; bibliám a törvénykönyv. Nekem ott lenn a földön szép hatalmam volt; az emberek kegyet keresni jártak hozzám, de nézd arcomon a szigor vonásait. Igazság, jogtisztélet, egyenlő mérték; igazság, mint az istennél az égben.

De a főangyal intett, hogy hagyja abba, mert másikon a sor.

Van betegség az angyalok között? Van halál a halhatatlan égben? Nincs. De annál több a földön. Ott él az embernek nevezett »örök beteg.« Tekints le, uram, ha érdekel a föld, és nézd meg a mi munkánkat. Beszélnek, hogy egy nagy orvos élt egykor Izraelben. Halottakat még nem támasztottunk föl ugyan, de a sánták járnak, a vakok látnak, a siketek hallanak. Mi örök harcot folytatunk a halál, a nyavalyák ellen; viaskodunk éjjel-nappal az öldöklő angyallal. Uram, ha te sárból alkottad kezdetben az ember tagjait, mi is alkotunk az embernek csontot, vért, izmot, fogat és tüdőt. Bele hatolunk az átfürkészhetetlen testbe s fölfedezzük az emberől, láthatatlan kicsiny ellenségét, hogy

megsemmisítsük. A világ csodálattal és mérhetetlen hálával néz ránk. Oh, mennyi könnyet is törölünk mi le, mennyi gyászt háritunk el; enyhítjük a harctér borzalmait, bírokra megyünk a gyermekirtó rémmel. Ha mi ott lehattunk volna Egyiptomban, nem halt volna meg minden elsőszülött. Beoltunk, immunizálunk, operálunk. Királytól az utolsó koldusig, mindenki ránk szorul, és senkitől sem vonjuk meg a segélyt. Nézd a nagyszerű palotákat, hol feloldoztatásért ezerek esdekelnék a nyavalyák alól. Nézd a családokat, az anyákat. Minden tekintet rajtam függ remegve, vár, remél, olykor csodát, mint egy istentől.

Elég, szót az angyal, álljon más elő.

És megszólala egy másik: az embert azzá, a mi, én tevém; mindabban, mi szépet, nagyot művelt az ember-elme: pars magna fui. Én bontogattam a magasra szálló elme szárnyait. Neveltem. Enyém az emberiség fáján a hajtás, gondozom, nyesem, hogy gyümölcsöt hozzon. A nevelés: teremtés. Embert teremtek a magam képére. A szülő után az ember hálája engem illet, ki szellemét dajkáltam, megtanítottam a maga lábán járni. Templomaim az iskolák, a melyeknek, mint méhkasoknak, rajzik, zsong a népe. Nemzedék jó, nemzedék megy, és folyvást növekszik seregem. A szülő tölem reméli, hogy magzatát emberré teszem; a nemzet tekintete rajtam csüng, hogy okos, értelmes, művelt polgárokat teremtek számára. Mi a nemzet napszámossai vagyunk, s büszkén vesszük magunkra e nevet, mely oly sokat jelent. Jelenti, hogy sorsom olykor nyomor, de kárpótol köröm függetlensége, munkám eredménye, hivatásom fontossága. Nem garason számítom a hasznót, hanem lelkem öntudatában, a mely fejemet büszkén hordozni kész. Így járok az emberek között emlékeztető jelkint: szellem munkásai emlékeztetek ifjuságotokra, az alma materre, mely dajkáló anyátok, a diplomára, mely kenyeret, tisztességet ad.

Most ismét más alak tűnt fel a mennyei fénykörben, s a mély gondolkodás redős homlokán sejteté a tudóst.

A mi el van rejtve, nekem nyitott könyv; szemem kifürkészi a csillagok utjait s behatol a földrétegek mélységeibe. A nagy természet titkos erőit megfékezem, a vilám kezemből engedelmes gyermek. A találmányok özönét adtam az embernek, s mély szellemem e gyermekei ezerek munkáját végzik. Az embert, a ki rabszolga és barom volt, felszabadítottam az agyonsajtoló nyomás alól. Igen, az ember a kutató, felfedező tudomány eszközeivel boldogul. Szerintem ez célja az életnek. Óh, én jártam e labirint számtalan tekervényeiben, s ha, a mi itt körülöttünk van, a minek hieroglifjei megaszalták arcomat, ha abban a nagy könyvben olvasni fogok tudni, bizom, hogy titokzatos műhelyében, teremtő, átszüremtető munkájában, nagy lombikjai közepett, meglephetem az istent.

Mozgás támadt a körben, döbbenve állt a nagy sok angyal, de intett az Ur, s a míg nyugodt fenségű homlokán olvasható lón: meghallgatám, körében mindenik hogy sáfárkodik, és mily merészre tör s jutalmát kiki miben leli. Uj lény jelent meg és kéz-kulcsolva tekintetét istenre vetve, szólni kezdett:

Emberiség atyja, szerető atyánk! E menny a te fényes ülőszéked, a föld lábaid számolya. Az én hivatásom, a számolyról felemelni az ülőszékig az embert, gyermekeidet. Ezért én az emberi pálya kísérő szelleme vagyok. A

szülöttet elszentelem a legfölségesebb célra, a kisdedit nevelem, az ifjut nemesitem és megáldom, a férfit erősitem a küzdelemben, az aggot támogatom, a meghaltakat elpihentetem. Mikor másokban kialszik az életvilágító sugár, nálam a legsötétebb éjszakában, a halál völgyének árnyékában is marad egy kis fény. Világot gyujtok a rémes sirtoltba is, s midőn kezemben láng lobog, a koporsóból kicsap a hitvilágító szikra. Az emberek helyett, a kik elfelejtették az imádkozást, én imádkozom; a tömeg érzi, hogy áldásának nem lehet fogantatja, nincs benne áldó erő: ezek helyett én áldok. Ott zokogok a nyomorultakkal, sírok, és örülök az örülőkket. Én az emberiség érzése vagyok, érzékeny ideg az emberiség szívében, a melyet hasogatnak a szenvedők jajjai. A hitetlent, a gonoszt nem büntetem, hanem megtérítem, és fölemelem. Nem vagyok bírāja testvéremnek; nem vagyok művész, tudós, hatalmas, nincs fényes ruházatom, nem csillog házamban ezüst; szívem nem vad, repdeső tűz, nem gyötör bűnös álmok szédítő mámora, nem ragadtak el csillogó hajjai a kéjtől lihegő nagy örömfolyónak, miben annyi lélek fürdik: én az önmegtágadás embere vagyok. Megtagadom magam s felveszem az én keresztetemet. A tapsot nem ismerem, az én utamon nem terem babér. Hódolat, ragaszkodás, hála, a látható siker öröme: előttem ismeretlenek. Nem nézek hideg magasságban a fejek fölött, oly alázatos, gyöngéd vagyok, hogy a megrepedezett nád kezében ép marad. Engem nem ünnepelnek, szavamra nem figyel a sokaság; az én házam, Atyám, az istenháza, melynek népe fogyatékos. Mint a kiáltó szó a pusztán, elhagyatottságom panaszát nyögöm. Törvényem az ige: szeressétek ellenségeiteket, imádkozzatok azokért.

Ekkor az isten szemében egy könyecsepp ült ki, mert megemlékezik vala az ő Fiáról, de a könyecseppben oly mosoly tündökölt, mint a mindenség első hajnalpirja. A mennyei seregek figyelni kezdtek; a napok, csillagok kíváncsian fordították felé tekintetüket. »A néma föld is rátekinített, az Oceán reszketve ringatá hullámain.« Ekkor az Ur szólt: Kicsoda vagy te, hogy szolgálatodért nem találsz semmi viszonzást a földön? Készítetek számára valami mennyei jutalmat; adjatok neki koszorút; engedjétek őt az én örömmömbé!

Különfélék.

== **Szilágyi Istvánnak, a nagy nevű tudósnak,** ki ötven esztendőn keresztül volt tanára és majdnem annyi időn keresztül igazgatója, és mondhatni, megteremtője a máramaros-szigeti ev. ref. lyceumnak, az igazgató tanács elhatározta, hogy emlék-szobrot állít emlékének. A felhívást Tisza Kálmán, főgondnok, György Endre, felügyelő gondnok írta alá, és sokan más oszlop-emberek, kiknek neve biztosíték, hogy méltó férfinak méltó emlék fog emeltetni. A Szilágyi István élete és munkássága a legszebb ajánlat, hogy a mi szeretetünk is megnyilatkozzék, s annak filléréinkkel is kifejezést adjunk. Az adományok Krúzselyi Bálint, iskolai pénztárnokhoz küldendők, Máramaros-Szigetre.

== **Hálás köszönet.** Egyházam temploma hazánk ezer éves fennállása emlékünnepejére 3000 ft. költséggel 1895—96. évben megújították, s hogy minden, a mi hozzátartozik, megújulást nyerjen, új színbe öltözzék: Kiss Johanna, néhai Kiss József, gazdatiszt korán árván maradt leánya és édesanyja, a szószéket takarta be egy sajátkezüleg himzett kék bársony, 25 ft. értékű, díszes terítővel. Nem a feleslegből adta, hanem önmagától vonta meg s tette az Urnak oltárára, annak emlékére, hogy a minden rokon,

vagyon és pártfogó nélküli édesanyja, midőn nem volt fejét hova lehajtani, itt talált menedéket. A szegény özvegy filléréhez hasonló adományáért a nemes szívi ifju leány, és édesanyja, fogadja a nyilvánosság előtt is, egyházaiban nevében hálás köszönetemet. Vervölgyő: 1897. július 1-én. Berde Sándor, ev. ref. pap.

== **Nyilvános köszönet.** A bánffi-hunyadi állami polgári fiúiskola, felső leányiskola, és az elemi iskolák jó magaviseletű és szorgalmas tanuló megjutalmazására az 1896—97. tanév végén a következő kegyes adományok tétettek: mélt. Barcsay Domokos, orsz. képviselő ur, gondnoksági tag, 50 ft. nagys. Gyarmathy Zsigmond kir. tanácsos, gond. elnök ur, 12 ft. Kalotaszegi Takarékpénztár 30 ft. a b.-hunyadi nt. ev. ref. egyház 12 ft. a b.-hunyadi regálébérlőség 10 ft. tek. KLASZTER SEBESTYÉNNÉ felső l. isk. tanítónő urasszony 7 ft. tek. Nagy Miklós, gyógyszerész, gond. tag ur, tek. Schweiger Nándor, gyógyszerész ur, tek. Varju Imre, államasuti állomásfőnök ur, tek. Veisz Izsák fakereskedő ur 5—5 ft. N. N. urnó 9 kor. tek. Koleszár Lajosné, igazgatóné urasszony, tek. Gaál Ferencné urasszony, tek. Páskuj Márton, kereskedő ur, tek. Tóth Márton kereskedő ur, 2—2 ft. tek. Nagy Árpád, adóhiv. ellenőr ur 1 ft. a Kossuth Lajos-alap kamatjából 5 ft. A Lampel-cégtől (tek. Wodianer F. és Fiai urak) 5 drb. könyv, az orsz. adóügyi egyesület 100 drb. füzet, a kolozsmegyei nagyrdeim kir. tanfelügyelőségtől, Kálmán K. »1000 év ünnepén« c. 4 drb. füzet. Ezen szíves adományokból, jól megválasztott könyvekben, jutalmat nyert 137 tanuló, pályadíjat és emlékkönyvet 13 tanuló. Fogadják a m. tisztelt nemeskeblü jöltevők, iskoláink iránt tanusított meleg érdeklődésükért, kegyes adományaikért az intézet gondnoksága, tantesülete. és tanuló nevében e helyen is hálás köszönetem kifejezését. Bánffi-Hunyadon, 1897. június 30-án. Koleszár Lajos, igazgató.

== **Nyilvános számadás és hálás köszönet.** A páncélschi ev. ref. egyház javára folyó hó 6-án rendezett zártkörű táncvigalom alkalmával felülhíztettek Prikkel Gyula, kir. aljárásbíró, Markovics Zoltán, Volf Lajos, Servacius N. Topán Miklós, Dávid János, Török Dávid, Biró Géza 1—1 frtot. Lengyel Albert 60 krt, Filep István, Merza Lukács, Osztyán Antal, Merza István, Merza Lázár, Jákobi Dávid, dr. Sándor Sándor, Svarc Jakab, Florián Antal, Bece József 50—50 krt. Egy bus deák, Zilahról. 40 krt. Ugyancsak ez alkalommal a feni célra küldöttek: özv. Sáhin Joáchimné, Bodor Károly, dr. Bihai Gyula. 2—2 frtot, Hátzegán János, Jákobi Jakab 1—1 frtot. Tiszta jövedelem volt 32 ft. 70 kr. Fogadják a t. felülhíztők, és adományozók, a nyilvánosság terén is. egyházam nevében hálás köszönetemet. Páncélsch. 1897. június 24 én. Szakács István, ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

649—1897.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség elemi fiúiskolája egyik tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Kötelessége: az elemi fiúiskola egyik osztályában minden tantárgynak tanítása, a keblü iskolaszék beosztása szerint, valamint a torna-, ének- és rajz tanítása a többi három osztályban is.

Javadalma: évenként 500 ft. előleges havi részletekben, a tanodai pénztárból; 150 ft. lakbér-illetmény évenyegyes előleges részletekben, ugyancsak a tanodai pénztárból.

Pályázati határnap: 1896. aug. 6. Csak oklevéllel bíró egyének pályázhatnak. Folyamodványok ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1897. július 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

661—1897.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztet szolokmai egyházközség énekevezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül; 188 ft. 91 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete s ezen felül 200 ft. államségély.

Pályázati határidő: 1897. július 30. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, (u. p. Székely-Udvarhely.)

Kolozsvárt, 1897. július 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Julius 15.

28. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanügyi előadó évi jelentése.

(Folytatás.)

A sepsi-szent-györgyi kollégiumnál az épületre vonatkozó megjegyzései a látogató miniszteri megbizottnak arra mutatnak, hogy az illető új épület rendben és tisztán tartására nem fordítottak kellő gond. Ezért az Ig-Tanács az illetékes előjáróságot fölhivta megfelelő intézkedésre, egyszersmind meghagyta, hogy a dohányzás minden nemét (hivatal viselés közben, tantermekben és ezek előtti folyosókon) rendszabályaink értelmében, tiltsa el.

A tanári létszám a törvény minimális követelményének megfelel ugyan (9), de nem a szerződésnek, mely tíz rendes tanárt követel. Az éneket (zenére) és a tornászatot bejáró óraadó, vagy alkalmazott tanárok nem létében, külön javadalomért rendes tanárok tanították; így történt aztán az az aránytalan óra-beosztás, melynél fogva a rajztanárnak, a mellékesen fölvállalt tornászattal együtt, csak 22 órája volt, ellenben, egyik természettudományi tanárnak, szintén a tornászattal együtt, 24; egyik filológiai tanárnak (ének-tanítással együtt) 28 órája, a másik két filológiai tanárnak egyen-egyen 20—24 órája volt hetenkint. Itt tehát az államsegély fölemelése valóban megokolt s türethetetlen szükségét fog elenyésztetni. Tudomásunk van arról, hogy a kért fölemelés legilletékesebb helyen is kedvező elintézés alatt áll.

Az osztálybeli állapotra nézve, méltán kifogásolja a miniszteri látogató azt, hogy p. o. az I. osztályban öt 10 éves tanuló mellett egy 16 éves; a II.-ikban hét 11 éves mellett egy 14 és 16 éves; a VIII.-ikban egy 17 éves mellett három 22 éves van. Ezek a korkülönbségek meg nem türethetők, ezen a bajon jövőre az igazgatónak beiratáskor kifejtendő ellenállása segíthet legjobban.

Az osztálynaplók hiányaira tett észrevételei a látogatónak, a nyilvántartás, meg a tanári eljárás reputációja érdekében, de rendszabályaink követelményei szerint is helyesek lévén, fogantatba vételüket az Ig-Tanács elrendelte.

Hasonlóképpen rendszabályaink meg nem tartására vall a miniszteri látogató az a tapasztalata, hogy két osztályban 7—8-ig és 10—11-ig nem volt tanár, s erről az igazgatónak nem volt tudomása, holott rendszabályaink követelik, hogy a tanórák megtartásában akadályozott tanár kötelessége, az igazgatót jó előre értesíteni, hogy a helyettesítés megtörténhessék.

A tanításbeli eredmény általában kielégítő. A lecke-órák látogatása és az írásbeli dolgozatok átnézése közben szerzett tapasztalatok előadása rendén több figyelemre méltó oktatástani kiváncsalm került szóba konkrét vonatkozásokban, a melyeket a tanári kar magáévá tett és maga elé tűzött fogantatosítás végett.

II.

Egyházkerületünk iskola-ügyének belkörü intézvényeiből és igazgatásából kiemelkednek az alábbi mozzanatok, melyeket a főtiszteletű közgyűlés utólagos jóváhagyásának fentartása mellett, maga az Ig-Tanács intézett el.

A múlt-évi közgyűlés határozata következtében, életbe léptette az Ig-Tanács az új Tanügyi és fegyelmi Rendszabályokat és Utasításokat valamennyi kollégiumban, az 1895/6. iskolai éven kezdve; egyszersmind bemutatta ezeket a rendszabályokat a zsinati törvény 477. §-a értelmében az egyetemes konventnek, nemkülönben a magyar államkormány közoktatásügyi miniszterének is, a ki 53,891—1896. XI./9. szám alatt nevezett nyomtatványainkat örvendetes tudomásul vette, mert azok, leirata szerint, általában helyes elveken alapulnak, s az eddigi eljáráshoz képest több irányban haladást mutatnak. Mindazon által

egy későbbi módosítás alkalmára figyelmébe ajánlja egyházi hatóságunknak az évközi szünetek további korlátozását, a bizonyítványok évenként való kiadását, és a bezárásnak, mint fegyelmi büntetésnek, tanári felügyelet mellett és foglalkoztatással való eszközlését.

Azonban, a gimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskolák rendtartási szabályait a miniszter tudomásul nem vette, nem, azért, mivel ideiglenesen alkalmazott tanerőkkel tartatnak fenn. Felhivta egyházi hatóságunkat, hogy a tanítói állomásoknak törvény szerint való betöltése és a rendszabályok e részének átdolgozása iránt intézkedjék, s intézkedéseinek eredményeit lehetőleg félév alatt jelentse be.

Erre vonatkozólag az Ig.-Tanácsnak külön, a tárgysorozat rendén előkerülő javaslata van, a miért én most a dolog részletes fölfejtését el-mellőzhetem.

De jeleznem kell, az Igazgató-Tanácsból 4998—1896 szám alatt kelt, a nevezett rendszabályok pótlására irányult ama rendeletet, mely a kollégiumi igazgatók évről-évre jelentéseinek felküldésére augusztus hónap első napját tűzi ki határidőül, a mikorra a rendszabályilag előirt zárójelentések, az illetékes előljáróság által látva, minden további sürgetés bevárása nélkül, az Igazg.-Tanácshoz kimaradhatatlanul fölterjesztendők.

A tanítói fizetéseknek államsegélylyel való rendezése, illetőleg, kiegészítése alkalmából sok egyházközségünk jutott abba a helyzetbe, hogy a már megnyert államsegélyt azért nem vehette igénybe, mert tanítójának nincs meg a törvényes képesítettsége.

Ennek a sajnos akadálnak elhárítása érdekében határozta el az Ig.-Tanács, hogy a közoktatásügyi miniszteriumhoz fordul az oklevél nélkül szükködő, de vélegesen alkalmazott tanítók részére adandó időhaladékért, jelezvén egyúttal, hogy ezeknek a tanítóknak a nagy-enyedi tanító-képzőben a nyár folyamán tartandó pót-tanfolyammal akar alkalmat nyújtani a kellő képesítettség megszerzésére.

Az államkormány közoktatásügyi minisztere szívesen adott időhaladékot a kívánt képesítés megszerzéséhez, a pót-tanfolyam eszméjét is helyeslő tudomásul vette, annál fogva, miután az első sorban érdekelt nagy-enyedi kollégium előljárósága a szádékolt pót-tanfolyam megtartásához való hozzájárulását kijelentette, s magának a

nagy-enyedi tanítóképző-intézetnek igazgatója és tanári kara a szervezés, illetőleg, tanítás munkájára vállalkozott, Ig.-Tanácsunk a kívánt pót-tanfolyamnak a nagy-enyedi Bethlen-kollégium tanítóképzőjében folyó év július 4-től aug. 3-ig illetőleg a képesítő vizsgálatokkal együtt, aug. 10-ik napjáig terjedő megtartását kimodorta; és elhatározta hogy a pót-tanfolyam szervezésével és felelős vezetésével Nagy Lajos képzőintézeti igazgatót bizza meg és a fölmerülő költségek fedezésére 500 forintot folyosít az egyházkerület központi pénztárából.

Az érdekelt tanítók számára a nagy-enyedi kollégium előljárósága megfelelő számú lakszobát rendez be, a szükséges bútorokkal felszereli, azonban ágyneműről maguk a tanítók tartoznak gondoskodni hazulról.

Gondoskodik az előljáróság olcsó étkezésről saját költségükön, a mennyiben a gimnáziumi konviktus helyiségében naponta 36 krajcárért ebédet és vacsorát kaphatnak.

A jelentkezésre kitűzött határidőig mind-össze 30 tanító egyén jelentkezett, kik közül felvételre 26.

A fölvettek előtanulmányaik s már is buzgó fáradozásuk, életpályájuk biztosítása érdekében, az ideiglenes, de hízagpótló intézmény sikerével kecsegtetnek és jó eredményekre nyújtanak kilátást.

(Vége következik.)

Keressük az igazságot.

Régi idők óta, de újból és újból felmerül e lapok hasábjain a papi fizetések rendezésének nagy fontosságú kérdése. Már az a körülmény, hogy többszöri megvitatás, véleménynyilvánítás dacára, folyton felszinen tartjuk, bizonyos arra, hogy megoldása nem késhet soká. De milyen legyen ez a megoldás? Vajjon, az ugynevezett existenc-minimum megállapításával megnyertünk-e mindent, a mi után vágytunk, s a mit vártunk? Vajjon, anyaszentegyházunk magasabb érdekei szempontjából letehetünk már minden gondról, aggodalomról, ha a 600, illetőleg 800 frtos fizetések lépnek életbe? Vagy mi kell, hogy jöjjön még? Ezek azon kérdések, melyek a »Papi fizetések a Prot. Közlönyben« című cikk olvasására lelkesen felmerültek. És viszhangot adok rá. Lehet, hogy sokan kicsinyesnek tartják véleményemet; egyesek nem tartják időszerűnek kívánságaimat, túlsokat követelőnek. Lehet. Magam azonban nyugodt vagyok, másokkal együtt, csak kéresem az igazságot én is.

E tárgyról nem szólhatok a nélkül, hogy általában a ref. papok javadalmának természetéről is röviden ne tegyek említést. Egyházkerületünkben mindmáig az autonom-adózás alapján nyert a lelkesi javadalom fedezetet. Az első időkben történt elszakadás, és a régi és új egyháznak a vagyoni felett való megosztozkodásá-

nem biztosíthatta kellőképpen a papnak a hivek rendszeres adójától független megélhetését; a kepe, a stóla, a párbér, tized és patronátusok fizetési kötelezettsége: mind az önadózás elvén alapult. Az ily természetű javadalom befolyását közvetlenül az illető egyházközség, közvetve s fokozatosan a felsőbb egyházi hatóság ellenőrzé. Minimum megállapításáról azonban szó sem lehetett. Régi adatok bizonyítják, hogy a lelkészi fizetést illetőleg, ilyenforma határozatok voltak. Legyen az annyi: — — — »nehogy a pásztorok a szegénység miatt szolgálatjukban megrestüljenek«, vagy »megélhetésük tekintetéből állásukkal össze nem férő üzletekbe bocsátkozzanak; anyagiakérti küzdelmeikben, a lelkiekbeni hivataloskodást elhanyagolják.« Sőt, az újabb kor szellemétől áthatott s egyházkerületünkben az 1865. évben megállapított »Papválasztási szabályok« (kzjk. 57.) I. fejezetének c) alpontja is, csak a megélhetés, és mód sajnosan is értelmezhető fogalmára támaszkodva mondja: »a mely egyház papi állomást kíván alapítani, s kimutatja erre fizetését, és egyszersmind anyagi állásából, a fizetés megadására képességét«; mit azonban számlig meghatározni, csak annyiban kíván, hogy az akkor életben volt osztályozás (I. oszt. lelkész fizetése 500 frton felül, II. oszt. 300—500 frt. III. oszt. 300 frton alul) keretébe beilleszthető legyen. Ez volt tehát az elv, mely a lelkészi fizetés mennyiségét csak a közel multban is meghatározta. És ez ma is, napjainkban is, bár úgy az egyetemes magyar ref. egyház, mint egyházkerületünk, kétségtelenül elismerésre méltón igyekezett új és a korviszonyoknak megfelelőbb helyzet teremtésére. De mit tehetett magától? Kérő, könyörgő, esdeklő szava, púsztaban elhangzott szó volt, süket fülekre talált. És ma? Hajlandók vagyunk, azt hinni, hogy új viszonyok között, új helyzettel állunk szemben. S valóban úgy tetszik, hogy a lelkészi fizetések rendezésének kérdése most már oly alakban került az idők méhéből a közvélemény asztalára, hogy azt látatlanná, hallatlanná tenni, többé nem lehet. És csak örömmel tölthet el püspökünknek legközelebbi közgyűlésünken előadott jelentésében foglalt azon nyilatkozata, hogy a papi fizetések rendezésének törvényhozási tervezetét az államkormány, vele, mint egyházunk fejével közölte. s nagy a bizodalom bennünk az iránt is, hogy az, szerencsés szolucióját adandja e nagyon fontos kérdésnek.

Mindazáltal, eleve bevallom, hogy egyedül a minimum megállapítását egyoldalú megoldásnak, s csak oly ideiglenes jellegű intézkedésnek tekintem, melyet nyomon kell, hogy kövessen a papi fizetések végleges rendezése; nem is késem azért azon véleménynek adni kifejezést, hogy az e célból kilátásba helyezett törvényhozási intézkedés fogánatosítása előtt, tegyen lépést egyházkerületünk az egyházközségek új osztályozására, s a fizetéseknek ennek megfelelő kiegészítésére.

Az új osztályozást pedig a hivek lélekszáma arányához, s viszonyaihoz képest a következőkben állapítanám meg:

a) I. oszt. Ebbe tartoznának azon egyházközségek, melyekben a hivek száma 5000 en felül van.

b) II. osztályba soroztatnának azok, melyek 3—5000 hívővel bírnak.

c) III. osztályba vétetnének föl az 1500—3000 hívővel bíró egyházközségek.

d) V. oszt. azon egyházközség jőne, melyben hiveink száma 700-on alul van.

Ez osztályozásnál különösen arra van tekintet, hogy a lelkész fizetése, a hivek számaránya szerint lehessen megállapítva. Hol nagyobb a hívők száma, több és nagyobb a kura-pasztoralisból folyó kötelesség (és itt bizony nem az újabb idők nazireizmusát értem), s méltányos, hogy az összes lelkészek fizetése úgy állapíttassék meg, hogy azok a gyötrő, lelket emésztő anyagi gondoktól menten, hiveik gondozására s kötelességeik hivatásos teljesítésére fordíthassák egész erejüket. Együttal itt kívánom hangsúlyozni, hogy az 1500, s azon felüli lélekszámmal bíró egyházakban s különösen ott, hol csak egy lelkész van, föltétlenül szükségesnek tartom a segéd-lelkészi állomások szervezését, falvakon úgy, mint városokon. Okát indokolnom sem kell.

A javadalom pedig a következők szerint volna megállapítandó:

a) I. oszt. lelkész fizetése 1500—1300 frt. b) II. oszt. lelkész fizetése 1300—1500 frt. c) III. oszt. lelkész fizetése 1100—1300 frt. d) IV. oszt. lelkész fizetése 900—1100 frt. e) V. oszt. lelkész fizetése 800—900 frt. A szervezendő segédlelkészi állomások részére falun évi 200 frt. és lakás, esetleg 50 frt. lakpénz; városon 250 frt. és lakás, esetleg 50 frt. lakpénz volna megállapítandó. Önkint értendő azonban, hogy a hol a lelkészek ez időszert magassabb jövedelmet élveznek, abban úgy maguk, mint utódaik meghagyandók.

A fönnebbi javadalmi összegek megállapításából kitetszőleg, az elfoglaltság, és gondos munka joggal elvárt s lehető méltányos díjazása mellett: főleg a papi állás jelentőségére voltam tekintettel. Méltányosnak és igazságosnak tartom, hogy a fizetés megfelelő legyen a képzettségnek, az ennek megszerzésére fordított időnek és költségnek, a nehéz munkának s azon veszélyeknek, melyek elől soha egy papnak sem szabad kitérnie. És legyen szabad éppen erre vonatkozólag, egyik kiváló publicistánknek hasoncélból és okok között kifejezett véleményét is ideiktatnom: »Ne legyen a fizetés egyfelől olyan csekély, hogy a pap az életföntartás nehézségei miatt önmivelését elhanyagolni legyen kénytelen, s paraszt munkát végezzen; másfelől pedig legyen akkora, hogy az, az őt megillető tiszteletet a külsőségekben is magának kivívhatta, önállóságát és függetlenségét mindekivel szemben fentarthassa és hogy saját szükségéinek fedezésén felül, az ajtóján gyakran kopogtató nyomornak is alamiznát nyujthasson, mert azt tőle első sorban elvárják, s mert a szegényeknek tőle telhető támogatása is hivatásának egyik ágát képezi«. Látható együttal, hogy a fönnebbiekben a lelkész fizetési minimuma is meg van állapítva, még pedig 800 frtban. És ebben irányadónak az 1881. LX. t.-c. 54. §-át kellett vennem, mely azt rendeli, hogy: az egyházközségek lelkészeinek és segédlelkészeinek rendes fizetései, az államhivatalnokokéval egyformán, végrehajtás utján csak 800 frton felüli összegre nézve foglalhatók le. Ebben, ha nem csalódom, maga az állam ismeri el s állapítja

meg, hogy a papi állásnak megfelelő életmódhoz mily legkisebb fizetési összeg szükséges.

Jól tudom, hogy a fönnebbiekben előadott véleményem sokak előtt merésznek, túlsokat követelőnek tetszik; sőt érhet az a vád is, hogy a jelenben 800 forintot meghaladó fizetések nagyobbítását a kisebb fizetésű lelkészek hátrányára óhajtom. Ámde, nyugodt vagyok minden kifogások ellen. Követelő éppen nem vagyok; sőt merem állítani, hogy az elvesztett házassági törvényszéki stólával s egyéb megcsappant jövedelmekkel szemben, ez a legkisebb, mit elvárhat egyházunk papsága, és hogy miért nem elégszem meg a 800 frtos minimum megállapításával, s a fizetések rendezését minden vonalon miért tartom szükségesnek, a már korábban kifejezett okaim pótlásául azt a következőkben adom elő.

Az egyhápolitikai törvények által szülte új helyzet a lelkész odaadó és lelkiismeretes munkássága mellett is, nagyobb, s kiváltképpen városi gyülekezeteinkben érezteti hatását. Ez pedig nekünk nem a várt kedvező hatás; sőt ellenkezőleg. Naponta tapasztaljuk azt is, hogy hiveinkre, buzgó igyekezetünk mellett is, kevésbé tudunk hatni. Mintha láthatlan válaszfal emelkednék a pap és a hive között, s legjobb indokból származó ténykedéseinket gyanúsítják. Miért ez? Egyszerű a magyarázat! 1000—1200 frt fizetés nagyobb és városi gyülekezeteinkben alig elég a megélhetésre. Itt a papokat, ha nem is a társadalmi osztályok legfelső fokára, de mindenesetre az elsők közé teszik, s tekintélye hivei előtt is csak úgy erős és szilárd, ha tudják róla, hogy szellemi ereje mellett, anyagi állapota is sokra tartott állásának megfelelő, s megállja helyét azokkal, kiket vele egyformán értékelnek. Mert, ha nem, bizony, jaj itt is a papnak; a társadalmi élet részvételétől elhuzódása, egy jelentőségű elítéltetésével; sőt mi több: állása tekintélyének elvesztésével. Jövedelmének mellékkeresettel való gyarapítása pedig ily helyeken még veszedelmesebb eredményekre vezet, mint akárhol. El kell hanyagolnia hivei gondozását s elő és elő nem irt hivatalos teendőit. És minő teendők ezek? Irodai s egyéb funkciók mellett, ma-holnap a gyülekezet összetartásának megemésztő gondja, szemben egyfelől a vallási és társadalmi szekták, másfelől a hiveinkre utazó pópista papok fenyegető tolakódásaival.

De ez csak egyik, mondhatnám, mellékes indokom. Sokkal fontosabb az, hogy a fizetések általános rendezése nélkül nem remélhetjük megszűnését a papok létszáma folytonos apadásának. A 800 frtos alap is szinte mint legmagasabb fizetés 1200 frtra való kilátással: vajjon hányan lépnek majd e pályára; megkészültség, költség s idő tekintetében nem, csak a megélhetés biztosítását illetőleg áll hátrább jóval, a kedvezőbb kilátásokkal kecsegtető életpályánál.

Most már azon további kérdések merülnek föl, hogy:

1-ször, minő összeg kívánatos ahhoz, hogy a lelkészi fizetések a felhozott arányban szolgáltatassanak ki, és

2-ször, hogy miben találjuk meg a kellő fedezeti alapot?

Az első kérdésre a lelkészi javadalmak újbóli összeírásának eredménye fog feleletet adni; de a másodikat

illetőleg, ha isten kedves s a nt. szerkesztő ur soraimnak hasábjain még helyet ad, egyik legközelebbi alkalommal fogom véleményemet elmondani.

Addig is azonban, legyen szabad a papi fizetések ügyét újból is szóba hozó cikk egyes részletkérdéseire is reflektálnom. Még pedig arra előbb, mely a »kopott« kepe pénzfizetéssé változtatásának kérdését illeti.

E terv, ha nem csalódom, ily alakban püspökünknek a milliós kölcsön fölvétele alkalmával tárgyalt javaslatai kapcsán merült fel először, s most tartott kerületi közgyűlésünkön elhangzott püspöki jelentése pedig a megoldásnak is garanciája. E szerint a megoldás nyitja »a mi kezünkben van!« De érdekesnek tartom, megjegyezni, hogy közelebbről olvastam egy a papok kongruáját tárgyaló oly (katholikus) véleményt, mely úgy a természetben teljesített szolgálmányok, mint adózások (kepe) stb. általános megváltás melletti eltörlését tartja kívánatosnak, s ez ügyben véleményének a következő szavakban ad kifejezést: »kötelező orsz. törvényt kell hozni, mely az egyéb váltságokra nézve ekkorig megállapított elveket és módozatokat ezen adózásokra nézve is kiterjessze«.

Végül, még csak ahhoz a kérdéshez szólok röviden, hogy vajjon honnan és mily részletekben kapja meg a lelkész a kiegészítésre szánt fizetési összeget? A kérdés első részére nézetem ez. Egyházi főhatóságunk hasson oda, hogy az egyes egyházmegyék területén segélyezésre szorult lelkészek fizetéseiket közvetlenül azon egyházmegyei pénztárból vehessék föl, melybe bekebelezve vannak. Az illető segélyösszeg tehát a nagymélt. államkormány által, az Ig.-Tanács előterjesztésére, egyházmegyénkint volna kiadandó. Így sokkal könnyebben juthatnának lelkészeink fizetésükhöz, mintha azt a központi pénztárból kellene fölvenniök. A kérdés második ágát illetőleg semmi nehézséget sem támasztanék. Havi, évnegyedi legyen a fizetési idő? Akármelyik, csak legyen!

A miket elmondtam pedig, röviden ezekben foglalom össze:

1. a 800 frtos minimum csak egyoldalú megoldás; összes lelkészeink fizetését kell méltányosan rendeznünk.

2. A kepe-ügyet, ha önerőnkön meg tudjuk oldani is; ha ilyképpen törekvéseink erőink számbavételével lehetetlennek tünnek ki, szorgalmazzuk az országos törvényhozást az általános megváltásra.

3. Az állam által nyújtott fizetési pótlékok, az egyházkerületi hatóság előterjesztése, rendelkezése alapján, az adó hivatalos útján, az egyházmegyei hatósághoz küldessenek, hogy a lelkészek fizetéseiket közvetlenül s könnyebben hozzáférhetőleg onnan vehessék föl.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. július

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Vályi Gábor, elnök helyettes, Bartha Lajos, egyházkerületi közigazgató, Becsek Lajos, Kenessey Béla, Herceg Lajos, ig. tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, dr. Deák Albert, ügyvéd, és dr. Kádár János, segédtitkár, ugvis, mint jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitván, bemutatta az ülésen kívül, elnököleg elintézett ügyekről készült jegyzéket, mely ellen észrevétel nem tétetvén: a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vették.

Ezután Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. előadásában, a következő ügyek nyertek elintézését:

Jóváhagyó tudomásul vétetett a sepsi-szentgyörgyi kollégiumi előjárás elhatározása, hogy a Nagy-Enyedre megválasztott dr. Farnos Dezső, r. tanár aa. helyére, az 1897—98. iskolai évre helyettes-tanárt fog alkalmazni, évi 300 frt. fizetéssel, s e célból a pályázati hirdetés közzététele engedélyeztetett, még pedig vaglyagosan, a német-latin, és német-magyar tanszak jelzésével, miután a dr. Farnos aa. tulajdonképpeni tanszékére, a német-latin szakra, nem igen található folyamodó.

Ugyancsak sepsi-szentgyörgyi kollégiumunk kérte volt, megelőzőleg, a beteg Székely Bendegúz dr. tanár aa. további szabadságolását, és tanszéke teendőinek helyettes-tanárral leendő ellátását. Minthogy azonban a vallás, és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur öngyméltósága, erre vonatkozó válaszában kijelentette, hogy egy évnél hosszabb szabadságidő egy tanárnak sem engedélyezhető, s minthogy a bevett orvosi bizonyítvány tanúsága szerint, nincs remény arra, hogy nevezett aa. már a jövő évben megkezdhesse működését: most azt kérte az előjárás, hogy rendelje el a miniszter ur nevezett tanár aa. ideiglenes nyugalmazását, s a jövő évre alkalmazhasson az előjárás helyére ideiglenes helyettes-tanárt. Ig. Tanácsunk, sajnálattal bár, de a viszonyok kényszerítő hatása alatt, ajánlattal terjesztette e kérést föl az illetékes miniszterhez.

Jóváhagyó tudomásul vette továbbá Ig. Tanácsunk a s.-szentgyörgyi kollégium tisztújító előjárásági gyűlésének ama határozatait, melyek szerint, a következő hat évre, igazgatónak t. Pap Lajos aa. és gazdasági felügyelőnek t. Bodor Domokos aa. választatott meg, s az igazgató nevét bejelentette egyúttal a vallás és közoktatásügyi miniszter urhoz, mire államsegélyes kollégiumainkat illetőleg kötelezve vagyunk.

Felolvastattat a közoktatásügyi miniszter urnak ama leirata, melyben a m.-vásárhelyi kollégium, és az ottani róm. kath. főgimnázium között, a más vallású növendékek hitoktatása, és osztályozása körül fölmerült vitás ügyben tett fölterjesztésünkre válaszol, és szigorúan a közokt. törvénynek megfelelő eljárást követel e kérdés kezelése körül, a jövőre nézve. Közöltetett a m.-vásárhelyi kollégiummal, ahhoz alkalmazkodás végett.

A nagy enyedi kollégiumi előjárás fölterjesztéséből sajnálattal értesülvén Ig. Tanácsunk arról, hogy t. Bihari István, gyakorló iskolai tanító aa. csak az 1892. évtől kezdődő jogosultsággal vétetett föl az országos tanítói nyugdíjintézetbe, utasította illető tanító aát, hogy készítsen új kérést, melyben legalább is még öt évi szolgálatának beszámítását kérje, melyet Ig. Tanácsunk meleg ajánlattal fog a miniszterhez fölterjeszteni.

Hozzájárult, továbbá, elvileg Ig. Tanácsunk ahhoz, hogy a m.-gy.-monostori, veresegyházi és toldalagi ref. felekezeti iskolák államivá szervezése tárgyában az előleges lépések megtételessenek.

Ezek után, Maksay János, számvevő aa. a külmagyar-utca 7. számú bérház gondnokának, és egyik ottani bérlőnek kéréseit ismertette, melyekben többrendbeli javítási, és átalakítási munka végeztetését kérelmezik. Ig. Tanácsunk áttette e kéréseket Herceg Lajos, műszaki előadó aához, szakvélemény nyilvánítása végett.

Ezzel kapcsolatosan, főt. püspök aa. jelezve ama nehézségeket, melyekkel az egyházkerületi közalap tulajdonát képező s folyton szaporodó ingatlanoknak a hivatálnokok által való kezelése össze van kötve: célszerűnek tartaná, és indítványozza is, hogy ezen ingatlanok kezelésére külön gondnoki állás szerveztessék, s ez oly szakértő egyénnel töltsék be, ki a gyakran előforduló javítási munkák szükségességét, a sok oldalról igénybe vett műszaki előadó külön meghallgatása nélkül is elbirálhassa s azokat saját hatáskörében, és felelősségére, házilag elvégeztethesse. Többek hozzászólása után, Ig. Tanácsunk e kérdést bővebben megvitandatónak ismervén: Herceg Lajos, műszaki előadó el-

nökletében, Kenessey Béia, ig. tanácsos és Maksay János, számvevő aából, mint tagokból álló bizottságot nevezett ki és kért föl ez ügy tárgyalására és sürgős javaslatételre.

Elutasította Ig. Tanácsunk Fülöp Ede, m.-n.-zsombori volt gazdatiszt ama kérését, hogy a birtok hat százalékon felüli jövedelméből öt illető jutalék címén, részére 200 frt. kiutaltassék, minthogy a számvevői felülvizsgálati kimutatások szerint a jelzett birtok csakis öt százalékot jövedelmezett.

Indokolt kérésre, megengedte Ig. Tanácsunk a sepsi egyházmegye néhány községének, hogy a korábban kötött tűzbiztosítási szerződésekből még fennálló ingyen-év lejártáig, fenttarthassák előbbi szerződéseiket s csak azután kössenek biztosítást a Fonciere-rel.

Ezek után, a s.-titkár aa. referájában levő ügyek vétettek tárgyalás alá, ki is, első sorban, az idei rendszeres és rendkívüli államsegélyi összegek kiosztására vonatkozó előadói tervezetét terjesztette elő.

E szerint, a 15,723 frt. 08 krnyi rendszeres évi államsegélyből le van kötve papok, egyházak és tanítók állandó segélyezésére 14,266 frt. 50 kr. A múlt év folyamán előre kiadott, a nagymértékű elemi csapásokat szenvedett lelkészeknek, és egyházaknak: 1020 frt. tehát kiosztásra ez alkalommal csak 437 frt. 08 kr. kerülhetne, mely összegből való részeltetés iránt 110 segélykérés érkezett be, s ezekre együttesen több, mint 13,000 frt. segély kiadását ajánlják az egyházmegyei hatóságok. Minthogy azonban az idei főt. közgyűlés az egyházkerületi, és egyházmegyei főbb tisztviselők valóperi és stoláris veszteségeinek némi kárpótlására rendszeresített 3550 frtnyi segélyt is ez alapra utalta ki, a rendszeresített papi segélyek nagy részét át kell helyezni a rendkívüli segélyre, hogy az előbb jelzett összeg is fedezetet találjon.

A 15,345 frt. rendkívüli segélyből leendő részesítés iránt 226 folyamodás érkezett be olyan lelkészekről, kik fizetéseiket 500 frton alul levőnek becsülik. Az egyházmegyei esperesek által kiutalásra ajánlott segély több, mint 28,000 frt. és a jelentőiv szerinti fizetéseknek 500 frtra való kiegészítéséhez szükséges összeg pedig 24,000 frt: halad meg. Ily körülmények között, előadó aa. azt javasolta, hogy a segélyezésnél alapul inkább a jelentőiv szerinti javadalmak vétessenek, s ezeknek 450 frt. körüli összegre való kiegészítése eszközöltessék, folytonos tekintettel a folyamodók családi, és más figyelmet érdemlő körülményeire, valamint az esperesi ajánlatokra is, másfelől pedig, azt a szempontot tartva szem előtt, hogy e segélyösszeg kedvezményeiben, megfelelő arányban, lehetőleg mindenik folyamodó részesüljön. Az ily alapon, gondos körültekintéssel kidolgozott tervezetet, mely különben főt. püspök aa. által előzetesen átvizsgáltatott, és elfogadtatott, Ig. Tanácsunk is elfogadta, és határozattá emelte.

Tárgyalta továbbá Ig. Tanácsunk az Erdélyi Múzeum-Egylet választmányának a küküllővári sirlelet megvásárlására vonatkozó ajánlatát, melyben a talált régi, és történelmi műbecsrel bíró ékszerekért 1200 frtot ígér az egyháznak. Minthogy azonban az egyházközség 2000 frtra tartja e leletet: az egylet ajánlata, és az 1500 frtot kitüntető szakértői becsü. leküldtetett az egyházhhoz, a továbbiak iránti határozás végett.

Visai egyházközségünk kérésére, kiutalta Ig. Tanácsunk a Bakó-féle tanítói alapítvány esedékes félévi kamatját, ottani lelkész aa. részére, ki, tanító nem létében, az iskolaköteles növendékek tanítását végzi.

Az egyházkerületi közügyigazgató aa. fölterjesztése alapján, magára vállalta Ig. Tanácsunk a consistoriale beneficium és Telekianum-alapok kamatainak jövőre leendő kiosztását, s fölkerete gen. direktor aát, hogy a javadalmak névsorát sürgősen küldje föl, hogy az idei segélyösszegek már legközelebről kiadhatók legyenek.

Barabás Ferenc, helybeli lakos aa. ajánlata folytán megvette Ig. Tanácsunk, a theol. fakultás számára, nevezettnek tizenöt holdnyi ingatlanait, 700 frt. vételárban, oly módon, hogy azokat, élete tartamán át, az eladó haszon-

élvezze, de viszont annak terheit is hordozza, s a közel 2000 frtot érő ingatlanok csak az eladó halála után jussanak a theol. fakultás tényleges birtokába.

Tudomásul vétetett, és jóváhagyatott az elnökség amaz intézkedése, mely szerint az ig. tanácsi iroda számára egy Yost-féle írógépet vásároltatott, s annak kezelésére egy ahhoz érő félnapdíjast alkalmazott.

Földes György, zabolai pap aa. részére, ki egyházkerületi kántori működéseért eddigelő a házassági válóperék díjjaiból nyerte honoráriumát, kiutaltatott az évi 5 frt. tiszteletdíj, a házipénztár terhére.

Igen fontos, és részletesen megvitatott tárgyat képezte végül, jelen ülésünknek, dr. Deák Albert, ügyvéd afiának amaz előterjesztése, melyben a Kolozsvárt megjelenő »Ellenzék« című lap mult hó 9. és 10. számában megjelent, és az Ig.-Tanács, és főt. püspök aa. intézkedéseit rosszakaratulag becsmélő, és püspök aa. személyét, a névtelenség homályába burkolózva, rágalmozó közleményekért, tekintettel arra, hogy azok éppen az ideai közgyűlési folyama alatt reprodukáltak, és így világosan a közgyűlési tagok félrevezetésére céloztak, a nevezett lap ellen sajtó-eljárás folyamatba tételét indítványozza.

Főt. püspök aa. erre vonatkozólag kijelenti, hogy bár a jól ismert szerző folyton meg-megújuló támadásait, alaptalan rágalmaikat figyelemre sem méltatja: nem a saját érdekéből, de a közönség netaláni félrevezetésének kikérülése szempontjából, maga részéről is kész a sajtóügyi eljárásához hozzájárulni, ha annak szükségességét az Ig. Tanács érzi, és azt megindítja.

Kenessey Béla, ig. tanácsos aa. felszólalásában utal arra a körülményre, hogy Ig. Tanácsunk, mint erkölcsi testület, saját ténykedéseire egyedül az egyházkerületi közgyűlésnek lévén felelős; annak legközelebbi plénumától, ugy a főt. püspök aa. mint Ig. Tanácsunk megnyerte a fölmentést és elismerést, éppen amaz intézkedéseire vonatkozólag is, melyeket a hivatolt ellenzéki cikkek rosszul értesült, és talán személyes boszu által is vezérelt szerzője hibául főben járó büntül. ró fel Ig. Tanácsunknak. Maga részéről, e fölmentésekben, sőt elismerésekben teljes elégtételt lát a hirlapi meghurcolásokkal szemben is, és úgy a főt. püspök aa. személyét, mint az Ig. Tanácsot messze fölörte érzi annak, hogy törvényes és üdvös intézkedéseinek rehabilitálása végett ily eszközökhöz kelljen folyamodnia.

Becsek Lajos, ig. tanácsos aa. csak abban az esetben látná a tervezett eljárást sikerre vezetőnek, ha a »Magyarország« ellen, melyből e cikkek az »Ellenzék« által átvették, is megindíthatnák az eljárás a szerző felelősségre vonása érdekében.

Végül, többek hozzászólása után, Ig. Tanácsunk, nt. Kenessey Béla, ig. tanácsos aa. felszólalása értelmében határozott, mély sajnálatát fejezvé ki a fölött, hogy vannak, s a mint a folytonos érdeklődésből (!) látjuk, egyenesen az anyaszentegyház intézményeihez nagyon is közel álló oly egyének, kik a békés együttműködés utjainak keresése helyett, minden megfontolás nélkül, sőt személyes vonatkozásu, fegyelmetlen indulataik által vezérelve, egyházkerületünk jó hírnevét, püspökünk, és Ig. Tanácsunk előrehaladást célzó törekvéseit rosszakaratulag, és a közönséget szándékosan félrevezető módon, névtelenül igyekeznek megátolni, félremagyarázni és gyanuba keverni.

Az egyházkerület ügyei iránt jóakarattal, és szeretettel érdeklődők ugyis kellő mértékre fogják redukálni ezek állításait, s bizonyosan észre fogják venni, hogy a míg e névtelenek sivár kritizálás, alaptalan gyanusítás, és félrevezetés aknamunkájánál egész életükben egyebet nem csináltak: addig az egyházkerület, az építő munkásságban, semmi által nem gátolva, a maga felséges hivatásának utján, sikerről-sikerre haladva, megy előre az anyaszentegyház és nemzet erősítésében.

Ellenük megtorlásra, igazainknak pedig külön megvédésére szükség nincsen.

R. S.

Egy okmány.

(Mult számunkban volt hivatkozás az okmányra; most nem szólnok egy szót sem, csak közöljük.)

Tekintettel arra, hogy nagytiszteletű Szász Gerő urnak egyházkerületi jegyzői s egyházmegyei esperesi állásáról történt, de visszavont lemondása, nevezett nagytiszteletű urnak az erd. ev. ref. egyházkerület mélt. Ig.-Tanácsához intézett, majd visszavont lemondó levele kinyomatott példányainak, a nagytiszteletű ur adott ígérete dacára, történt szétosztása folytán ugy politikai, mint egyházi lapokban a legképtelenebb elmefuttatásokra, theol. fakultásunk s ennek tanári kara megrovására szolgáltatott alkalmat: kötelességemnek tartom, hogy nagytiszteletű Szász Gerő ur lemondása előzményeiből, a tényállás földerítése végett, egyelőre a következő okmányjellegű levelet nyilvánosságra hozzam, annyival inkább pedig, mert említett nagytiszteletű ur ebből néhány sort egész önkényesen és célzatosan használt föl érintett lemondó levelében. Az okmány a következő:

*

Kedves Barátom!

Most vett leveledre sietek válaszolni. Lehet, hogy igen kemény dolgokat mondok tollba, de bocsáss meg, másképpen nem tehetek, mert hidd el nekem, én még sokkal inkább el vagyok keseredve, mint te. Csakhogy kettőnk elkeseredésének nem egy a forrása. Te el vagy keseredve azért, mert Kecskeméthy által ellened személyi sérelem követtetett el s e miatt tölem elégtételt követelsz, s mivel azt hiszed, hogy nekem kedvesebb az »szűzességi egylete«, mint a te barátságod: ugy állitod föl a tételt, hogy kettőtök közül nekem választani kell, egyiket, vagy másikat el kell ejtenem, a te drasztikus kifejezéssel élve: »el kell csapnom« Egyelőre csak annyit jegyzek meg, hogy a tétel így felállitva, egészen hamis, mert ezt a megoldást keresni és végrehajtani, nem volt, most sincs szándékomban, már csak azért sem, mert erre nekem hatalmam nincs.

Az én elkeseredésem, nem személyi sérelmek, nem megtorlási szándék, nem sértett hiúság motivumaiból eredő, de sokkal mélyebb, s Isten ítélő bírám, ezeknél sokkal tisztább forrásból fakadó.

El vagyok mélyen keseredve azért, hogy éppen te, kivel együtt s egy nyomon haladva, a fakultás megalapítása érdekében oly sokat küzdöttünk, annak legdiszkrétebb jellegű belügyeit a tényállásnak meg nem felelő világításban a nyilvánosság foruma elé vitted és pedig az egyházkerületi hivatalos közlönyben, a hol állásod és személyiséged súlyánál fogva, a tényállással ismeretlenek széles körében a megtévesztésnek legalkalmasabb és leghálásabb tér kinálkozott. E ballépésedért a felelősség isten és ember előtt téged terhel.

Nekem kezdettől fogva az volt s mély meggyőződésemm is az, hogy egyházunk beléletében a fölmerülő bajok orvoslása, annál kevésbbé a személyi sérelmek és ellentétek kiegyenlítése a sajtó utján nem eszközölhető. A hirlapi polemikák, mint ezer meg ezer s a ti szomorú példátok is bizonyítja, átcsapnak a személyeskedés terére, s nemcsak hogy nem gyógyítják meg a sebet, sőt elmérgesítik azt s nem egyszer orvosolhatatlanná teszik. Összehasonlitva azt a személyi sérelmet, melyet te soraidban fölemlitesz, s melyért elégtételt követelsz, a személyi bántalmak, erkölcsi integritásomat legmélyebben érintő rágalmozások hosszú sorozatával, melyeknek évek hosszú során át a sajtó utján ki voltam téve, a te sérelmed említésre is alig méltó, annyival kevésbbé, mert az ő sértő nyilatkozatát részedről megelőzték ugy a sajtó terén, mint a társadalom legkülönbözőbb köreiből oly bántó nyilatkozatok, és pedig az én szótáramban elő sem forduló epitetonokkal, melyekre válaszul az ő nyilatkozata a lehető legenyhébb.

Ezek után pillantást vetek az érem másik oldalára is.

A fakultás feladatára nézve veled egészen egyet értek, feladata az, hogy kultiválja a theologiai tudományokat az egyetemi magaslat színvonalán s tanárai a mellett, hogy

tanszékükön a legjobb meggyőződésük erejével, a tanszabadság szellemében, hirdessék az isteni tudományok örök igazságait, fejtsenek ki lehető legintenzívebb akciót a theologiai tudományos irodalom terén, s ez által hozzák közelebb azt az időt, midőn fakultásunk a helybeli tudományegyetemmel szervei kapcsolatba léphet s protestáns theologiai tudományosságunk az egyetem keretében elfoglalhatja az őt megillető helyet. A mi ezt a végcélomat elősegíti, helyeslem, s támogatom, a mi ezt az időt távolítja, elítélem s a menyiben tőlem függ, megakadályozom.

Ily szempontból fogván föl a kérdést, általában a tanárok működése ellen nemcsak hogy kifogást nem emelek, sőt velők szemben teljes elismeréssel vagyok. Tanszékét mindenik kitünően belölti, a mellett, a mint erről biztos tudomásom van, tudományos értékkel bíró művek kidolgozásával is foglalkoznak. Magánéletük, magaviseletük a társadalmi téren kifogástalan. Miért kell tehát őket, miután egyéniségük a fakultással egygyé forrott s ők annak képviselői, a sajtó utján fellengérezni?

Talán egyháztársadalmi téren eddig kifejtett munkáságukért? Talán azért, hogy önkényt felajánlották szolgálataikat templomainkban az ige hirdetésére, egyes iskolákban (pl. Kenessey a tanítónő-képezdében) a vallásitanításra, a konfirmációi oktatásban segédkezésre, az egyházköztség közgyűlése által egyhangulag helyeselt vallásos estélyek tartására, theol. felolvasási ciklusok rendezésére, a fakultásban a papok által régóta félben hagyott biblia-magyarzatokra s általában minden oly szolgáltatásra, mely az egyházközségben a vallásos buzgalom fokozására és ébrentartására jótehető hatással lehet?

Elismerem, azonban, s veled ebben is egyetértek, hogy Kecskeméthy vallásos buzgalma által elragadtatva, az egyháztársadalmi tevékenység terén talán kissé tovább ment, mint a mennyit a mi adott helyzetünk megenged. Az u. n. vándor-profétai szereplést s akciót... én sem helyeslem, valamint azt sem, hogy egyes egyházközségeink kebelében az egyházi előljáróság, az egyházközség kormányzására hivatott egyének tudta és beleegyezése nélkül szövetségek, egyletek, legyenek azok különben céljukra nézve bármily üdvösek, szerveztessenek s azok érdekében propaganda indíttassék, de nézetem az, hogy ha ily irányu akciók folyamatba is indíttatnak, nem kell azért a sajtó piacán félre verni a vészharangot s Jeremiáskint hirdetni Izráel elpusztulását, hanem meg kell tenni egész csendben a kebeli intézkedéseket az ily irányu akciók megszüntetésére s retorziók terére csak azon esetben lépni, ha a tett intézkedéseknek foganata nincs.

Én ezeket a szükséges intézkedéseket, mielőtt a végrehajtott kihallgatások alapján pozitív adatok tudomására jöttem, meg is tettem. Kecskeméthyt komolyan figyelmeztettem, hogy szüntesse be ily irányu minden további akcióját, mert ez félremagyarázásokra nyújt alkalmat s fakultásunk magas rendű érdekeinek sérelmére lehet. Ő ezt nekem határozottan meg is ígérte, s föl sem tehetem róla, hogy adott szavát be ne váltsa.

Téged pedig még egyszer s utoljára bizalmasan és régi barátságunkra hivatkozással arra kérlek, egyszersmind óva intelek, hogy a hivatalos közlöny terén szüntess be minden további polémikus harcot s ne kényszeríts engemet, hogy veled szemben akcióba lépjek, a mi nekem nagyon fájdalmas volna s mostani elkeseredésemet sokkal mélyebbé tenné.

Kolozsvártt, 1897. május 27-én.

Őszinte barátod
Szász Domokos.

E magán levelet, mely a fentebb érintett ügyben okmány gyanánt tekinthető, főt. és mélt Szász Domokos, püspök ur a nagytiszt. Szász Gerő ur lemondó levelének kelte előtt öt nappal intézte most nevezetthez s így belőle a lemondás indokait illetőleg teljes fölvilágosítás szerezhető.

Tartózkodom attól, hogy csak legkisebb mértékben is kommentáljam e levelet; azért egyszerűen annyit jegyzek meg, hogy 1. a dült betűkkel szedett helyek Szász Gerő ur lemondó levelében idézve vannak, s hogy 2. a levél írójától a közlésre felhatalmazást és egyes, e tárgyhoz szorosán nem tartozó pontok elhagyására határozott utasítást vettem.

Kolozsvárt, 1897. július 1.

Pokoly József,
az egyháztörténet tanára.

Különfélék.

Az általam alapított »Prot. Közl.« 54-ik fél-éve köszönt be e számmal. Egy néhány közbe eső évet leszámítva, tizennyolc esztendőn keresztül én szerkesztettem tőlem telhető minden buzgalommal és jóakarattal, mindenek felett arra törekedve, hogy tiszteletben tartassék a vélemények korlátlan nyilvánulása, a gondolat-közlés teljes szabadsága, a mely nélkül a sajtó békó a szellemen, rablánc az emberi méltóságon.

Sok megpróbáltatáson ment keresztül e lapocská. Ugy nézem, hogy soha sem volt nehezebb helyzetben, mint jelenleg, midőn valószínűleg igen hamar választania kell a közt, hogy becsülettel éljen, vagy becsülettel meghaljon. Közelednek a leszámolás napjai.

De le kell számolnia anyagilag is. Nem akarom hinni, hogy olvasóim odaadó munkámért anyagi megkárosítással akarjanak nekem fizetni. Szívesen kérem a nagy számu hátrálékosokat, és azokat, kik a lap fennállását óhajtják, hogy utó-és előfizetésüket rendezni sziveskedjenek, hogy legalább ez ne akadályozzon további elhatározásaimban.

Kolozsvártt. jun. 30. 1897.

Szász Gerő.

== **Bodor János, zágoni paptársunk** »Protestáns Család-Könyvecské« cím alatt egy csinos füzetet szerkesztett és nyomtatott ki, mely igen alkalmas családi följegyzésekre, a melyek egyszersmind segítséget nyújtanak arra, hogy az illető adatok az anyakönyvekben könnyen fölhasználhatóak legyenek. A negyven oldalon a következő öt cím alatt foglaltnak följegyzésre szánt, és bibliai jelmondatokkal is ellátott tiszta lapok. A családfő; családi kimutatás; aranykönyv; isten háza, és bölcsesség kezdete cím alatt pedig rövid imádságok. Régen a biblia szolgált ilyen följegyzésekre. Igen jó, és dicséretes szokás volt, mert a régi bibliák nagy alakja nem volt kitéve a könnyen eltévedésnek, meg aztán őrizték is azt valamelyes szekrényben. Meg lehet, azonban, kedveltetni ez új formát is, mert az kétségtelen, hogy e följegyzések mindenképpen fontosak, a családi összetartozandóságot és szeretetet éppen fokozzák. Ajánljuk Bodor János könyvecskéjét annyival inkább, mert olcsóságánál fogva, könnyen megszerezhető. Egy példány, póstai megküldéssel, 25 kr. Nagyobb megrendeléseknél természetesen jutányos árleengedés adatik.

== **Mint a tiszántúli ev. ref. egyházkerület** középiskolai könyvkiadványa jelent meg Debrecenben egy füzetecske »Egyházzsertartás tan« cím alatt Csiky Lajos, theol. tanártól. Ára 20 kr. A füzetecske tartalmát magyarázza a további cím: »Az evangéliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház istentiszteleti szertartásai«. Az iskolai könyvek száraz, sablonos modorátul némileg eltérve, történeti vonatkozásokkal is tarkítva; minden

esetre, igen hasznos füzetecske, mely érdemes és méltó, hogy helyet foglaljon minden egyháziason gondolkozó protestáns család asztalán.

— **Pályázat** A nagy-váradi ev. ref. leány-internátus igazg. bizottsága az igazgatói állásra pályázatot hirdet. Pályázhatnak olyan ev. ref. vallású, feddhetetlen előéletű hajadon, vagy özvegy nők, a kik, polgári vagy elemi iskolai tanítói oklevéllel bírnak. Fizetés: az intézetben való szabad lakás, s teljes ellátáson kívül, évi 500 frt. havonkénti részletekben előre fizetve és a törvény által

megszabott 250 frt. erejéig menő 50 frt. ötödéves korpótlék. Kötelesség: az intézet szellemi és anyagi ügyeinek, felelőség terhe alatt, vezetése, a növendékeknek magaviseletére, tanulásban való előmenetelükre felvigyázás, stb. A születési, erkölcsi, orvosi, s esetleg szolgálati bizonyítvánnyal és oklevéllel felszerelt pályázati kérvények f. évi aug. hó 15-ig a nagyváradi-újvárosi ev. ref. lelkesi hivatalhoz nyújtandók be, hol a bővebb felvilágosítások készségesen megadatnak. A megválasztott egy évi próbaidő után állandósíttatik. Nagyváradon, 1897. július hó 6. Az igazgató bizottság.

HIVATALOS RÉSZ.

261—1897. PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A kolozsvári ev. ref. kollégiumnál betöltendő mértani rajz tanszékre pályázat hirdettetik. Okleveles egyén 1200 frt. oklevéllel nem bíró pályázó 800 frt. javadalomban részeseül, egy évi ideiglenes alkalmazással. Megjegyezzük, hogy okleveles pályázó egy évi sikeres szolgálat után, 1200 frt. törzsfizetéssel, öt ízben nyerendő 100—100 frt. ötödéves pótlékkal, és 300 frt. lakáspénzzel rendes tanáru véglegesíthető a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur kinevezésével.

Az állás 1897. szeptember 1-én foglalandó el. A kelőleg felszerelt folyamodványok a kolozsvári ref. kollégium igazgatóságához f. évi július 31-ig benyújtandók.

A kolozsvári ev. ref. kollégium előjáróságának 1897. június 29-én tartott üléséből.

Dr. Borcsa Miklós,
jegyző.

Gyarmathy Miklós,
főgondnok.

678—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, a szilágy szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett somlyó-ujlaki egyház kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel; 254 frt. becsült kepe és kanonika porció hasznélvezete, 146 frt. államségély, összesen 400 frt.

Kötelessége: az egyházi törvényekben előirt kötelességek pontos teljesítése.

Pályázati határidő: július hó 30. Oklevéllel is felszerelt kérvények nagyt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1897. július 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

680—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe kebeleztetett bardoci egyházközség, kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Diszes új lakás, gazdasági épületekkel. 2. Államségély 123 frt. 3. Buza, zab (80—80 kalangva), 30 szekér fa és oszpora, 260 frt. értékben. 4. Tagosított kanonika, 57 frt. hasznbérrel. 5. Tandij, mintegy 25 frt. Összes fizetés 465 frt.

A folyamodványok f. évi aug. 8-ig, nt. Kövér András esperes aához, Közép-Ajtára (u. p. Nagy-Ajta) küldendők.

Kolozsvárt, 1897. július 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

681—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztetett kutyfalvi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: új diszes lakás, kert és gazdasági épületeken kívül, 13 hold tagosított szántó és kaszáló föld hasznbéri értéke, 106 frt. A magtárból 60 véka szemes törökbuza, értéke 36 frt. Tandij minden tanulótól 80 kr. értéke 50 frt. Fára az egyháztól 6 frt. Az egyház pénztárából készpénz 136 frt. Államségélyből évenként 167 frt. Összes javadalom 501 frt.

Pályázati hatánap: 1897. aug. 8. Folyamodványok nt. Nemes Arpád, esperes aához, Mező-Bodonba (u. p. Mező-Szengyel) küldendők.

Kolozsvárt, 1897. július 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

682—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett deészháza i egyház organista-kántortanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléépületekkel és kerttel; 228 frt. készpénz az egyház pénztárából; 80 frt. tandij; 12 frt. fapénz; két hold szántóföld, szántásra 10 frt. egyházi jegyzőségért 15 frt. Összesen 365 frt.

Kötelességei: a törvényben előirt funkciók pontos teljesítése.

Pályázati határidő: július 31. Oklevéllel is felszerelt pályázati kérvények, nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1897. július 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

691—1897

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztetett sztánai egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, egy kised kert, 260 frt. készpénz (államségély), és hivatalos becslés szerint, 168 frt. 83 kr. értékű kepe, tandij és kanonika porció.

Pályázati határidő: aug. 8. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1897. július 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

692—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztetett magyabikali kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, kert, 241 frt. készpénz (államségély), és hivatalos becslés szerint, 153 frt. 73 kr. értékű kepe, tandij és kanonika porció.

Pályázati határidő: aug. 8. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1897. július 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

693—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztetett daróci kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, kert, 295 frt. 80 kr. készpénz, és hivatalos becslés szerint, 104 frt. 35 kr. értékű kepe és tandij, összesen 400 frt. 15 kr.

Pályázati határidő: aug. 8-ika. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1897. jul. 10.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Julius 22.

29. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanügyi előadó évi jelentése.

(Folytatás, és vége.)

Az 1882. évi egyházkerületi közgyűlés 35. jegyzőkönyvi szám alatt kelt határozattal köteletségévé tette az Ig-Tanácsnak, hogy mind a hét kollégium ügykezelését, anyagi és szellemi állapotait öt évenként egyazon bizottság által vizsgálta meg. Ehhez képest, lejárván az 1891. évi január hóban kiküldött bizottság mandátuma, Igazgató-Tanácsunk ezt a bizottságot reaktiválta és kinevezte báró Bánffy Ernő, kollégiumi gondnok és ig-tanácsos aát. a bizottság elnökének, tagjaiul pedig Bartha Lajos, esperes, Kenessey Béla, theol. fak. igazgató és Váró Ferenc, kollégiumi tanár aait. A követendő eljárásra nézve ugyanazok az utasítások szolgálnak sinormértékül, melyek az 1891. évi 626 és 864 ig-tanácsi számok alatt közreadattak.

A maros-vásárhelyi kollégiumot illetőleg, azonban, kötelességének ismerte az Ig-Tanács, fölkeríteni a bizottság elnökét, hogy azt első sorban és haladéktalanul vizsgálja meg, azok miatt a panaszok miatt, melyekkel ennek a kollégiumnak igazgatása és rendtartása az állam-kormány közoktatási miniszteriuma részéről sújtatik

Ugyancsak a nevezett kollégium részéről fölmerült mulasztások tárgyában vett közoktatásügyi miniszteriumi (65,756—1896. XI./26.) intévény következtéken szükségesnek látta az Ig-Tanács, hogy a felekezeti közép-iskolák meglátogatása és azokban a felügyeleti jog gyakorlása iránt 2333—1889. ig-tanácsi számú rendeletét egy pontjában módosítsa, és meghagyja mindenik kollégiumi előjárásának, hogy a miniszteri látogatók jelenlétében a tanárok részvételével megtartott bizalmas értekezlet lefolyásáról fölvevett jegyzőkönyvet, hiteles másolatban, saját véleménye kíséretében, a látogatás tényét követő (2) két heten belül, külön és kimaradhatatlanul terjeszse föl Ig-Tanácsunkhoz megismerés végett.

Kollégiumi tanáraink közóhajtására feliratot intézett az Ig-Tanács a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz a végre, hogy az állami tisztviselők és tanárok részére biztosított vasúti kedvezményekben a mi felekezeti autonóm intézeteink tanárai is részesíttessenek. Feliratunkban a felhozható közművelődési okokon kívül, rámutattunk arra az éppen nem jól eső egyenlőtlenségre, mely a fennálló gyakorlatnál fogva egyazon intézet tanárai közt létezik, a mennyiben államilag segélyezett intézeteinknél az államilag kinevezett tanárok részesíttetnek a vasúti kedvezmények élvezetében, az egyházhatóságilag választott rendes tanárok pedig nem. Mind a mellett, azt a választ nyertük a kereskedelemügyi miniszterium folyó évi február hó 20-án, 9942. sz. alatt kelt határozata nyomán, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékében álló főgimnáziumok tanárainak az állami tanárokhoz hasonló kedvezményes vasúti jegyek engedélyezése nem volt teljesíthető.

Ig-Tanácsunk intézkedése folytán, a zilahi főgimnáziumhoz a német nyelv s irodalmi tanárszékre, a fennálló szerződés értelmében, az előjáróság javaslatára, a közoktatásügyi m. kir. miniszter 67,858—1896. XII./11. sz. intévényével Kerekes Ernő, ottani okleveles helyettes-tanárt, a szerződésben megállapított illetményekre, rendes tanárrá nevezte ki.

Herepei Károly és Nagy F. Károly, nagyenyedi főgimnáziumi tanárok, előrehaladott koruk miatt, az 1894. évi XXVII. t.-c. értelmében, nyugalomba vonulván, a közoktatási miniszterium az 1896. évi aug. 2-án, 41,476. sz. a. kelt intévénynyel Herepei Károly részére 1900 frtnyi, Nagy Ferdinánd-Károly részére 878 frtnyi évi nyugdíjat folyosított. Az Ig-Tanács pedig ezzel az alkalommal Herepei Károly veterán tanárnak negyven évnél többre terjedő pontos, lelkiismeretes és sikeres szolgálataért, úgy oktatói, mint

tudományos írói és páratlan buzgóságu muzeológiai munkásságáért elismerését és köszönetét fejezte ki.

Ugyancsak a fönnebb idézett nyugdíjtörvény értelmében, a közoktatásügyi miniszterium mult évi nov. 21-én 61,220. sz. alatt kelt intézvénynyel néhai Makkai Domokos, nagy-enyedi főgimnáziumi tanár özvegye, szül. Nagy Róza részére, özvegyi ellátás címén, évi 560 frtot, László, Ernő, Irma, Róza, Erzsébet, és Sándor nevü kiskoru árvái részére, nevelési jutalék címén, egyenkint évi 93 frt. 33¹/₃ krt, együtt évi 560 frtot, mindössze 1120 frtot, továbbá, temetkezési járulék címén egyszer s mindenkorra 316 frt. 67 krt. utalványozott.

Az egyetemes konventi elnökségtől f. évi 507. sz. a. kelt értesítés szerint, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium:

1. a zilahi ev. ref. főgimnáziumnak (f. évi ápr. 24-én, 3765. sz. a. kelt leiratában) az 1897. évre az állandóan utalványozott 11,000 forintot felül, 2000 frtot;

a sepsi-szentgyörgyinek (f. év ápr. 24-én, 3777. sz. a. kelt leiratában) 1000 frtot;

3. a székely-udvarhelyinek (f. év ápr. 24-én, 2559. sz. a. kelt leiratában) 7000 frtot;

4. a kolozsvárinak (f. év ápr. 24-én, 2560. sz. a. kelt leiratában) 4000 frtot engedélyezett fentartási államsegély címén, és utasította az illető adóhivatalokat, hogy a jelzett összegeket a szokásos nyugtatványokra fizessék ki.

Ezek a segélyek első sorban a tanári fizetések javítására, azután az esetleg megtakarított összegek tanszerek, vagy iskolai butorok beszerzésére fordíthatók.

Az 1896. évi január hónap óta e mai napig 52 egyházközségnek engedte meg az Ig.-Tanács, hogy felekezeti népiskoláikat államosíthassák, háromnak pedig, hogy községi alapon rendezhessék iskola-ügyeiket; illetőleg, hogy köthessenek szerződést anyagi hozzájárulásuk arányában megállapított jogok kikötése mellett az államkormányval, a három utóbbi a politikai községgel, a főtiszt. közgyűlés utólagos jóváhagyásának a fentartásával.

Államivá lettek a következő egyházközségi népiskolák: A kolozsvári egyházközség belvárosi leányiskolája áll. polgári leány iskolává (3022—96. ig. tan. sz.), a szász-mátéi (42—96.), a mező-sámsondi (310—96.), a harcói (750—96.), a somlyó-ujlaki (893—96.), a magyar-fülpösi (988—96.), az erdő-szent-györgyi (911—96.), a szengericei (912—96.), a galgói (1062—96.), az erdő-

szengyeli (1128—96.), a tacsai (1059—96.), a magyar-becei (1040—96.), a cegei (1239—96.), a kóbori (1413—96.), a bágyoni (1369—96.), a sáros-magyar-berkeszi (1472—96.), a mező-méhesi (2338—96.), a hagymás-láposi (1567—96.), a közép-ajtai (4493—96.), a magyar-fenesi (2503—96.), a komlód-oroszfáji (1815—96.), a kibédi (1652—96.), a magyar-régeni (1944—96.), az ippí (2041—96.), a bögözi (2052—96.), a sz.-erzsébeti (2096—96.), a felső-sófalvi (3130—96.), az oláh-dellői (2203—96.), az ádámosi (2333—96.), a küllő-széplaki (2334—96.), a gogáni (2335—96.), a harasztosi (2467—96.), a csapói (2504—96.), a körösfői (3706—96.), a magyar-baksai 3213—96.), a peteki 3114—96.), a lompéti (3455—96.), a diósadi (3460—96.), a felső-csernátóni (3594—96.), a kakasdi (4016—96.), a fiátfalvai (3640—96.), az ördögös-füzesi (3043—96.), a kémeri (4682—96.), a nyárad-szeredai (2351—96.), a székely-udvarhelyi ref. leányiskola (73—97.), a türei (772—97.), a hagymás-nádasdi (1032—97.), a szilágy-sámsoni (1058—97.), a rugonfalvai (910—97.), a buzás-bocsárdi (1417—97.), a magyar-décsei (2123—96.), a zsoboki (1858—97.)

Községivé lett az etédi (59—96.), a siklódi 2111—96.) és a patakfalvai (3411—96.) népiskolánk.

III.

Kollégiumaink statisztikai képe megbízható, rendezett viszonyokra vall.

A szóban levő 1895/6-ik évben járt a hét kollégiumba összesen 2784 tanuló; s ezek közül tanult a nagy-enyedi theológián 20, a n.-enyedi tanító-képzőben 41, a hét főgimnáziumban 1977 (Nagy-Enyeden 334, Kolozsvártt 345, M. Vásárhelyt 358, Sz.-Udvarhelyt 203, Zilahon 231, Szászvároson 213 és S.-Szt.-Györgyön 293). A gimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskolákba járt 746 növendék. A tanulósnak osztályonként való megoszlását, vallási és anyanyelvi viszonyait az I. II. számú rovatos táblázatok tüntetik fel. Hivatalának élve, működött 28 gondnok és 153 tanerő, mégpedig: a) a nagy-enyedi theol. akadémián 1 rendes és 3 helyettes-tanár; b) a hét főgimnáziumban 128 tanár (63 rendes, 20 helyettes, 7 vallás-tanár, 13 óraadó, 8 rendkívüli tárgyat tanító és 17 bejáró hitoktató); c) a nagy-enyedi tanító-képzőben 4 rendes, 2 helyettes és 5 óraadó tanár; d) az elemi iskolákban, azaz progimnáziumokban 20 rendes és 7 óraadó tanító. A tanerők képesítése s egyéb viszonyait

lásd a VII. és VIII. számú táblás kimutatásokon.

A gimnáziumi tanulók szülői közt volt polgári állásukra nézve (lásd a III. sz. alatt csatolt rovatos kimutatást) 509 őstermelő, 199 iparos, 109 kereskedő s vállalkozó, 380 tisztviselő, 19 katona, 442 más értelmiségű (pap, orvos, ügyvéd, tanár, tanító, mérnök, író, művész), 57 szolgálatból élő, 97 magánzó. Ebből azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy nálunk az iparosok, kereskedők és földmivelők teszik gimnáziumaink népességének nagyobb kontingensét, s általában nálunk is, mint országosan, a szülők bármily társadalmi állásuk legyenek is, leginkább gimnáziumainkba küldik fiaikat. még ott is, hol másnemű közép fokú tanintézetek léteznek.

A vizsgálatok mindenütt megtartottak. A theologiai alap- és lelkész-képesítő vizsgálatokra nézve, minthogy a nagy-enyedi theologiai akadémiánál három rendes tanári szék az előző évek folyamán megürült s betöltetlen is hagyott, elrendelte az Ig.-Tanács, hogy ezek a vizsgálatok a kolozsvári ref. theologiai fakultásnál tartassanak meg. Ezen a fakultáson az első alapvizsgálat 1895. szeptember 12-én tartott meg, a melyre hat ifju jelentkezett, a kik közül jeles eredménnyel vizsgázott egy, jóval szintén egy, elégséggel négy. Ezek alapján mind a hat ifju felbocsátott a III. évre.

A lelkész-képesítő vizsgálatok folytatólagosan szept. 13-án és 14-én tartott meg.

Az első képesítő vizsgálatra jelentkeztek ötön, a kik közül kettő jeles, kettő jó és egy elégséges osztályzatot nyert.

A második képesítő vizsgálatot tizenkét segédlelkész tette le, és pedig jeles eredménnyel egy, jóval tíz, elégséggel egy.

Az első félévi szigorlatok 1896 jan. 16-tól 31-ig tartott meg. A szigorlatot letett 26 ifju közül jeles eredménnyel kollokvált 6, jóval 12, elégséggel 3 s egy-egy tantárgyból javító szigorlatra utasított 3.

A második félévi szigorlatok idejűl május 18. junius 6. napjai tüzetek ki, a mely idő alatt huszonkét ifju állott szigorlatra, jelesen kollokvált 5, jól 11, elégséggel 2, egy-egy tárgyból javító-szigorlatra utasított 3, pót-szigorlatra 1.

Néptanító-képesítő vizsgálatok a n.-enyedi tanító-képzőben tartottak Csató János, egyházkerületi biztos elnöklése mellett.

a) Javító-képesítő vizsgálat tartott 1895.

dec. 23-án. Vizsgálatra jelentkezett egy tanító-jelölt, a ki kellő sikerrel vizsgázván, tanítóságra elégséges, kántorságra jó általános osztályzattal képesítettnek nyilvánított.

b) Rendkívüli képesítő vizsgálat tartott 1895. dec. 18—23. napjain és 1896. apr. 17—22. napjain. Első ízben vizsgálatra jelentkezett két leánynövendék, kik dicséretes sikerrel vizsgázván, képesítetteknek nyilvánítottak; második ízben három leánynövendék jelentkezett, kik szintén dicséretes sikerrel vizsgáztak és képesítetteknek nyilvánítottak.

c) Rendes képesítő vizsgálat tartott, mégpedig írásbeli május 20—22-én, és előljárási engedély folytán jun. 2—3 napjain; szóbeli jun. hó 26—27-én. Az eredmény az előző évinél jóval kedvezőtlenebb, a mennyiben 14 vizsgázó közül egy egész évre vettett vissza, négy szeptemberben teendő pótvizsgálatra utasított és csak kilenc képesített.

A hét főgimnáziumban osztályoztatott nyilvános vizsgálatok alapján mindössze 1852 növendék, még pedig: 6·9% minden tantárgyból jeles, 18·77% legalább minden tantárgyból jó, 48·38% minden tantárgyból legalább elégséges, 9% egy tárgyból elégtelen, 7·88% két tárgyból, 7·18% több tárgyból elégtelen osztályzattal. Ez az eredmény ebben a formában csaknem egészen megegyezik az ország összes középiskoláiról szóló miniszteri jelentés hasonló adataiból vont százalékos eredménnyel. Tüzetes tanulmányul szolgáljanak a IV.a) és IV.b) jegyű rovatos kimutatások.

A gimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskolákban osztályoztatott, vizsgálatok alapján, mindössze: 686 növendék, s ezekből 26% kitünő v. jeles, 24·05% jó, 39·06% elégséges és 10·49% elégtelen általános osztályzatu.

Az érettségi vizsgálatok eredményéről tájékoztat a VI. sz. rovatos kimutatás. Vizsgálatra jelentkezett a hét teljes gimnáziumnál összesen 150 ifju. Érettnak nyilvánított 129, még pedig 15 jelesen, 48 jól, 66 egyszerűen. Javító-vizsgálatra utasított 17; ismétlő-vizsgálatra 3. A rendkívüli tantárgyak tanulásában elért eredményt az V. számú kimutatás tünteri fel. Tanult a hét kollégiumban francia nyelvet 83, rendkívüli rajzot 82, műéneket 472, zenét 138, gyorsírást 82, egészségtant 39, rendkívüli természet-tudományokat 10 tanuló.

A tanuló ifjuságnak nyújtott ösztöndíjak,

segélyek, jutalmak, és másnemű javadalmak összegeiről a X. szám alatt csatolt kimutatás ad részletes felvilágosítást. Kiosztatott a föntnevezett címeken: Nagy-Enyeden 25,440 frt. Kolozsvárt 9156 frt. M.-Vásárhelyt 4283 frt. Székely-Udvarhelyt 4297 frt. Zilahon 3952 frt. Szászvároson 4157 frt. S.-Szt.-Györgyön 2243 frt. Együtt mind a 7 kollégiumkan 53.531 frt.

A könyvtárak állapotáról és a tanítási eszközökről a XI. számú összefoglaló kimutatás ad részletes tájékozást.

A felhozott számadatok tüzetesb tanulmányozása és azok magyarázatára hivatott évi jelentések arról győztek meg, hogy a szellemi élet, a nevelés, meg oktatás eredménye kollégiumainkban, noha sok akadálylyal, nem egy kedvezőtlen és zavaró körülménnyel, így például a tanerők kellő számának még mindig érezhető hiányaival kellett küzdeniök, a meglevők fokozott tevékenysége mellett, az idén sem maradt a követelhető színvonalon alul, itt-ott teljes siker koronázta a tanárok fáradozásait. A tanuló ifjúság a tanterv követelte mértéket elérte, érettebb része, főleg az önképző-körök keretében, meg is haladta.

* * *

(Az Igazgató-Tanácsnak a bemutatott jelentésre vonatkozó határozati javaslata.)

A kollégiumaink felügyeleti, tanulmányi, közgazgatási és statisztikai állapotairól írott tanügyi jelentést az Ig.-Tanács tudomásul veszi, a közgyűlés elébe terjesztését elhatározza, azzal a kéréssel, hogy a főtiszt. közgyűlés a jelentésben följegyzett ig.-tanácsi intézkedéseket, jelesen: a tanító póttanfolyam megtartását és a népiskolák államosítása, részben községi alapon való rendezése tárgyában kötött szerződéseket jóváhagyni, méltóztassék.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház állapotáról 1896-ban.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Mint a főveny-órán, lassan, mondhatni, szemenkint pereg le a felhalmozott homok, úgy tűnek el következetes egymásutánban esztendeinknek napjai is, s valamint a lepergett homok mennyiségén meg lehet állapítani az eltelt időt, úgy a mi tűnő éveink becsét a végzett munka értéke határozza meg.

Egyházközségünkben néhány év óta alkalmazásba vettük azon eljárást, hogy minden év június végén, vagy július első vasárnapján általános közgyűlés előtt beszámolunk az előző év eredményéről, hogy a hivek egye-

teme ismét átélje azon eseményeket, melyek időrendileg hatottak a lelki élet emelésére, avagy gyülekezetünk érdekeit előbb vitték az anyagi fejlődés terén. A gyakorlat ez eljárás helyes voltát igazolta; hiszen, minden téren rohamosan haladó korunkban gyorsan elmosódnak lelkünkben az eltelt idő eseményeinek képei; ha tehát ezek bizonyos időközben, a mint törtétek rendszeres egymásutánban, azok elé állítatnak, a kik előtt azok lefolytak, emelőleg hat a kedélyekre, és a kikerekitett kép meggyőz minket arról, hogy a helyesen felhasznált idő, mily busás kamatot hoz a cselekvés minden terén.

Egyházunk fejlődéséről, ennek a hivek lelki életére tett hatásáról számot vetni, nekünk brassói reformátusoknak, kétszeresen fontos kötelességünk: mert nekünk tudnunk kell a multból, és ki kell hogy olvassuk a jövőből, hogy valamint az anglikán egyház fejlődésével, és létérdekeivel jórészen összefüggésben van a hatalmas angol nemzet történelmi multja, jelen nagysága, és jövő fejlődése: úgy a mohácsi vésznapok utáni időktől, a gondviselés által életre hívott református magyar vallással összefüggésben van a magyar nemzet multja, jelene, és bizonynyal összefüggésben lesz jövője is. Gondolkozatok csak felette, vajjon el tudnátok-e képzelni Magyarországot a kálvinista egyház nélkül, melynek kebelén a honszeretettől lángoló annyi hü lélek nőtt föl, melynek jelszavára: hit, remény és szeretet, szabadság, egyenlőség, testvériség, a nemes áldozatkészségnek, a kitartó munkásságnak, és az igazság kutatásának kitűnő nemzeti bajnokai állottak elő harcmezőn, tudományban, mesterségekből, és a művészetekben. A történelmi mult tanulmányozása, és a jelen tárgyilagos szemlélése győzik meg a kálvinista embert arról, hogy egyházához még áldozatok árán is hűnek kell lennie, mert kebelén csörgedezik az evang. tiszta vize, itt nyílik alkalma, kutatni és megismerni a boldogság forrását, az igazságot, mely nem más: mint isten, ember és hazaszeretet.

Szomoruan kell tapasztalni korunkban azon anyagi gondolkozás terjedését, hogy a vallás másodrendű dolog; a világi ismeretek és javak szerzése, azonban, minden embernek elsőrendű kötelessége. E megtévesztő irányzat, mely mind nagyobb tért hódít az emberek között, abból ered, hogy a természettudományok sikerei által oly vivmányok birtokába jutott az emberiség, melyek csodálatba ejtik saját tudása eredményei felett és arra ösztönzik, hogy önmagát bálványozza. S míg így az igazságot, a boldogság feltételét, csak magán kívül keresi, belső énjének komoly tanulmányozását, lelki erőinek az erkölcsi világrend törvényeivel való összhangba hozatalát elhanyagolja.

Távol legyen tőlem, hogy a reális tudományok értékét kisebbiteni akarjam, mert hiszen a világba való helyzetünket, a természet, és külső élet törvényeinek ismerete által kényelmessé tenni, éppen kötelességünk, de ebből, hogy testi életünkért munkálkodnunk kell, nem következhetik a lelki élet elhanyagolása. Tudnunk kell, hogy a tudományok különböző ágai, és azoknak ismerete, az emberre nézve nem végcél, hanem csak eszköz az igazság megismeréséhez, melyek mind egy magasabb célra, a vallás-erkölcsi élet kimivelésére kell, hogy legalább rávitelesen szolgáljanak, hogy az embert szaba-

dabbá tegyék az érzékiség rabságából, istennel összhangba hozzák, Krisztus tanítványává, és becsületes hívő emberré tegyék.

Ezekből láthatjuk, hogy a vallás iránti közöny nem egyeztethető meg emberi természetünkkel, mert a vallás, főként a keresztyén vallás, mint kijelentett isteni igazság, az emberi természet tartozéka.

A kath. egyházban a vallás iránti közöny, bár káros hatása szemlélhető, nagy rombolást nem idézhet elő, mert szervezete folytán kebelén a papság minden, a laikus, illetve a hívő, csak eszköz; a nép közönyössége szerintők nem baj, a fő, hogy római katolikus legyen. A kath. egyház magát egyedül idvözítőnek és csalhatatlannak tartja, mely bünbocsátó hatalommal rendelkezik, tehát az istentisztelettel nem a lélekre kíván hatni; nem arra törekszik, hogy az emberben az újjászületés processusa végbe menjen, hanem operai előadás-hoz hasonló szertartásaival, az érzéseket kívánja lekötöni. A mise-áldozattal és gyónással biztosítani igéri hivei földi és mennyei üdvét. Náluk a fajszeretet nem fődolog, szerintük mindennek a lényege abban rejlik, legyen mindenki róm. katolikus, tehát elvei méhében nem csak a közönyösség, hanem egyszersmind a nemzeti létet bomlasztó kozmopolitizmus is rejlik.

Tekintve már most a reális tudományok előrehaladottságát, és a mohó igyekezetet, melylyel az emberek idejüket világi érdekeik előbbre vitelére szentelik, és ehhez hozzá gondolva a hatalmas kath. egyház által létrehozott közönyt, mert hiszen az emberek jórésze nem szeretvén önállóan gondolkodni, kivált a lelki dolgokban, a könnyebbet választva, vezeteti magát, illetve így szól, üdvösségünkért imádkozzanak a papok: mi természetesebb, mint hogy a közöny hatását meg kellett hogy érezze kálvinista egyházunk, sőt egész társadalmunk is.

Míg az így létrejött lelki vakság terjedése mellett triumfál a katolicizmus, addig a protestantizmus, s vele az igazság elve, lázbetegen senyved. Nem mondom, hogy haldoklik, mert hiszen az igazság, mely Krisztusban megjelent, előbb-utóbb meggyőzi a világot, annak diadalát biztosítja istennek örök hatalma. Azonban, elég szomorú az nekünk, ha mi nem élvezhetjük az igazság áldását ha mi, lelki vakságunk által, nem ismerjük föl boldogságunk, megelégedésünk útját, és így meddón marad a nekünk adott idő. A katolicizmusnak nem áll érdekében, hogy a népek felvilágosodjanak, de a protestantizmus csak ott élhet, hol a népeknek lételeme a világosság felé törekvés. Nézzétek meg, a mint a kath. közöny, a világi érdekek által röghöz kötött protestánsokat is áthatotta, nem csak a protestáns egyházak, és iskolák elszegényedésén látszott meg e bün következménye, hanem a társadalom, és nemzeti lét káros jelenségein is meglátszik az.

(Folytatása következik.)

Péchy Árpád,
ev. ref. pap.

Az egyházmegyékből.

A görgényi egyházmegyéből.

Julius 11-ike bizonyára sokáig emlékezetes és nevezetes nap leendő a geryeszegi ev. ref. egyház életében s mind

azok lelkében, kik e napon részt vettek az új mezbe öltötött templom felszentelésének magasztos ünnepélyén.

Ugyanis, a geryeszegi ref. egyház mult évi határozatához hiven, a millenium emlékére templomát megújítva, diszesen kifestette, színes cement kocka-lapokból új földszinti padlózatot készített; egészen új festett padokkal, vasrácsos karzatokkal ékesítette föl az Ur hajlékát s így, míg egyfelől a külső csin és tetszetős benyomás kívánalmának tett eleget, másfelől tért nyitott a buzgó hivek tömeges templom-látogatásának gyakorolhatására. Az ünnepi alkalomra szépen földszített templom zsufolásig megtelt a hívő lelkek nagy tömegével, s így látva e hajlékot, önkintelenül is megcsendült ajkainkon a zoltáriró szózata: »Szereitem, Uram, a te házadban való lakásomat, a te dicsőségéd hajlékának helyét!« Az ünneplő gyülekezet diszes soraiban ott láttuk a geryeszegi ref. egyház nemes lelkű, áldozatkész patronáját, özv. br. Bánffy Györgyné, szül. gr. Bethlen Margit ő Méltóságát két fiával, gr. Teleki Domokossal és Gézával; a geryeszegi gör. kath. egyházat képviselő küldöttséget, élén lelkészével, Geryeszeg lakói felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül s a vidék közelebbi városaiból és faluiból is számosan gyülekeztek össze, hogy tanui és részesei lehessenek e minden külsőségektől ment egyszerű, de magasztos protestáns egyházi ünnepélynek, mely délelőtt fél tíz órakor vette kezdetét.

A gyülekezet megnyitó éneke után, Kali József, nagy-ernyei ref. pap és hitvestársa, Nagy Leona urasszony saját orgona-kisérete mellett énekelték a XXXIV-ik zoltár (»Mindenkoron áldom az Urat«) 1-ső és 3-ik versét. A kellemes hangon előadott s szépen sikerült zoltárnak ily módon való eléneklése méltán készített elő mindnyájunkat az imádkozásra.

Tavaszi József esperesünket ujszülött kis fiának váratlanul bekövetkezett halála váratlanul visszatartván a személyes megjelenéstől, helyettesül Benedek Árpád, vajdaszent-iváni papot kérte föl a felszentelő alkalmi ima megtartására.

Ima után következett a mai ünnepély kimagasító pontja egy »choral«, melyet orgona kíséret mellett Kali Józsefné, Nagy Leona, nagy-ernyei ref. papné gyönyörű szép alt hangján énekelt »solo«-ban. Kali Józsefné urasszony vallásos buzgóságáról, papnéi magasztos hivatása betöltéséről, ének-művészetéről, zenei tudásáról nem egy alkalommal volt már méltó megemlékezés e lap hasábjain is. E szereplése újabb dicsőségének forrása. S ha a hatást akarom jelezni, melyet e »choral« eléneklése reánk gyakorolt: igazabban, méltóbban nem fejezhetem ki, mintha a hallgatóság részéről ez ének miatt oly szépen nyilvánult néma csendre. áhítatos figyelemre s a szemekben csillogó könnyekre hivatkozom.

S ezek a könnyek még akkor is ott csillogtak szemünkben, a mikor Csekme Ferenc, geryeszegi pap alkalmi beszéde alapigéjéül felolvasta I. Péter II. részének 5-ik versét. Szónok első szava az isten iránti hála kifejezésének szózata volt; második a köszönet kifejezése mindazok iránt, kik a templom átalakításának dicső művéhez áldozataikkal, munkájukkal járultak. A harmadik szó a tanítás szózata volt, melyben szónok rámutatva arra, hogy az átalakított templomhoz méltóan át kell alakulniok a hiveknek is élő templomokká, lelki házzá, a hegyi beszédből kiválasztott a tárgyhoz illő részletek igen ügyes alkalmazásában mutatta

föl azokat a tényezőket, melyek által ez átalakulás megvalósítandó. A beszéd úgy tartalmilag, mint szónoki előadásban mély benyomást, nagy hatást gyakorolt a gyülekezetre.

Prédikáció után Kali József, nagy-erneyi pap végzett igen ügyesen egy keresztelést, ágendájában mind végig szem előtt tartva az alkalmosságát.

Még Benedek Árpád orgona kíséréte mellett énekelte a gyülekezet fennállva a »Himnusz« két versét, s ezzel az ünnepély templomi része véget is ért.

Templomozás végeztével a hívek a templom ajtó előtt sorakozván, a zöld lombokból alakult sátor alatt Kali József üdvözlő beszéde után, Csekme Ferenc mondott köszönetet az ünnepélyen résztvevőknek s az ünnepélyen résztvevőknek, Benedek Árpád pedig az esperes nevében mondott rövid záró áldást.

S hogy e rövid tudósításom teljes legyen, e helyen is meg kell emlékeznünk Mónus Ferenc, maros-vásárhelyi építő-mesterről, ki a templom átalakítását oly csinosan, s minden kívánalmakat teljesen kielégítően, elismerésre méltóan teljesítette kötelezettségét; a ki nem gondolva anyagi nyereségre, haszonra, hanem csakis jó hírnevére s az erkölcsi jutalomra, a legjutányosabb árért oly munkát végzett, mely méltán megérdemli a nyilvános elismerés és köszönet hálás kifejezését, de egyszersmind azt is, hogy őt e helyen is legmelegebben ajánljuk mindenkinek, mint olyan munkást, ki a leghivebben sáfárkodik a reá bizottakban.

Benedek Árpád.
vajda-szt.-iváni ev. ref. pap.

Különfélék.

== **Nem privilegiuma, csak szép joga** brassói egyházunknak, hogy minden esztendőben leszámol, a nyilvánosság előtt, viselt dolgairól, és e végre helyet kér lapunkban. Mi úgy ítélvén meg a dolgot, hogy brassói egyházunk felekezeti és nemzeti szempontból egyike levén a legfontosabbaknak nem csak egyházkerületünkben, de az erdélyi részek magyarságára nézve is: nemcsak örömet nyitjuk meg hasábjainkat, de felhívjuk olvasóink figyelmét ama jelesre, melynek közlését ma kezdjük meg. Örvendünk kell, hogy van egy-egy egyházunk, mely békés egyetértéssel, igaz buzgósággal halad előre, s példát statuál, hogy a nemes célokért való lelkesedés méltán érdemli meg a jók figyelmét.

== **Szép innepe volt ilyefalvi egyházközségünknek** folyó hó 11-én. E napon foglalta el állását új lelkipásztor, Szabó Jenő, a költői lelkű szép szónok, ki díszre válnék bármely katedrának. A beigtatást Révai Pál, s.-szt.-györgyi pap végezte, mint püspöki megbízott. Nem is kell mondanunk, hogy az egyház a legnagyobb szeretettel, és megfelelő díszszel fogadta új papját, kihez a legszebb reményeket fűzi. Az ünnepélyen részt vett a vidék értelmisége, melyhez csatlakozott az egyházmegye papságának nagy része. Istennek áldása nyugodjék meg e szép egyházon, és derék ifjú lelkipásztorán.

== **Meghívó.** A bekecsalyi papi értekezleti kör f. 1897. év aug. 12-ik napján, d. e. 10 órakor kezdődőleg, Magyaroson, ottani paptársunk, Orbán Károly ötven éves papi szolgálatának emlékére ünnepélyt rendez, melyre a kör rendes tagjait és az érdeklődőket tisztelettel meghívja. Tárgysorozat. 1. Ima. Tartja Ravasz János, marosi ev. ref. esperes. 2. Aikalmi egyházi beszéd. Tartja Rákosi György, nyárad-szentannai ev. ref. lelkész. 3. Az értekezletet megnyitó elnöki beszéd. Tartja Szász Károly, nyárad-szeredai ev. ref. lelkész, ért. elnök. 4. Jubiláns lelkész élettörténete, kapcsolatosan saját egyházközségével, melyben 50 évet szolgált. Felolvassa Orbán Károly, magyarosi ev. ref. lelkész. jubiláns. 5. Zárszó. Tartja Ravasz János, ev. ref. esperes. Kelt

Nyárad-Szeredában, 1897. július 12-én. Szász Károly, ért. elnök. Rákosi György, ért. jegyző.

== **A nyitrai reform. missziói egyház** és az óbecsei ref. fiókegyház részéről vettünk esdő szöveget, amabban Antal Gábor, dunántúli, emebben Szász Károly, dunamelléki püspök szól melegen a hívek áldozat-készségéhez, és buzdít a szép cél érdekében. A legnagyobb készséggel hívjuk fel mi is olvasóinkat, hogy nem tekintve saját szégyenségünket, nyujtsunk segítő kezet azoknak, kik nálunknál is elhagyottabbak. Ez volt a mi sorsunk mindig, majdnem négyszáz esztendő óta, hogy buzgósággal, áldozatkészséggel és hazaszeretettel pótoltuk az állami feladatokat. Ne lankadjunk ezutánra sem.

== **Luther sirja.** Koescin dr. hallei protestáns egyháztanácsos, nagy feltűnést keltő cikket közöl egy protestáns folyóiratban, elbeszél egy olyan dolgot, a melyről eddig csak néhány beavatott ember tudott. Elmondja, hogy 1892. febr. 4-én a witembergi várkapórnában fölásták Luther Márton sírját, mert kétség merült fel az iránt, vajjon a nagy reformátor csakugyan ott nyugszik-e, s nem helyezték-e el onnan a smalkaldeni háboru idején. A kutatók ráakadtak Luther csontjaira. A koporsó fája egészen elkorhadt, valamint elporladt a ruha is, a melybe Luther tetemét öltöztették. A koporsóban sem írást, sem értéktárgyat nem találtak.

== **Logia Christi.** A múlt télen két angol Grenfell és Hunt az ós Oxyrynchus helyén alsó Egyiptomban egy halom papyrus tekerest kapott, részben épen, részben töredékesen. Ezek legnagyobb része görögül van írva és a római hódítástól az arab korig terjednek. A legjobb állapotban levő 150 teljes tekeres a gizeh-i muzeumba került; a többiek urban vannak Anglia felé. A töredékek közt van egy, a melyben a »Jézus mondásai« vannak összeállítva, s a melyről már is kalandos hírek jártak be a lapokat. A Times május 29-ki számában, maguk a fölfedezők által hitelesített tudósítás, ellenben, dicséretre méltó tartózkodással így szól: »Azok közt a papyrusok közt, melyek mindjárt az ásásat kezdetén találtattak, van egy harmadik századi papyrusnak egy lapja, a mely a Jézus mondásainak (Logia Christi) gyűjteményét tartalmazza. E lapon található mondások némelyike nincs benne a mi bibliai evangéliumainkban, mások kisebb-nagyobb eltéréssel feltalálhatók a bibliai evangéliumok parallel helyein. Ezen mondások keletkezési idejét, karakterét és értékét, hihetőleg a beható tudományos kutatás fogja megállapíthatni; de annyit már most mondhatunk, hogy azoknak a tudósításoknak, melyek ezt a most fölfedezett Logiát kapcsolatba hozzák a Papias tudósításával, a Máte által összegyűjtött Jézus mondásai felől, semmi alapja sincs. (Th. Ltz.)

== **Pályázati hirdetés.** A hánási ev. ref. hat osztályu gimnáziumban két rendes tanári tanszékre hirdettetik pályázat, melyekre a) a német-magyar, esetleg latin-német. b) a történet és latin nyelvből képesített protestáns egyének pályázhatnak. Kik torna tanításra is képesítve vannak, a miért természetesen külön tisztelet-díj járna, előnyben részesülnek. Fizetés: 1200 frt. melyből 200 frt. lakbér, az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve. Ha okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; ez esetben a fizetés 900 frt. melyből 100 frt. lakbérnek tekintetik. A kivánt oklevéllel bíró egyének egy évi sikeres működés után állandósíthatnak, a midőn az orsz. tanári nyugdíjintézetnek is kötelezett tagjai lenednek. Nem okleveles egyén csak helyettes-tanári minőségben es csak egy évre választatik, de ha ez idő alatt a kivánt tárgyakból oklevelet szerez es sikeres működést mutat föl, a következő évben, mint rendes tanár állandósíthatatik. Végre, ha okleveles, de nem a kiírt szakokból képesített egyén választatnék meg, az szintén csak helyettes tanári minőségben es csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1200 frt. lesz. A megválasztott egyén állomását f. évi aug. végén, legkésőbb szept. 1-én elfoglalni köteles, s ha családosa, 40 frt. ha pedig nőtlen, 15 frt. költözködési átalányt kap; ez összeget azonban, ha állomásától három év letelte előtt bármely okból megválnak, visszatéríteni tartozik. A pályázati kérvények keresztlevelel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányukat feltűntető okmányokkal, végül orvosi bizonyítvánnyal felszerelve f. évi augusztus 11-ig bezárólag az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez küldendők. H.-Nánás, 1897. jul. 14. Benkő Lajos, ev. ref. lelkész-elnök. Kállai Imre, főgondnok.

= **Pályázat tanári állásra.** Az államilag segélyezett csurgói ev. ref. főgimnáziumban megüretült egyik tanári állásra ezenel pályázat hirdettek. Pályázhatnak a latin és magyar nyelv és irodalom, esetleg a latin nyelv és történelem tanítására. képesített, illetve e szakokra készült egyének, ha még oklevéllel nem bírnak is, mely esetben azonban, míg oklevelet nem szereznek, csak mint helyettesek fogják alkalmaztatni. A megválasztandó, ha már is mint rendes tanár működik, azonnal, különben, ha oklevéllel bír is, csak az első, illetve próbaév leteltével, feltéve, hogy az alatt kellő sikert mutat föl, s annak folytán az intézetet fentartó testület részéről elismerésben részesül, fog állandósíttatni, mely időtől fogva az orsz. tanári nyugdíj-intézetnek is jogos és köteles tagja lesz. Heti óra számát a megválasztandónak, ki állását az új tanév megnyitásával s lehetőleg székfoglaló-tartással, mi azonban későbbre is halasztható,

tartozik elfoglalni, közoktatási szervezetünk szabja meg. Javadalma lesz, ha okleveles tanár választatik meg: évi 1100 frt. törzsfizetés, 200 frt. lakbér, s a másutt töltött rendes éveknél is beszámításával járó, de csak 200 frtig emelkedő, 50—50 frtnyi ötödéves pótlék kilátással az állammal szerződés által, mely most áll revízió alatt s 1200, 1300, 1400, 1500 és 1600 frtos fizetési fokozatokat, s ötízbeni 100 frtos ötödéves pótléket állapít meg, nyújtandó javulásra. Helyettes javadalma évi 800 frt. Pályázni kívánók születés-idejüket, nőtlen, vagy nős állapotukat, egészséges voltukat, a véd-erőhozi viszonyukat, tanulmányaikat, illetve képesítettségüket, s ha már is szolgálatban vannak, szolgálati minősítettségüket tanúsító okmányaikkal feszerelten, augusztus 15-ig nyujtsák be kérvényüket alulirothoz. Csurgó (Somogym.), 1897. július 12. Verbay István, ev. ref. lelkész, a gimn. ig. tanács elnöke.

HIVATALOS RÉSZ.

3042—1897.

ÉRTESETÉS

a rendszeresített évi államsegély kiosztásáról.

Tudomásvétel végett, értesítjük az összes érdekelteket, hogy a folyó évi főt. egyházkerületi közgyűlés utasítása értelmében, az évi 15 723 frt 08 kinyi rendszeresített államsegélyből főlyóvá tettük az egyházak. papok és tanítók részére állandósítva levő segélyeket, és az egyházkerületi főbb tisztviselők házassági bíráskodási veszteségeinek némi kárpótlásul a püspök, az összes esperesek és egyházmegyei jegyzők részére megállapított segélyeket, t. i. a püspök aa. részére 500 frtot, az egyházkerületi főjegyző és egyházkerületi közügyigazgató részére 200—200 frtot, mindenik esperes részére 100—100 frtot, és mindenik egyházmegyei jegyző részére 50—50 frtot; az ezen felül is fenmaradt 251 frt. 58 krból pedig a tekei pap aa. részére 51 frt. 58 krt, a detreheimi, alsó-járai, vicei és alsó-siményfalvi egyházaknak szavaztunk meg, és utaltunk ki 50—50 frt. segélyt, míg a többi folyamodásokat, fedezet hiányában, mellőznünk kellett.

Fölkérjük tehát a segélyezettteket, hogy szabályszerű bélyeges nyugtraikat, esperesi uton, haladéktalanul terjesz-
szék föl, a segélyösszegek kifizethetése céljából.

Az 500 frton alul álló papi állomások némi segélyezésére nyert 15,345 frt. rendkívüli államsegélyből pedig következő pap aai nyertek segélyt.

A vajda-hunyadi egyházmegye. Botha Sándor, bácsi pap, 50 frt. Gál Sámuel, v.-hunyadi pap, 20 frt. Péter Albert, n.-rápolti pap, 80 frt. Albert Imre, klopotivai pap, 40 frt. Csiszér Pál, harói pap, 50 frt.

A gyula-fehérvári egyházmegye. Veres Sándor, sárdi pap, 50 frt. Gruzda Domokos, tövisi pap, 40 frt. Jakab Károly, benedeki pap, 50 frt.

A nagyenyedi egyházmegye. Fehér István, detreheimi pap, 100 frt. Pap Dávid, n.-laki pap, 50 frt. Miklósi József, szt.-mihályfalvi pap, 80 frt. Pap István, kocsárdi pap, 100 frt. Kovács József, g.-kereszturi pap, 60 frt. Vinci Domokos, csekelaki pap, 60 frt. Derzsi Lőrinc, istvánházi beszolg. pap, 80 frt. Tókos Jenő, sz.-földvári pap, 50 frt. Péter Antal, m.-n.-csáni pap, 50 frt. Solymosi Károly, m.-gombási pap, 50 frt. Aszalós György, t.-szt-györgyi pap, 100 frt. ebből 60 frt. rendsz. segély, ifj. Móré Károly, lőrinc-révei pap, 80 frt. ebből 50 frt. rendsz. segély. Maroskapudi papi állomás 65 frt. rendsz. segély. Torda-turi körlelkészség 50 frt. rendsz. segélyének fele.

A kolozskalotai egyházmegye. Barabás Árpád, magyarókereki pap, 220 frt. ebből 120 frt. rendsz. segély, Sófálvi Miklós, damosi pap, 90 frt. Régeni Ferenc, m.-bikali pap, 100 frt. Demeter Gyula, nyárszói pap, 80 frt. Bornemisza Károly, a.-járai pap 80 frt. Fazakas Lajos, n.-petrii pap, 80 frt. Szakács János, m.-létai pap, 100 frt. Belle Lajos, ajtoni pap, 50 frt. Kiss Péter, patai körlelkész, 50 frt. Dózsa Samu, kajántói pap, 150 frt. ebből 100 frt. rendsz. segély, Székely Sándor, szucsáki pap 80 frt.

A szilágy-szolnoki egyházmegye. Érszodorói és hatvani beszolg. pap, 50 frt. rendsz. segély, Ferenci Endre, monói pap, 80 frt. Barabási Lajos, völcsöki pap, 100 frt. Vajda Mihály, bős házi pap, 80 frt. Szilágyi János, lecsméri pap,

110 frt. ebből 50 frt. rendsz. segély, Vas Lajos, rátoni pap, 200 frt. Patai Lajos, m.-goroszlói pap, 40 frt. Török Ferenc, érminszenti pap, 50 frt. Székely Árpád, borzási pap, 30 frt. Béci Miklós, hadad nádasdi pap, 80 frt. Kovács Ferenc, tasnád-szántói pap, 80 frt. Borbély Sándor, ilosvai pap, 40 frt. Pocsik János, ardói pap, 80 frt. Molnár Gyula, s.-ujlaki pap, 40 frt. Diószegi Mór, érkávási pap, 100 frt. ebből 50 frt. rendsz. segély, Mátéka József, bürgözdi pap, 60 frt. Szilágy-szt.-királyi papi állomás 100 frt. Kertész József, sz.-bagosi pap, a valkói beszolg. 50 frt. rendsz. segély. Sülelmed-cikói papi állomás, 50 frt. rendsz. segély.

A deési egyházmegye. Almási Sámuel, al-tőöki pap, 100 frt. Tunyogi Béla, badoki pap, 50 frt. Nagy József, kéri pap, 80 frt. Kovács Gábor, szinyei pap, 50 frt. Vadas Albert, választi pap, 40 frt. Bigó György, bodonkuti pap, 40 frt. Kovács Gyula, domokosi pap 50 frt. Szabó Lajos, koltói pap, 80 frt. Nagy Lajos, dobokai pap, 50 frt. Nagy Imre, kendi-lónai pap, 60 frt. Demeter Kálmán, m. n.-zsombori pap, 70 frt. ebből 50 frt. rendsz. segély, Soós Károly, hagymás-láposi pap, 80 frt. ebből 40 frt. rendsz. segély, Veress Károly, deés-aknai pap, 35 frt. Csákány Miklós, köblösi pap, 80 frt. Kozárvári egyházközség 100 frt. Kidei körlelkész 100 frt. rendsz. segély. Esztényi körlelkész 50 frt. rendsz. segély.

Széki egyházmegye. Péter Antal, apanagyfalusi pap, 160 frt. ebből 130 frt. rendsz. segély. Pergő Károly, v.-kamarási pap, 50 frt. Lőrinci Gábor, m.-kajáni pap, 60 frt. Péterfi Károly, p.-kamarási pap, 80 frt. Jakabházi Dani, n.-devecseri pap, 100 frt. Nagy Ede, kékesi pap, 35 frt. Gáspár János, visai pap, 100 frt. Szatmári Sándor, kudui pap, 100 frt. ebből 40 frt. rendsz. segély. Albert Sándor, vicei pap, 200 frt. ebből 150 frt. rendsz. segély. Balló Bálint, pujoni pap, 150 frt. ebből 100 frt. rendsz. segély. Gáspár Samu a.-szováti pap, 150 frt. ebből 50 frt. rendsz. segély, Sipos György, m.-palatkai pap, 60 frt. Benedek Lajos, m.-földvári pap, 150 frt. ebből 100 frt. rendsz. segély. Sipos Gyula, m.-borzási pap, 80 frt. Nemes Ferenc, a.-ilosvai pap, 200 frt. rendsz. segély. Soós Károly, sz.-zsombori pap, 60 frt. Szabó József, keszűi pap, 60 frt. Máthé György, szép-keny.-szent-mártoni pap, 20 frt. Bedeházi János, noszolyi pap, 200 frt. ebből 150 frt. rendsz. segély.

A nagy-sajói egyházmegye. Szentkirályi Lajos, alsó-balázsfalvi pap, 200 frt. Solymosi Miklós, sz.-mátéi pap, 60 frt. Muzsnai Károly, sz.-cegői pap, 150 frt. ebből 100 frt. rendsz. segély. Tökés József, n.-sajói pap, 50 frt. Szászbrétei körlelkész 100 frt. rendsz. segély.

A görgényi egyházmegye. Kis-fülpösi egyház 100 frt. Sükösd Mihály, m.-járai pap, 100 frt. Lőrinci Miklós, m.-ujlaki pap, 100 frt. Kövendi Kálmán, m. n.-fülpösi pap, 50 frt. Jánosi Béla, beresztelki pap, 50 frt. ifj. Kiss Lajos, abafái pap 30 frt. Keresztesi Gyula, n.-ercsei pap-tanító, 50 frt. Szalma Lajos, n.-ölyvesi pap, 50 frt. Dénes Gyula, komlói pap, 30 frt. Teleki József, pókai pap, 30 frt.

A marosi egyházmegye. Bedé-szent-háromsági egyház, 200 frt. Lőrinc Lajos, csikfalvi pap, 60 frt. Staudner Mátyas, böői pap, 100 frt. ebből 65 frt. rendsz. segély. Vizi János, csejdi pap, 50 frt. Soltész Sámuel, cseréfalvi pap, 60 frt. Magyarai Dániel, fintaházi pap, 30 frt. Veres József,

galambodi pap, 80 frt. Kiss Pál, h-bodoní pap, 100 frt. ebből 65 frt. rendsz. segély. Kiss Ferenc, gegesi pap, 80 frt. Simon Imre, havadi pap, 40 frt. Erdélyi Béla, iklandi pap, 60 frt. Szöcs Ákos, jeddi pap, 80 frt. Adorján János, kebeleí pap, 80 frt. Fábán Miklós, lőrincfalvi pap, 80 frt. Muzsnai Károly, m.-kereszturi pap, 90 frt. Székely Sándor, m.-szt.-királyi beszolg. 50 frt. Kovács Sándor, márkodi pap, 40 frt. Bartos Gábor, m. bergenyei pap, 80 frt. Fábán Ferenc, m.-felei pap, 40 frt. Derzsi Dénes, m.-kölpényi pap, 30 frt. Kali József, n.-ernyei pap, 40 frt. Tóth László, nyárad-karácsonyfalvi pap, 30 frt. Rákosi György, szent-annai pap, 60 frt. Nagy Mózes, szent-gericei pap, 80 frt. Erdélyi Sámuel, székesi pap, 40 frt. Madaras János, szövérdi pap, 40 frt. Péterfi Lajos, torboszlói pap, 50 frt. Simon Elek, vadasdi pap, 100 frt. Adi Sámuel, abodi pap, 50 frt.

A küküllői egyházmegye. Benedek Ferenc, haranglábi pap 80 frt. Hegyi Sándor, sz.-bonyhai pap, 80 frt. Nagy Domokos, kutyfalvi pap, 80 frt. Józsa Ferenc, küküllővári pap 60 frt. Orbán József, szőkefalvi pap, 80 frt. Bartha József, mikfalvi pap, 100 frt. Székely Sámuel, buzás-besenyői pap, 100 frt. Fazakas Sándor, sz.-dányáni pap, 120 frt. Demeter Zsigmond, b.-szt. miklósi pap, 40 frt. Tollas József, korod-szt.-mártoni pap, 100 frt. Bartalus Sámuel, szent-benedeki pap, 30 frt. Szabó Ferenc, o.-dellői pap, 120 frt. Csejdi Jenő, küküllő-széplaki pap, 50 frt. Bőjthe Miklós, sz.-kisalmási pap, 50 frt. Fábán Domokos, egrestői pap, 120 frt. Maros-ugrai egyház 100 frt.

A nagyszébeni egyházmegye. Bogdán József, o. ujfalusi pap, 200 frt. ebből 150 frt. rendsz. segély, Ignác László, m.-péterfalvi pap, 50 frt. Nagy Domokos, harii pap, 60 frt. Solymosi Lajos, m.-becei pap, 50 frt. Bolyavölgyi körlelkész 100 frt. 200 frt. rendsz. segélyének fele.

Az udvarhelyi egyházmegye. Biró György, hévizi pap, 80 frt. Benedek Pál, betfalvi pap, 100 frt. rendsz. segély, Szabó Samu, hodgyai pap, 60 frt. Bőjthe Sándor, szolokmai pap, 80 frt. Bedő András, bikafalvi pap, 120 frt. Soós Farkas, fiatfalvi pap, 100 frt. Jáni Lajos, csekefalvi pap, 100 frt. Forró Dénes, szt.-lászlói pap, 80 frt. Kádár Domokos, égei pap, 80 frt. Lőrinci József, farcádi pap, 50 frt. Bodor István, ujszékelyi pap, 40 frt. Mester János, mátsfalvi pap 60 frt. Bartha János, buni pap, 80 frt. ebből 40 frt. rendsz. segély. Pál Balázs, körispataki pap, 60 frt. Adorján László, héjasfalvi pap, 80 frt. Menyhárt András, kecseti pap, 50 frt. Kovács Sándor, telekfalvi pap, 30 frt. Biró Áron, f.-boldogfalvi pap, 60 frt. Fábán Márton, bágyi pap, 20 frt. Szász Károly, a.-siményfalvi pap, 170 frt. ebből 120 frt. rendsz. segély. Jakab Albert, kishalambfalvi pap, 40 frt. Homoród-szt.-mártoni papi állomás 80 frt. rendsz. segély.

Az erdővidéki egyházmegye. Bartha Imre, száldobosi pap, 50 frt. Borsai László, bibarcfalvi pap, 80 frt.

A sepsi egyházmegye. Jakab József, martonos-füsi pap, 180 frt. Bőjthe Géza, szemerjai pap, 40 frt. Dávid József, komlódi pap, 100 frt. Kiss Lajos, étfalva-zoltáni pap, 50 frt. Demeter Mihály, szotyori pap, 100 frt. Kis Gyula, málnási pap, 30 frt. Menyi János oltszemi pap, 60 frt. Barabás Miklós, s.-besenyői pap, 100 frt. Kolca Lajos, árközi pap, 80 frt. Csizsér Zsigmond, kálnoki pap, 100 frt. Havadtői Mihály, angyalosi pap, 80 frt. Antal Lajos lisznyói pap, 40 frt. Bajkó György, kisborosnyai pap, 80 frt. Bartha Károly, feldoboji pap, 40 frt. Kovács Antal, kilyéni pap, 80 frt. Csizsér Gábor, egerpataki pap, 30 frt. Vas Lajos, doboki pap, 30 frt. Szabó Dénes, zaláni pap, 40 frt. Takács Károly, kőkösi pap, 30 frt. Kolumbán Ferenc, s.-szt.-királyi pap, 30 frt.

Az orbai egyházmegye. Havadtői Gerő, körösi pap, 50 frt. Szeremlei Császár Lajos, cofalvi pap, 50 frt. Jancsó Elek, pakéi pap, 50 frt.

A kézdi egyházmegye. Körösi Sándor, ikafalvi pap, 60 frt. Szakács Imre, karatnai nyug. pap, 80 frt. ebből 40 frt. rendsz. segély. Jáni Lajos, kézdi-martonfalvi pap, 60 frt. Felső-torjai papi állomás 100 frt. rendsz. segély.

Az ezen alpból kiutalt segélyek szintén azonnal ki-

fizettetnek, a mint a szabályszerű bélyeges nyugták, egyházmegyénként együttesen, pénztárunkba beérkeznek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt. 1897. július hó 8-án tartott üléséből.

Dr. Kádár János,
s.-titkár.

Dr. Vályi Gábor,
az elnök helyett.

1433—1897.

KÖRLEVEL,

valamennyi erd. ev. ref. egyházközségi t. lelkésznek, és valamennyi ev. ref. egyházmegye nt. esperesének.

Népiskoláink államosítása következtében, a legtöbb helyen az állami iskolai tanítók a felekezeti kántori teendőik végzésére is kötelezve vannak.

Ennek következtében több eset merült már föl, hogy az ilyen állami iskolai tanító-énekvezérek, midőn a tanítói állomást elfoglalják, azzal együtt az énekvezéri teendők végzését is gyakorlatba veszik, a nélkül azonban, hogy akár az illető egyház lelkésze, akár maga a tanító az egyházmegye esperesét értesítene, s megtörténik, hogy az esperes csak hallomásból tudja, hogy egyik-másik egyházközségben ki az énekvezér, mert esperesi konszenzust az állásfoglalásranemkérnek.

Hogy az ilyen rendetlenségek jövőre ne ismétlődjenek, ezennel felhívjuk, és utasítjuk egyházközségi lelkészeinket, hogy ismerjék kötelességeiknek, hasonló esetekben az esperesnek jelentést tenni, és az énekvezéri díjlevél megküldésével az illetékes esperes beleegyezését kikérni.

Kolozsvárt, 1897. július 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügy-előadó

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

3112—1897.

KÖRLEVEL,

valamennyi egyházmegyénk nagyf. Esperesének.

Értesítjük érdekelt nt. esperes, illetve t. lelkész aait, hogy a konzisztoriale és Telekianum-beneficiumok folyó évre esedékessé vált összegei, egyházmegyénként csoportosítva, egyszerre felküldendő nyugtakra központi pénztárunkból folyósítottak.

Hogy ezen javadalmak jövőre tisztázhatók, illetve az illető javadalmazottak címére folyósíthatók legyenek: folkérjük nt. esperes aait. sziveskedjenek ide bejelenteni, 15 napon belül, hogy egyházmegyéjükben kik, és külön-külön mily összeg élvezetére jogosultak konzisztoriale, és külön a Telekianum-féle beneficiumból? Ezen részletes kimutatás beérkezése után, ezen javadalmak is a többi illetményekkel együtt, félévi utólagos részletekben lesznek folyósítva közpénztárunkból.

Kolozsvártt, 1897. július 19

Maksay János,
a titkár helyett.

Dr. Vályi Gábor,
az elnök helyett.

174—1897

PÁLYÁZAT HELYETTES-TANÁRI ÁLLÁSRA.

A sepsi szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollégium főgimnáziumánál az 1897—98. isk. évre, 800 frt. javadalmazás mellett, egy helyettes-tanári állás kerül betöltés alá.

Ezen állásra pályázhatnak olyan ev. ref. vallási tanárok, és tanárjelöltek, kik a német-latin, avagy német-magyar szakot végezték, s legalább a tanári alapvizsgálatot sikeresen kiállották.

Pályázni óhajtok felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitetségüket, védkötelezettségüket és eddigi szolgálataikat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat, a sepsi-szentgyörgyi Székely-Mikó kollégium előjáróságához, folyó évi augusztus 15 ig küldjék be.

Megjegyzendő, hogy a jelzett tanszéknek rendes tanárral való betöltése az egyházkerületi közgyűlés jogkörébe tartozik, s új pályázat nyitásával a jövő évfolyamán fog megtörténni. Az alkalmazott állását 1897. szept 1-én köteles elfoglalni.

A kollégiumi előjárásnak 1897. június hó 17-én tartott üléséből.

Bodor Ivádar,
főgondnok.

Pap Lajos,
igazgató.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Julius 29.

30. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az iskolai év végén.

Az isk. év végén a napi lapok, midőn megkapják az egyes intézetek értesítőit, egy-egy cikkelyre méltatják az iskolai ügyet is. Mennyi köszönet van bennük, megítélhetjük abból, hogy a szerkesztőség egy-egy tagja kénytelenségből írja meg, mintegy hasból, s nem a szakember tudásával. Sajátságos jelenség, hogy azon veszedelemre, mely az ifjúságot, főleg a fővárosi ifjúságot, erkölcsi szempontból fenyegeti, minden cikkely a fővárosi hatóságot figyelmezteti s felhívja, hogy rendőri szabályokkal mentse meg az ifjúságot. Valóban, itt az ideje, hogy a főváros minden hatósága különös figyelmére méltassa az ország ifju nemzedékét és kevesbitse a testet és lelket rontó intézetek számát, s nemcsak tanügyi. hanem egészségi és erkölcsi tekintetben is, minden eszközt megragadjon az ifjúság nevelésére. S miért e felhívás? »Mert, ama cikkely szerint, a fővárosi iskolákban jól tanítanak, de igen rosszul nevelnek,« s mert »az iskolákban csak tanítanak, úgy, a hogy, de nem nevelnek«.

Sulyos vád! S tán van némi alapja. Tantervünkben sok van az észnek, kevés a szívnek; a tanterv revíziója ügyében folyt tanácskozások is csak arról tanakodtak: mennyivel lehetne még többet tanítani, de az erkölcsi szempontot csaknem egészen figyelmen kívül hagyták; az anyag etikai értékesítésének kérdése alig-alig került szóba, pedig »a nemesebb irányu tanulás tárgya mindaz, a mi az embernek emberi, főleg erkölcsi létét emeli«, mondja Agrikola.

Ismételten hangzik: az iskolákban az erkölcsi nevelés ne csak a fegyelmi törvények alapján szabályozott fegyelmezésből álljon, hanem minden egyes tárgy az erkölcsi nevelésre is nagy gondot fordítson. De ennek sikeres alkalmazásában most még kettős nehézség van. A tanárjelöltek éppen nem részesülnek ne-

velésben; éppen nem kapnak utmutatást a tananyag etikai feldolgozására, értékesítésére; nincsenek methodikai segédkönyvek, s így az anyag etikai értékesítésére bizony felette kevesen gondolnak, de nem is gondolhatnak, minthogy a mai tanügyi viszonyok alig engedik meg, hogy a tanár másra is, az etikai oldalra is, kiterjessze figyelmét, mint pusztán arra, hogy a tananyag sikeres közlésével, mint tanító elérje célját; a másik nehézség éppen ezen utóbbi körülményből folyik, hogy a tanár, mint tanító, a nagy anyaghalmoz miatt, célját elérhesse, az anyag etikai értékesítésére nem terjeszkedhet ki, pedig inkább kevesebbet tudjon a növendék, csak a szív nemesedjék, az akaraterő erősödjék. Ha a tanterv az etikai oldalra is gondot fordítana, s megadná az eszközöket: erkölcsileg is képzetebb növendékek kerülnének ki az iskolából; ha az akaraterő, kötelességérzet megerősödhetett a növendékekben, nem kellene a szülőknek aggodniok, nem a nemzetnek. Tehát, részben igaz a vád, az iskolák tantervük miatt nem helyezhetnek kiszámíthatatlan fontosságának megfelelő sulyt az etikai oldalra. Az egyik baj elhárítására már történt részleges lépés az Eötvös-kollégium létesítésével, a melyben az eddig a főváros minden veszedelmének épp úgy kidobott tanárjelölt, mint leendő nevelő, magasztos pályájára méltóan készülhet; a másik baj is kevesbedik, ha a tanterv-revízió alkalmával az anyag kevesbitésével a tanterv etikai oldalára is figyelemmel lesznek.

A tanterv tehát, hiányai miatt, csak negative járul a bajhoz, a mennyiben a nagy anyag miatt nincs elegendő idő a növendék akaraterójének kellő megszilárdítására, de pozitive rontja az ifjúságot a lapok kiszinezett hirei, a romlott társadalmi viszonyok, az irodalomnak éppen nem erkölcsös irányu termékei, (szindarabok, tárcák, regények), s pedig tán éppen azon lapok tárca-

cikkei is, melyek intőleg, figyelmeztetőleg emeltek föl szavukat a fővárosi hatóságokhoz; lapjuk hasábjain is nyessenek, irtsanak, mert a fiatalság inkább olvassa a tárcákat, mint a komoly fejtegetéseket. E tárcák legnagyobb részében hiu, önző érdekek, bűnös szenvedélyek hitvány küzködése tárul föl előttünk, a mely bűnbe, boldogtalanságba sodor; nem vonul át rajtuk az önmehtagadó, önfeláldozó szeretetnek egyetlen meleg sugara sem, a mely fölemel, vagy legalább vigaszt önt a lélekbe, nem éreztetnek egy szebb, egy magasztosabb eszmét. Olvassuk el, nem említve a Félszűzek, a piszkos Aphroditét, A csudadoktor, A levél, Édes visszaemlékezés, A szabály, stb. stb. vagy a madonna arcú leányt, melyet jó izlésű ember még félig ittas társaságban sem mondana el, szerzője pedig irodalmi termék gyanánt tesz közzé, bűnösségre csábítva vele sok-sok ifju lelket; ilyenek s hasonlóak olvasása, s nem az iskola okozza, hogy az ifjuság megfélekedezik a finom modorról, az erény tiszteletéről, az erkölcsről és szemérmességről, a tizparancsolatról; okozza, hogy kivesz az ifjuságból a nő iránt való ideális tisztelet annyira, hogy minden nőt, férjeset, s nem férjeset, ki szeme elé kerül, bűnös szenvedélye áldozatául kiszemelhetőnek tekint; az olyan tárcákból, szindarabokból tanulja meg a trágár gondolkodást, azt a beszédet, még a finom (?) szalonokban is, mely pikáns érzéki célzásokkal van telítve s a társadalom, a mely rabja az arany (?) ifjuságnak, a mely nem ismer semmi tekintetet s követelőleg lép föl mindennel s mindenkivel szemben: elnézi e szellemes (!), mondjuk, piszkot, mert eltűntek az igazi nemes matronák, kiknek jelenlétében csak a szép virágozhatott. Az ilyen romlott irodalmi (?) termékekből szívják magukba azt a szellemet, nem az iskolában, nem a szülői házban, s hasonlók irására csábítják a ki nem forrott tehetségeket, a látszat-költőket, kik is hódolva az általános iránynak, az eldurvulásnak, mely virtust talál a nyegleségben, a duhajkodásban, minden szépet kicsinylő nyilatkozásban s ezt az életet, mely csak förtelmet ismer, beviszik irodalmi (?) termékeikbe; ily hangon ír egy jogászocska a nőkről, minden nőben csak az elcsábíthatót, a nem-becsületeset látja, szerinte az a komoly szépség, melybe a nők burkolódnak, csak álarc, csak alkalom kell bármily becsületesnek látszó nőnek is, hogy elsüllyedjen! Ilyen thémáról ír a fiatal jogász s az ilyet olvasva,

melyik jogászocska, tisztecske, vagy nem tudom mi, akár a high-life, akár más osztályok sarjadedkái közül, nem buzdul föl alkalom előidézésére?! S az ilyen termékek, melyeken szürkeség, borzongató köd terjeng, a nélkül, hogy átrezdülne rajtuk egyetlen vigasztaló csillagsugár, egy eszme, mely lelkünket a mindennapiság fölé emelné, a rosszul értelmezett naturálizmus, a durva verizmus termékei, azé a verizmusé, mely azt képzei, hazudja, hogy a való világot festi, pedig csak egyes-egyes megtévelyedett alakokat kap ki a millió s millió becsületes közül s azt, annak rajzát úgy állítja oda igaztalanul, mint a minden valónak egyetemes rajzát; megtéveszti az ifjuságot, a tapasztalatlan, az akaraterejében ingadozó ifjuságot, mely ily módon a szépet az eldurvulásban keresi, s azt hiszi, hogy minden nő csak álarcot visel, csak tettettet erényü s első pillanatban karjai közé omol!

Megengedem, hogy van hiba iskoláinkban, hogy az ethikai nevelésre nem fordítanak kellő gondot, s hogy tanáraink egy része egyuttal nem nevelő; tudom, hogy a nőnevelésnek is nagy hiányai vannak: de az a nagy hatalom, a sajtó, mely most sokat ront, ne csak a hiányok ellen emelje föl szavát, hanem kérlelhetetlenül irtsa a pozitív roszt termékei közül, azokat a termékeket, melyek erkölcsi romlásra csábítanak; első sorban egy komoly, hivatása magaslatán álló írói, hirlapírói gárdát kellene teremteni, mely első sorban s főleg a magyar kulturának volna zászlóvivője s kötelességének ismerné, visszavezetni a közönséget az igazi széphez, melyhez most nincs érzéke, mert elszoktatták tőle éppen a napi lapok oly förtelmes, pikáns, sokszor piszkos termékeikkel, melyek a magyar kultúra igazi megmételvezői. A napi lapoknak kellene alapos ismertető cikkeikkel ápolni napról-napra az igazi műveltség iránt való érzéket. A nagy közönség szaklapokat nem járát, összes műveltségét a napi lapokból meríti és sajnos, ez a műveltség bizony léha, mert támaszkodik a napi hírekre, tárcacikkekre, regényekre, melyek napról-napra csak a gyors munkának, a nem okos fantáziának, az okos gondolatokká nem érlelt érzelmeknek ethikai szempontból valóságos pusztító, mételvező miazmái az ifjuságra, a nem-művelt lélekre. Persze, a komoly írói gárdának munkája drága, de megbecsülhetetlen is hatásában a nemzet életében, a kezdő, kenyérért író apró szellemek munkája olcsó, de irtózatosan romboló is az ifjuság,

a jövő nemzedék egész életére. Vegyék fontolóra Gottschallnak örökké igaz szavait: »az idő kerekai forognak, az emboriség új pályákat ér el, új érdekek harca zajlik elő. A költő természetesen az embert tekintvén e forrongás középpontjának, mint művészete főtárgyát, itt is fel fogja őt keresni; a tarka világban új s gazdagabb anyagot fog találni, de ebbe saját nagy lelkét nézi bele. Az új kulturai korszak külsőségei nem vakítják meg őt, mint az apró szellemeket s látszat-költőket, kik az idők muló érdekeinek és céljainak szolgálnak; hanem megragadja az örök fejlődés fonálát, a jelenségek prózája nem hozza őt tévedésbe, habár sűrű felhő gyanánt szakad is le, hanem az örök eszmének sugarával éppen a felhő csöppjeiből teremti a szépség szivárványát«. Ha a szerkesztők, kik máshol fölismerik a bajt, saját lapjaiknál is oda hatnak, hogy az apró szellemek s látszat-költők eszme nélküli, csak bűnre ingerlő silányságai ne lássanak napvilágot, ne rontsák az ifjúságot, ne irtsák ki szivéből az iskola s a jó szülői ház nemes veteményét: emelhetik föl csak alaposan komoly szavukat, mert ha a pozitív rossz megmarad tovább is az ifjúság mételyzésére: hiába alakult át tanügyünk ethikai szempontból is a legjobbá, hiába nyernek tanügyi közegeink ethikai képzést: nevelői működésük eredményét le fogják rontani az említett bajok. A szerkesztők, az írók is patreszek, már pedig: Optima haereditas a patribus traditur liberis omnique patrimonio praestantior gloria virtutis rerumque gestarum, mondja Cicero; (de off. I. 33. 121.)

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház állapotáról 1896-ban.

(Folytatás.)

A hivek lelki szegénysége megteremtette a polgárok közönyét, önzését, tulcsigázott igényeit, és így olyan irányzatok kezdenek minden vonalon életre kelni, melyek a társadalmi rendet könnyen felforgathatják: kommunizmus, szocializmus, anarchia, názarénizmus, baptizmus, egy szóval, az emberi megtévesztett léleknek aberrációi érvényesülni óhajtanak. Igazolva látjuk tehát, a tények által, hogy a tiszta krisztusi vallás-erkölcsi elvek azok, melyek embert, nemzetet, államot, emberi társadalmat boldogítani képesek.

Nézd meg tehát ember, bármely nemzetnek vallás-erkölcsi élete megnyilatkozását, és következtetést vonhatsz, hogy boldog, és virágzó nemzet-e az, vagy az elfajulás, visszafejlődés kórjelenségei láthatók rajta.

Protestáns államban, vagy nép között szegényes templomok, elhanyagolt népet; üres templomok romlott

népet jelentenek; viszont, a milyen a templóm, olyan az iskola is; milyen a vallásos élet, olyan az igazságérzet; üres templom, tele börtön, egymást nyomon követik.

Nézzétek meg Angliát, egyháza gazdag, népe is az; temploma látogatott, népe művelt; ott előkelő, középosztályu, szegény és gazdag templomot látogat, jótekonyságot gyakorol, minden körülményei között érzi, hogy keresztyén, ezért van azután, hogy társadalmi testén a bomlásnak annyi nyoma nem található, mint más nemzetekén, kik néha fél-műveltséggel tudóst játszanak, és lelki életüket művelni, elhanyagolják. Hallhatjuk, olvashatjuk itt-ott, mert mindinkább hírelük egyesek, kik megtéveszteni akarják a lelkeket, hogy a vallásosság, a felekezeti hűség másodrendű dolog. a fő a hazafiság, ez kell, hogy legyen a mi vallásunk. Természetesen, sokan lépre mennek, mert azt hiszik, hogy ez igaz beszéd. Azonban, ez elv felállítása gonoszságra, elhívése tudatlanságra vall. Mert, hiszen a hit, és polgári kötelesség szembeállítására képtelenség is, mivel a vallás a hazajava, a hazai vallásos élet megnyilatkozásának tere; Jézus is azt mondta: adjátok meg a császárnak, a mi a császáré, istennek, a mi az istené. Gonosz a lelke tehát annak, kivált a ki a kálvinista felekezeti hűséget a hazaszeretet eszméjével ellentétbe hozni akarja: nincsen abban sem őszinte vallásosság, sem hazafiság, a midőn elfeledtetni akarja azt, hogy a mikor nemzeti, és emberi jogainkért küzdöttünk a multban, e két szó volt irra zászlóinkra: istenért, és hazáért.

De, példaként állhat előttünk a közöttünk élő nemzetiségek magatartása: vajjon, nem a hithűség volt-e faji fenmaradásuknak főfaktora és nem ebben, és egyházukban találják-e ma is jövő fenmaradásuknak biztosítékát?

De, példaként állhat előttünk, a közöttünk élő nemzetiségek magatartása. Vajjon, nem a hit-hűség volt-e a faji fenmaradásnak főfaktora és nem ebben és egyházukban találják ma is jövő fenmaradásuknak biztosítékát?

Minket kálvinistákat is a hazaszeretet eszméje kell hogy még inkább egyházunkhoz csatoljon; egyházunkhoz, mely a felvilágosodás zászlóvivője, az alázatosság és szelidség tanító mestere, az irgalmasság hirdetője: mely, a midőn Istent és embert szeretni megtanít, még egyet köt lelkünkre: a hazai mindennek előtt! Mi, brassói kálvinisták, azért lettünk ide állítva hazánk véghatárára, hogy igaz kálvinisták legyünk. Emlékezzetek csak a multban a nemzetiségek hatalmaskodása idején. itt magyarnak, mindennek felett kálvinistának lenni, eredendő bűn volt. De bár voltak olyan magyarok is, a kik megtévedtek, azonban azok nem voltak igaz kálvinisták, mert hitőseink bár megfogyva, de törve nem, hithűségüket, hazaszeretetüket megtartották és ezzel itt mindig képviselték a józan felvilágosodást, a magyarság jogait, érdekeit.

Isten pedig megáldá apáink küzdelmét, az igaz kálvinisták harcát, önmegtartóztatását; ma már egy izmosodó magyar társadalom áll a régi küzdelem színterén, egy a virágzás útjára lépett egyház a régi szegényes helyén. Ime, ilyen alapon állunk mi, ilyen hithűsök utódai vagyunk mi; azért nem csak szóval, hanem tettel is mu-

tassuk meg, miként őseink: hogy hazánkért, egyházunkért mi is minden nemes tetre készek vagyunk.

Ezek előre bocsátása után, jertek, egy év munkásságán végig tekintve, állítsuk föl a mérleget, és nézzük meg: vajjon, helyesen használtuk-e a nekünk adott időt, fejlesztettük-e a hitéletet, megtettük-e az ifjúság vallásos nevelése körül a szükségeseket, gyakoroltuk-e az igazságot, áldozatkészséget, hazafiságot, egy szóval, szerettük-e istent, embert és hazánkat úgy, mint az evang. alapon álló kálvinista gyülekezet tagjainak szeretni kell.

Mindenek előtt, a mult év népszámlálási adatait kívánom feltüntetni. Egyházunkban összesen 3177 lélek van. A mult 1896. évben született összesen 75 gyermek, kevesebb, mint az előző évben 7-tel; házassági szövetségre lépett 26 pár, ugyanannyi, mint az előző évben; meghalt 87 egyén, több, mint az előző évben 21-el, e tételben azonban 14 eset idegen Brassóban elhalt egyénre esik; konfirmált 80 növendék. Egyházunkba áttért más vallásról 8 egyén, tőlünk nem tért ki senki. Itt szükségesnek tartom, megjegyezni, hogy a polgári anyakönyvezés és esketés életbe lépte folytán, minden kálvinista embernek, a ki egyházunk érdekét szíven viseli, szent kötelessége, hatáskörében oda működni, hogy hitsorsosaink egyházilag is megkössék szövetségüket, és miután a törvény jogot ad rá, odahatni, hogy a vegyesházások a polgári kötés alkalmával, az anyakönyvi hatóság előtt jelentsék ki, hogy eshetőleg születendő gyermekeiket a ref. vallásban kívánják neveltetni. Én ugyan ez irányban a lehető eddig is megtettem, ezután is megteszem, de törekvésem kívánt sikerre csak akkor vezethet, ha minden egyháztag, főként a presbiterek és képviselő atyámfiai velem egy célra munkálnak.

A mult, 1896. évben tartottunk összesen egy általános, két képviselőtestületi, tizenöt presbiteri gyűlést és két bizottsági értekezletet.

A gyűléseken ellátott fontosabb kérdések voltak a következők.

A képviselő-testület által kiküldött adókirovó bizottság, az állami adó arányában, az 1896. évi egyházi közadók kimutatást megállapította, ezt gyűlés elé vittük, hol elfogadtatott, azon hozzávetéssel, hogy a reklamációk megtehetése céljából az adóív három hétre tétessék ki közszemlére a papi irodába. A reklamációk ellátása a presbiteriumra bízott, mihez képest a presbiterium a három hét elteltével az adó kimutatást a városi adóhivatalhoz felterjesztette, hogy közadók módjára a hívek járuléka bevonassék. Az egyházi adó különben, miután a méltányosabb beosztás 1895-ben megtörtént, mondhatni, minden nagyobb zúgolódás nélkül fejt be, a mult évben is közel 1000 frttal számolt el az adóhivatal pénztárunknak.

Január folyamán s.-hitoktató kántorunk, Benedek Zoltán aa. Sz. Lónára neveztetvén ki áll. iskolai tanítónak, míg a megüresedett állás betöltetett, az elemi iskolákban a hittan tanítására három felekezetünkhez tartozó tanítót és a kántori tendők végzésére egy alkalmas egyént kért föl egyháztanácsunk.

Képviselő-testületünk, mivel a brassói kántori állás egy buzgó és zeneileg jól képzett egyént igé-

nyel, a főtiszt. püspök urat kérte föl, egy alkalmas egyén ajánlására, a kinek közvetítése folytán, Saja Viktor, Debrecenben végzett tanító-jelöltet nevezte ki az Ig.-Tanács s.-hitoktató kántornak. Saja Viktor, bár még kezdő ember, de egy évi működése meggyőzött arról, hogy jó zenész és tanítani is tud; s ha megfelelő ambícióval teljesíti tovább is a reá ruházott kötelességeket, teljes rokonszenyvünkre és méltánylásunkra számíthat.

Egyháztanácsunk, már 1895-ben, a templomi éneklés emelése céljából énekes könyveket vett s azokat elhelyeztette a templomi padokban, hogy ösztönzőül szolgáljanak; ugyancsak jelzett évtől, úgy az elemi, mint a közép-iskolákban rendes ének-órák tartására köteleztük a kántort; a mult év szeptemberében azután elhatározta tanácsunk, hogy 15 legrendesebb templomlátogató és a korusban éneklő növendék, minden év szeptember havában jutalom-könyvet kap a gyülekezet színe előtt. Egyháztanácsunk tehát mindent megtesz, hogy protestáns elveink értelmében, a gyülekezet apraja és nagyja tényleg részt vegyen az istentiszteletből és így a hitélet ne csak ébren tartassék, hanem egyben fejlődjék is.

Egyháztanácsunk a nép- és polgári iskolák vallás-tanítási tisztelet-diját, bár ez az állam által az utóbbi időben 250 frtról 400 frtra emeltetett föl, nem találván arányosnak, mivel a kath. növendékek létszáma nem több a miénknél s mégis 500 frt. tiszteletdíjat huz az egyház, hogy a miénk is fölemeltessék, engemet és Orbán Ferenc keresk. felsőbb isk. igazgató afiát. bizott meg a kellő lépések megtételére. Fáradozásunknak meg is lett kívánt sikere, mert 1895—96. tanéven kezdve, 500 frt. utaltatott ki jelzett címen egyházunknak. Továbbá, az iparos tanoncok hittan-oktatása eddig díjazva nem volt, ez irányban is lépéseket tettünk és sikerrel, mert a most bezárult tanévre kántorunk már 40 frt. tiszteletdíjat nyert és jövőben is kapni fog a tanításért. E körülmény annyival inkább örvendetes, mert ez által is emelkedett kántorunk jövedelme valamicskével.

Miután a vallás-tanítás díja 100 frttal emelkedett, tekintve, hogy én, mint lelkész, oly sok irányban le vagyok foglalva, és így az elemi hitoktatást keilőleg nem ellenőrizhetem, sőt a felekkel való érintkezésem is meg van nehezítve, a polgári leány-iskola vallástanítását, heti 4 órával, Dánér Ábel ref. vallású kitünő áll. iskolai tanítóra bizta egyház-tanácsunk, 100 frt tiszteletdíj élvezete mellett.

A tagosítás alkalmával egyház-tanácsunk kellő óvatossággal járt el, hogy a papi kanonika megfelelő helyen és nagyságban szakittassék ki, így igen előnyös helyen, teljes megnyugvásunkra, jó minőségű, majdnem két hold földet kaptunk.

(Vége következik)

Péchy Árpád,
ev. ref. pap.

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegyéből.

A széki egyházmegye lelkészi karának f. évi junius 23-án és 24-én, Szamosujvárt ünnepe volt; mert a közgyűlések megtartásának ideje nálunk ünnep számba megy.

Mikint hajdan Jeruzsálemba a sátoros ünnepekre tódu-lának Médiából, Párthiából, Mezepotámiából, Kappadociából,

és Judeából, akkint szoktunk mi is, innepi öltözetben, évenként rendszeren egyszer összegyülekezni széki egyházmegyénk három vármegyében fekvő területéről, hogy a dolgok intézése közben, egymás látásában gyönyörködjük, hogy elbeszélgessünk, s az egymással való érintkezésből épülésünk legyen.

A szoros igazság kedvéért tartozunk azonban jelezni, hogy a roppant esőzések miatt, melyek, kivált a közgyűlés napján, a közlekedést teljesen elzárták, s a vonatok is csak nagy késéssel érkezhettek be, ezuttal a szokottnál jóval kevesebben valánk, de a kényszerítő okok miatt elmaradtaktól érkezett sürgönyök és levelek bizonyoságot tehetnek arról, hogy rendes időjárás esetén most is ott lettek volna mindazok, kik az Ur dolgának mivélésében, az egymással való érintkezésben, a kötelesség pontos teljesítésében örömet szoktak találni, s a sötétség helyett a világosság utain járni igyekeznek.

A számosan megjelentek élén, a világiak közül ott tisztelhattuk körünkben gr. Vass Béla érdemes főgondnokunkat, ki a járhatatlanná lett utakon sz.-gotthárdi birtokárul valóságos életveszély közt jött be az ötlet szeretők, tisztelők körébe; másik érdemes főgondnokunk, gr. Bánffy György azonban már meg nem jelenhetett. Jelen volt, mint mindig, most is fáradhatatlan algondnokunk, Schilling Ottó, m.-kályáni nagybirtokos, Gaál Gyula azonban, ki soha még egyházmegyei tanácsuléseinkről sem szokott elmaradni, ezuttal kénytelen volt távol lenni. Nagy Lajos, Vajna Károly, egyházmegyei tanácsbírák azonban jelen voltak, s ügyszere-tetüknek ez uttal is jelét adták.

Jól eső örömmel kell kiemelnünk azt, hogy lelkész aai. nagyobb része a közgyűlést megelőző nap délutánján tartott papi értekezleten ezuttal a szokottnál jóval nagyobb számban jelent meg, s fejtett ki, Benedek Lajos, m.-földvári lelkész aa. »Mire van szükségünk?« című értekezése kapcsán oly magas színvonalon álló vitakozást, mely széki egyházmegyénk erős tehetségeket magában foglaló papságához most is egészen méltó vala.

Felolvasó rendkívül sötét színekkel festi azon különben sívár állapotot, mely a lelkészek egymásközi érintkezésében nyilvánul, s annak mindnyájunkra nézve hátrányos okait jelezve, határozottan állítja, hogy a mire szükségünk van, az a papi közszellem, mert e nélkül szétszórt csontok s oldott kéve vagyunk.

Felolvasónak sok tekintetben igaza volt, de mert a papi közszellem létezését teljesen tagadta, és mert ennek tulajdonképpeni szülő okát nem a csaknem mindnyájunkat lenyűgöző szegénységben, hanem a lelkészi kar ugynevezett kasztokra oszlásában, főpapok, alpapok, falusi és városi papok féle megkülönböztetésekben találja, a minek pedig, kivált egyházmegyénkben, nyoma sincs, állításai ellentéteket keltettek föl, s az e feletti vitakozás oly széles mérvet öltött, hogy egy másik értekezés megtartására már idő nem maradt, sőt a közös értekezés közben való időt is részben lefoglalta.

A kifejtett eszmék hatása alatt viradtunk fel a közgyűlés tulajdonképpeni napjára, előre sejtve, hogy a folyton szakadó eső miatt kiáradt folyók és járhatatlanná lett utak a megjelenésben sokakat gátolni fognak. Nem csalódtunk. Ezen okok miatt sokan nem jelenhettek meg, s e feletti bánatunkat a távollevőktől érkezett tudósítások alig enyhítették.

Esperes aa. fél tíz órakor a gátló körülmények dacára megjelent gr. Vass Béla, érdemes főgondnokunk, s az egybegyűltek jelenléte felett örömet fejezvé ki, az istentiszteletben való részvételle szólított föl, hol is, mély valóságostól áthatott ima után, Filep 4. 11. alapján a megelégedésről, mint az emberi élet boldogságának főfeltételéről tartott Mihály Ákos, árpástói lelkész aa. szép beszédet.

Isteni tisztelet után, a közgyűlési teremben esperesünk tette meg a már tőle megszokott alapos évi jelentését. Jelezése két részre oszlik, s míg az általános részben egész anyaszentegyházunkat érdeklő konventi és ig.-tanácsi intézkedésekről szól, addig különösen az egyes egyházak beléletének, vallás-erkölcsi és anyagi állapotainak adja hű képét.

Nem akarunk azon bánális frázissal élni, hogy minálunk mindenek ékesen, és jó rendben vannak. Ez egy ily terjedelmes, szétszórtan fekvő egyházmegyében nem is igen lehetséges. Ezt a helyzetet hiven feltüntető esperesi jelentés sem teszi. De a hol a dolgok ékesen és jó rendben nincsenek, az alig pár hely, eltekintve azoktól, hol a három, sőt hatszáz frtos tanítói fizetésre sem kerül tanító, melyeket elenyésztetni, az Ig. Tanács van hivatva, neki kell megtalálni a módot arra, hogy nagy-enyedi képezdénkből kántortanítóink fokozottabb mérvben kerüljenek ki, megőrzésére annak a nyájnak, mely papban és tanítóban egyiránt szükkölködik.

És ha szélyeltékintünk, hogy erkölcsi, és anyagi hanyatlás mely egyházainkban van, s mi annak az oka, ha elfogulatlanul akarunk nyilatkozni, be kell vallanunk, hogy ott, hol a lelkész nem áll hivatása magaslatán, hanem egybetett kezekkel nézi az erkölcsi és anyagi élet vergődését, a helyett, hogy belemarkolna a dolgok folyamába, s kitartással párosult erős akarattal új irányt vágna, kedvezőbb állapotokat teremtene.

Mikint a község házai közül magasan kiemelkedő toronynak, akkint kell a hivatása kellő magaslatán álló lelkésznek hivei tömegéből értelmének világosságában, akaratának erejében, tetteinek nemességében kiemelkednie, hogy miként az eltévedt vándornak a torony, akkint szabjon szebb, nemesebb irányt ő is hiveinek.

Mintha hallanók az ellenvetést: nem oda, Buda; hiszen, az anyagi élet szegénysége, mely az eszközök jó részét kiveszi kezeinkből, az emberek roszasága, furfangja, bűnben rögzöttsége, meghiusult vágyak, füstbe ment remények, e nélkülözésekkel teljesebb ezer, meg ezer tövise, csapása, nem egyszer legjobb akaratunk mellett is képtelenné tesznek erre.

Hisszük, aláírjuk, mert mindebben van sok igazság, mert nem egyszer a kedvezőtlen körülmények hatása alatt még az erős akaratnak is meg lehet törni. De mindezek dacára állítani merjük, hogy ott, a hol a pap kiáll a gátra, belevegyül az élet küzdelmeibe, a reá váró vezérszerepét a társadalmi, községi, egyházi életben erős akarattal tölti be, s hivei körében az ennek nyomán kezdetben támadni szokott zugolódásra mitsem ad, hanem halad kitűzött célja felé, ott a siker nem marad el, ott a rendezetlen anyagi állapot rendezetté, a silány erkölcsi élet virulóvá változik, s ennek a célnak elérhetése sok fájó sebet el kell, hogy takarjon, mely egyéni életünkben érhet.

Egy egyházközség kül és belállapotát, anyagi és szellemi életét egyiránt virágzóvá tenni, hogy erős nemzeti ala-

pon legyenek azok a hazának, az anyaszentegyháznak, mind megannyi őrállói, oszlopai, s ezek következtében hiveinek, ismerőseinek szeretetét, tiszteletét kiérdemelni, ebben csucsosodik ki, nézetünk szerint, egy lelkész gyönyörűen szép hivatása, s ha minálunk is nincs mindenütt éppen így, ebben a marasztaló ítélet első sorban az illető lelkészt illeti.

Elhalt három lelkésztársunkról a meleg részvét igaz szavaival emlékezett meg a nagy érdekű esperesi jelentés, és mint a mely esperesünk sok oldalú, hiven végzett munkálkodására is világot vet, elismeréssel, jegyzőkönyvi köszönettel vétetett tudomásul.

Az esperesi jelentést követőleg, Sófalvi Károly, főjegyző aa. olvasta fel mult évi közgyűlésünkől a jelenig tartott egyházmegyei tanács, illetve közigazgatási bírósági üléseken elvégzett ügydarabokra vonatkozó, szabatosan összeállított szüz beszédét, illetve, jelentését. Isten a maga erejét a kicsinyekben dicsőíti meg. Jól esett látnunk és hallanunk, hogy főjegyzőségének első évi működése, jelentése, semmi kívánni valót nem hagyott fenn.

A főjegyzőnek, valamint e sorok írójának, mint helyettes tanügyi előadónak, a tanügyi állapotokat hiven feltüntető jelentése, kapcsolatosan az egyházmegyei tanács buzgó munkálkodásának elismerésével, közhelyesléssel vétetett tudomásul.

Tárgysorozat rendén az elhalálozás folytán megürült tanügyi előadói s az ezzel egybekapcsolt aljegyzői állás egy hangulag e sorok írójával töltetett be, ki azonnal fel is eskettetett.

Gyárfás Albert, egyházmegyei pénztáros jelentése, mely 660 frt. 95 kr. bevételt, 261 frt. 90 kr. kiadást, 399 frt. 05 kr. maradványt, valamint Kovács Ákos orsz. özvegyárva gyámintézeti, és országos közalap-kezelő rendben levő és felülvizsgált számadásai közelismerés mellett jóváhagyó záradékkal látattak el, Csürös Ferenc, ördögös-fizesi ifju

lelkész aa. pedig jó kívánatok mellett, egyházmegyénkbe bekebelezetett.

A mily közelismeréssel találkozott az egyházmegyei állapotokat hiven feltüntetők jelentése, épp oly visszatetszést szült annak tapasztalása, hogy némely egyházi és világi képviselőink közgyűléseinkől következetesen távol maradnak, mintha ahhoz semmi közük nem lenne. Bár indítvány tétetett, hogy a Tanácskozási Szabályok 9. § a értelmében az indokolatlanul elmaradtak kivétel nélkül megbüntetessenek, tekintettel az időjárás folyton kedvezőtlen voltára, s főleg arra, hogy a cél, (az egyházmegyei gyámintézet) melyre fordítandó lett volna, megszűnt, s maga a Szabályzat is még nem mindenkéhez jutott el, közgyűlésünk ettől, ezuttal, eltekintett, e helyett utasította főjegyző aát, hogy esperes aával egyetértve, a Tanácskozási Szabályzatot vizsgálja át, s annak a büntetésre vonatkozó részét az adott utasítás szerint módosítsa, s jóváhagyás végett terjessze a mélt. Ig.-Tanács elé.

Ezzel a gyűlés tárgysorozata kimerítettén, elnök aa. hatásos szavak kíséretében fejezte ki szives köszönetét fő- és aligondnokaink, egyházi és világi képviselőink megjeleneése felett, s a gyűlést bezárja.

Gr. Vass Béla főgondnokunk pedig nyomban az egész közgyűlést vendégszerető asztalához hívta meg, hogy inter-pokula elbeszélgessünk a nap eseményeiről. Minek előtte azonban szives meghívásának eleget tehattunk volna, Kiss Sándor, rettegi lelkész aa. ragadta meg az alkalmat s ékes szólásával, hangjának meggyőző erejével fejezte ki elismerésünket, köszönetünket főgondnokunk iránt, ki kedves kötelességének tartja. körünkben megjelenni, az Ur dolgaiban résztvenni, magát velünk azonosítani, a minek bizonyítéka az akadályok dacára épp mostani megjelenése is. Szavait zugó éljen követte.

Alsó-Ilosva, 1897. július 9-én.

Nemes Ferenc.
ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Dolgozatok a gyakorlati lelkészet köréből.
(Írta Dr. Tüdös István. Miskolc. Lövi J. fia tulajdona. 1897. 168. l. Ára 1 frt. 30 kr.)

A magyar protestáns egyházi beszéd-irodalom, a mily gazdagnak látszik, ha külső terjedelmét tekintjük, épp oly szegénynek tűnik föl, ha belső értékre nézve, más nemzetek prédikáció-irodalmával összehasonlítjuk. Sok kötet beszédet kell átolvasnunk, míg egy olyan gyűjteményre akadunk, mely a magasabb igényeket is kielégíti, s így az egyetemes egyházi szónoklat színvonalára bátran kiállítható. Ennek az oka, nézetem szerint, abban rejlik, hogy nálunk az egyházi beszédeknek nem lévén olvasóközönsége, kiválsóbb egyházi szónokaink, évtizedekre terjedő munkásság után is, beszédeiket csak ritkán bocsátják a nyilvánosság elé, míg az ifju. nemzedék ambiciózusabb része minden törekvését arra szenteli, hogy lehetőleg már öt-hat évi önálló lelkészi működés után egy beszédgyűjteménnyel ajándékozza meg az irodalmat. Az ilyen beszédek aztán, melyek többnyire egyéni hiúságból adatnak ki, s melyeknek minden során meglátszik a tapasztalat, és életbölcesség hiánya, csak éppen a számot szaporítják, a nélkül, hogy prédikáció-

irodalmunk intenzív fejlődésére, és gyarapodására befolyással lennének.

Egy ilyen, ifjuí ambícióból közre bocsátott, bár sok tekintetben figyelmet érdemlő beszédgyűjteménnyel leszek bátor az alábbiakban igénytelen véleményemet elmondani.

Maga a gyűjtemény, terjedelmére nézve, nem nagy, és mégis elég változatos, a mennyiben tizennégy egyházi, egy emlékbeszédet, nyolc temetési órációt és imát, kilenc esketési, öt urvacsorai ágendát, s több alkalmi imádságot tartalmaz.

Lássuk első sorban az egyházi beszédekét.

Az I. beszéd I. Tim. III. 15—16. v. alapján »a keresztyén hit legnagyobb titkát« mutatja fel, mely (az alapige szerint) abban áll, hogy »isten megjelent testben.« Ez a fordítás, mint a szövegkritika eredményeiből tudjuk, hibás; az eredeti textus így hangzott: »καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ὅς (t. i. ezen μυστήριον tárgya, a Krisztus) ἐφανερώθη ἐν σαρκί«; de másolás közben a visszatérő névmás (ὅς) helyett Θεός (Θεός) csuszott a szövegbe, s így jött létre ez a nevezetes és sokat idézett lókus: »Isten megjelent testben.« (V. ö. Protestan-Bibel p.

846. Némely írásmagyarázók szerint a Θεός helyett nem ὁς, hanem ὁ olvasandó; a kérdéses szöveg értelme tehát ez volna: »a-mely (t. i. τὸ μυστήριον) halandó ember által nyilvánult.« L. Ker. Magvető V. köt. 28. l.)

A homilétika szabályai szerint az ilyen kétes eredetű szövegeket nemcsak jogunkban áll, hanem egyenesen kötelességünk, korrigálni, és javított alakban használni. Szerző azonban ezt nem teszi, hanem elfogadja a hibás szöveget, úgy, a mint Károlyi fordította, s ennek alapján minden hosszas meditáció nélkül, ezt a két kérdést veti föl: 1. Miért kell Krisztusban istent látni. 2. Miért kell őt embernek is tartani? Az első kérdésre ilyen formán felel: miként az első teremtés alkalmával csak isten volt az, a ki lételt adott mindennek: úgy a második teremtés alkalmával is egyedül isten adhatott új erőt, új életet az emberiségnek. »Isten megjelent testben, mert istenhez kellett vezetni a megromlott, bünbe merült emberiséget; mert csak isten tehetette azt, hogy az emberek egész lelki világa megváltozzék. A bün által megromlott ember emberben nem bízott, embernek nem hitt (!) istenre volt szüksége, a kinek lássa öröktől fogva valóságát, a kiben szemlélje azt a hatalmat, azt az erőt, mely e világot létre hozta, az embert megalkotta; ez az isten pedig nem volt más, mint a Krisztus, ki testet vett magára (?), s lett minékünk váltásunk, üdvösségnek forrása (?).« A második részben pedig (egyenes ellentétben azzal, a mit elébb a Krisztus istenségének bizonyítására felhozott), azt fejtegeti, hogy az ember természeténél fogva bizalmatlan lévén, Jézustól is idegenkedtek volna az emberiség jobbjai, ha pusztán csak isten gyanánt jelenik meg közöttük; »ámde az isteni bölcsesség gondoskodott a bünös emberiség lefegyverzéséről olyformán, hogy az örökkévaló isten, az ige testet vett magára, emberré lett, s ezzel ki lett irtva az emberi kebelből a bizalmatlanság legkisebb szikrája is« (!)

Mint e zavaros okoskodásból is kitetszik, szerző istennek emberré lételetét szó szerint fogja fel, s az erre vonatkozó hagyományos hittételeket veszi pártfogásába, a helyett, hogy az alapigében rejlő mély vallásos igazságot fölkeresné, és megmagyarázná, hogy ezek a szólástormák: »Isten megjelent testben«, »a λόγος, mely kezdetben istennél vala, testet öltött«, csak képes beszédek, csak köntöseik, kiábrázolásai annak a gondolatnak, melyet a mai bölcsészet nyelvén ekkép fejezhetünk ki: Az eszme, mely a maga örökkévalóságában az emberre nézve megközelíthetetlen, konkrét alakot öltött, megvalósult, eszménynyé lett, vagy a keresztyén hittan kifejezéseit használva: Istennek lényege, a megváltó szeretet (mely a rendeltetésével meghasonlásba jött ember előtt ismeretlen volt) Jézus Krisztusban kijelentetett, személyes alakot nyert, hogy az ő személyiségében (a fiuban) megismerjük a szerető atyát, a ki minket, kibékitvén önmagával, gyermekeivé fogadott. Jézus tehát nem isten, abban az értelemben, mintha vele istennek ugynevezett metafizikai tulajdonai (pl. a mindentudóság, mindenhatóság) is közöltek volna, mert ezek az emberrel nem is közölhetők, a nélkül, hogy isten végtelensége csorbát ne szenvedjen; hanem istenember, olyan értelemben, hogy ő benne a mennyi atya életének teljessége (a váltásvallás) a maga tökéletességében jelentetett ki és valósult meg, s egyszersmind eszményi ember (ideál), a kinek élő személyisége (példája), a váltásvallást mi bennünk is a leghatósabban ébreszti és

éleszti. »Jézus jelentősége (mint Lang igen szépen mondja) éppen azon alapszik, hogy benne a keresztyén elv személyes, s azért folyvást vallásos személyiségeket maga után képző alakot nyert. Az igazság igen szigorú és igen magas a gyenge emberi szívre nézve, de az élő vallásos jellemkép által a szem elé állítva, meleg lehelletét mindazokhoz elküldi, kikhez e szózat eljuthat: jöjj, és láss! A vallásos emberre isten előjoga van ruházva: emberekct terem a maga képére. Valamint a gyermek nem nevelődik, és erkölcsileg nem képződik elvont moráltanok által, úgy a vallásos ember sem képződik elvont értelmi igazságok és elvont hittételek által, hanem olyan élő személyiségek szemlélése által, kikben az embernek istenhez való viszonya testté és vérré lett, istennek a történelemben való kijelentése által, melynek gazdagsága és teljessége a kedélyt áthatja, fölmelegíti és fölemeli. (Lang: Ker. dogmatika, 167, 170. l.)

Szerzőnek is (ha már a jelzett szöveget vette alapul) ezeket az eszméket kellett volna fejtegetéseiben szem előtt tartani, s akkor hallgatóit, a hagyományos hittételek kopár és terméketlen pusztája helyett, hol a szomjuhozó lélek semmi enyhülést nem talál, a vallásos élet üdítő forrásához vezethette volna.

A III-ik beszédben (Jel. XXI. 1. alapján) az az alapgondolat van kifejtve, hogy a reformáció új eget és új földet adott az emberiségnek. Új eget teremtett a reformáció (szerző szerint) annyiban, hogy az istenről szóló tant meg-tisztította, a papok által istentől elvett bünbocsátó hatalmat istennek visszaadta, a szenteket az égből száműzte, szóval, »istennek tiszta fogalmát, tökéletes voltát visszaállította (!), s az embernek megadta azt a jogot, hogy szabadon imádhassa istenét, s ne legyen szüksége közvetítőkre.« És új földet hozott létre, a mennyiben az alásülyedt erkölcsi életet regenerálta, a nevelés ügyét új és nemesebb irányba terelte, a felebaráti szeretet törvényét, melyet az egyház oly sokszor lábbal tiport, ismét érvényre juttatta, a nemzeti önértetet és szabadságszeretetet hathatósan élesztette, stb. (Folytatása következik.) Ifj. Péter Károly, ev. ref. lelkész.

Különfélék.

= **Juliusi pályacikkeink a következők:** Papi fizetések ügye a Prot. Közlönyben. Semper idem. Kereszünk az igazságot. Az iskolai év végén.

Szívesen kérjük olvasóinkat, hogy e dolgozatok valamelyikére aug. 10-ig szavazatukat beküldeni sziveskedjenek.

= **Göldner Nándor, a m.-vásárhelyi kollégiumnak** negyvenkét éven át volt tanára, illetve pénztárosa szakadatlan buzgósággal, odaadó hűséggel, és általános szeretetben, folyó hó 22-én meghalt életének 72-ik esztendejében. Élete nem volt a hegyen épített város. Nem várt a világtól hirt, fényt, kitüntetések. Az ő jutalma öntudatában volt, hogy sokakat vezetett az igazságra. Azokról a szép, kies mezőkről, melyeken járt egész életének nagy szerénységében, fölment az urhoz, hogy elvegye megérdemelt jutalmát. A jók áldása virasszon emlékezetén.

= **Orbai egyházmegyénk f. hó 14-én Kovásznán** igen látogatott s igen érdekes közgyűlést tartott. Az ez évi közgyűlésünk által főgondnokká választott Csia György aa. beiktatásán kívül, mely lelkes hangulatban ment végbe, bekebelezetett Szeremlei Lajos, cőfalvi pap, aa. Majd az is-

tentisztelet következett és az után az ügyek tárgyalása. S legvégül, az indítványok során, jegyzőnek következő indítványa fogadtatott el: tekintettel arra, hogy a polgári házasság s azzal kapcsolatos törvények életbeléptetése után mindenik felekezett szigorúan gondoskodik arról, hogy hívei között az egyháziasságot, a vallásos szertartások tiszteletét, igénybe vételét, stb. biztosítsa, csak mi vesszük e dolgot lágymelegen mondja ki az egyházmegyei közgyűlés, hogy: 1. ha találkoznék olyan, a ki akár hanyagságból, akár közönyösségből s még inkább tüntetésből, avagy megvetésből az egyházi esketést elmellőzné, az ilyen egyén: a) semmi egyházi tisztségre nem választható. b) keresztszülőnek el nem fogadható, c) halál esetén a harangozás, egyházi szertartás a maga és kiskorú gyermekei részére csak 10 frtnak az egyház pénztárába lefizetése után teljesíthető. 2. Ha a keresztesztet mulasztja el valaki gyermekére nézve, az ilyen gyermek az egyház tagjának nem tekinthető s vele szem-

ben, mint pogánynyal, jár el az egyház. Kétséget nem szenved, hogy az egyházmegyék. sőt az egyházak is helyesen cselekednek, ha a körülményeknek megfelelő rendszabályokat alkotnak, a melyek által szánálhatják a sokfelől fenyegető bajokat. Csupán azt kívánjuk megjegyezni, hogy a legnagyobb óvatosságra van szükség, nehogy jót akarván, ártsunk. Az orbai indítvány figyelmet érdemel, és megérdemli, hogy megbeszélés tárgyává tétessék. Hát, beszéljétek.

— **Fogarasi Albert, tanár, tanulmánya** és utleírása »Egyiptom Földjén« külön lenyomatban is megjelent a Bethlen-kollégium 1896—97. évi értesítőjéből. Az élesen megfigyelő szem biztosságával, és élénk színezéssel megírt tanulmány valóban megérdemelte a reprodukciót, hogy mint önálló munka kerüljön az olvasó kezébe. Azon leszünk, hogy részletesen is megismertessük, hogy az érdeklődést fölkeltsük a kelet világa iránt, honnan egykor a mi veltség elterjedt.

HIVATALOS RÉSZ.

703—1897. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett buni egyházközség énekvezetői állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 142 frt. 21 kr. értékű kepe és kanonika porció, 50 frt Emke- és 211 frt. államsegély.

Pályázati határidő: 1897. aug. 25. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, (u. p. Sz.-Udvarhely.)

Kolozsvártt, 1897. július 25. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

704—1897. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett patakfalvi, IV-ed oszt. egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 321 frt. 82 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete.

Pályázati határidő: 1897. aug. 25. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, (u. p. Sz.-Udvarhely.)

Kolozsvártt, 1897. július 25. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

741—1897. PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett bikfalvi egyházközség ev. ref. kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, háromnegyed hold kerttel. 2. 80 kal. őszgabona, tetszés szerint választva, ugyanannyi zab. 212 frt. értékben. 3. Öt és fél hliter szemes törökbüza, 16 frt., 50 kr. értékben. 4. Kepeválság, árva kepe, oszpora 20 frt. 5. Öt öl tüzifa válts. 35 frt. 6. Hét hold 557 öl szántó és kaszáló, 2 hold erdő haszonélvezete 83 frt. 7. Az egyházközség pénztárából tanításáért készpénz 158 frt. 8. Stóla 5 frt. Összes fizetés, lakáson kívül, 529 frt. 50 kr. melyből tisztán tanítói törzsfizetés 400 frt.

Kötelessége a tanítói és énekvezéri, törvényben előirt tennivalók teljesítése mellett, az összes osztályokban az ének- és tornatanítás, az egyházi dalkar vezetése.

Pályázati határidő: 1897. aug. 25.

Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők, Bikfalvára.

Kolozsvártt, 1897. július 25. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

742—1897. PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett kajántói egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás, 264 frt. készpénz, mely részint

állami, részint egyházkerületi segély és ezeken kívül, a hivataltól és a kanonika porcióból 106 frt. 41 kr.

Pályázati határidő: 1897. aug. 20 ika. Folyamodványok nt. Deesi Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba. Kolozsvártt, 1897. július 25. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

744—1897. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett tompai egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom tisztességes lakáson. kerten kívül, az egyházközség pánztárából tandij, tüzifa, és kegyhagyományi kamat címen 78 frt. államsegély 298 frt. Továbbá, hold 1255 négyszögöl kanonika porció, melynek tiszta jövedelme 2 frt. 84 kr. Kepe, értéke 30 frt. 50 kr. Összesen 409 frt. 34 kr.

Pályázati határidő: 1897. aug. 20 Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aához küldendők, Mező-Bándra. Kolozsvártt, 1897. július 25.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

745—1897. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett balai levita-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel; két hold szántó, melynek kat. tiszta jövedelme, az adóval együtt, 31 frt. 80 kr. tandij átlag 12 frt. stóla 1 frt. 50 kr. államsegély 356 frt. Összesen 401 frt. 30 kr.

Kötelessége, a rendes levita tanítói teendőken kívül a nagy-ercsei egyházban urvacsoraosztás alkalmával kántori teendőket végezni.

Pályázati határidő: 1897. aug. 15. Folyamodványok nt. Tavaszy József, esperes aához küldendők. Magyar-Péterlakára (u. p. Szász-Régen).

Kolozsvártt, 1897. július 25. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

188—1897. PÁLYÁZATI HIRDETMEY.

A nagy-enyedi ref Bethlen-kollégium főgimnáziumánál a következő 1897—98. iskolai évre két helyettes-tanári állás töltetik be, és pedig egy, mennyiségtan-természettani, és egy, latin-görög, vagy magyar-latin szakra évi 800 frt. javadalommal s a kollégiumban egy szobából álló lakással. A megválasztandók a tanítási kötelezettségen kívül, az internatus felügyeletében is részt vesznek.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező, ev. ref. vallású, végzett tanárjelöltek.

A Bethlen-kollégium előljároságához címzett folyamodványok: augusztus 15-ig beküldendők.

Nagy-Enyed, 1897. július hó.

Kollégium Előljárosága.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**